

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΚΓ' • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 169 • ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2000 • ΕΛΟΥΑ 5760 - ΤΙΣΡΙ 5761

Ο αιώνας της ανθρωποθυσίας

Του κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΒΑΡΛΑΜΗ

Ο αιώνας της ανθρωποθυσίας, ο αιώνας των εγκλημάτων σε λαούς και χώρες. Και η ανθρωποθυσία των Εβραίων. Μάταια κι αυτή. Ποιοι είναι αυτοί οι μάρτυρες του εικοστού αιώνα που σιωπούν σ' αυτό το μεγαλύτερο έγκλημα που έγινε από άνθρωπο σε άνθρωπο, στην ανθρώπινη φυλή. Η πιο μεγάλη ατίμωση και κυνική σαδιστική υπεροψία απέναντι στην ανθρώπινη ζωή. Κι οι κυβερνήσεις συνεδριάζουν και διαφωνούν, με τα τεφτέρια των λογαριασμών στα χέρια που διέθεσαν για την αποκατάσταση των θυμάτων.

ΔΕΝ ΞΕΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΙ με τα χρήματα όλου του κόσμου, τα εγκλήματα της γενοκτονίας. Κι ύστερα οι θησαυροί των Εβραίων. Πόσες και πόσες τράπεζες είναι γεμάτες ματωμένο χρυσάφι. Οι Εβραίοι είναι λαός σύμβολο και κάθε πολιτισμός της Ευρώπης, της Αμερικής, της Ασίας και της Αφρικής είναι απόλυτα δεμένος στην πρωταρχική και βασική ερώτηση: Ποιος φταίει; Όλοι φταίμε, όλοι είμαστε φταίχτες κι η μόνη σωστή λύση που απομένει είναι να παραδεχτούμε την παγκόσμια ενοχή. Κι αυτή να μετατραπεί σε αγάπη για την ελευθερία, σε σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σεβασμό των μειονοτήτων, σεβασμό των αδυνάτων, των φτωχών.

ΜΟΝΟ Η ΑΓΑΠΗ ΜΑΣ για τους Εβραίους μπορεί να μας λευτερώσει απ' την ενοχή της εποχής μας. Μόνο αν έχουμε το θάρρος να παραδεχθούμε αυτό το βαρύ έγκλημα σε μια φυλή, θα καταφέρουμε ν' αποφύγουμε την υπεροψία και την ταπεινωτική στάση μας απέναντι στους φτωχούς μας αδελφούς. Πόση αγάπη, πόση υποχώρηση και ταπείνωση, είναι απαραίτητη για να ξεπεράσουμε το ολοκαύτωμα για να μπορούμε να κοιτάζουμε τα αδέρφια μας πια με καθαρή συνείδηση στα μάτια. Δεν φτάνει μόνο μια γενιά για να καλμάρει και να ηρεμήσει τον άνθρωπο του Άουσβιτς και του Μα-

ουτχάουζεν και του γκέτο της Πράγας.

ΙΣΩΣ είναι η υπεροψία μας, να παρατήσουμε το χρέος του αιώνα και να στραφούμε στη λάμψη της Αγίας Σοφίας, μέσα απ' τα αίματα, μέσα απ' το θάνατο, μέσα απ' τα άπειρα θύματα του εικοστού αιώνα. Κάθε σκέψη για ένα ψεύτικο μέλλον δίχως τη μετάνοια, δίχως την ενεργό συμμετοχή μας δεν είναι δυνατόν ν' αποτελέσει λύση.

Η ΛΥΣΗ που ψάχνουμε είναι τόσο κοντά μας, τόσο απλή. Ξεκινάω με την ειρήνη μέσα μου, με μετάνοια και ταπεινότητα να μη λησμονήσουμε ποτέ το πένθος για τους φτωχούς αδελφούς μας, τους Εβραίους, τ' αδέρφια μας. Να σταματήσει η συνέχεια του κακού. Ν' ανοίξουμε την ελπίδα δίνοντας καινούργιους δρόμους, της ισότητας και της αδελφότητας. Όλες οι σκέψεις κι οι μνήμες απ' το μεγάλο κακό του αιώνα με συνοδεύουν μια ζωή, μικραίνουν τα μεγάλα λόγια και φέρνουν μια μελαγχολία με τη σιωπή και την αυτοεξορία, στα μικρά, στα χαμηλά.

ΓΥΡΩ ΜΟΥ, παντού τα πονεμένα μάτια, παντού οι πληγές και τα θύματα δε μ' αφήνουν να παρατήσω το αίσθημα της συμπόνιας και της ευθύνης. Κάθε βήμα, βήμα με βήμα, πρέπει να έχουμε το νου μας, να προσέχουμε μ' ολάνοιχτα τα μάτια, να είμαστε φύλακες των αδελφών μας για όλη μας τη ζωή. Το πιο λίγο που μπορούμε να ζητήσουμε, να αγαπήσουμε, να συγχωρήσουμε και να φροντίσουμε.

Η ΚΑΤΑΚΟΡΥΦΗ σύνδεση του Θεού με τον άνθρωπο στη γη να μην είναι μόνο μια αφηρημένη γεωμετρική παράσταση των συντεταγμένων. Οι κατακόρυφες γραμμές τρυπάνε τη γη σε σημεία πύρινα που καίνε γεμάτα φλόγες κι η άμεση σύνδεση γίνεται όταν ξεχάσουμε τις ανθρώπινες διαφορές, όταν καταφέρουμε με το έργο μας να ξεπληρώσουμε το βαρύ μας χρέος, να μικρύνουμε την υπεροψία μας. Δηλαδή την υπεροψία του ανθρώπινου

Συνέχεια στη σελ. 37

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: ΓΙΩΡΓΟΥ ΡΩΜΑΝΟΥ: Στην αυγή του νέου χρόνου. (Μικτή τεχνική σε χαρτί: 29,5 X 21 εκ.) - Με την ευκαιρία του νέου εβραϊκού έτους 5761

Βέβηλο παρελθόν

Του κ. ΜΑΝΟΥ ΣΚΟΥΛΑ, θρησκευολόγου, ιστορικού επικοινωνίας

Η Ύστερη Αρχαιότητα θεωρείται από τους μελετητές αρχικά πλουραλιστική, αναφορικά με την κίνηση ιδεών και με τον ρόλο του ατόμου. Σημαντικό ρόλο σε αυτήν τη διαπίστωση έπαιξαν οι διάφορες θρησκείες και τα θρησκευτικά κινήματα που υπήρχαν σε όλη την επικράτεια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Διαχέονταν σε όλα τα σημεία της, είχαν πιστούς οπαδούς, ενώ λειτουργούσαν εύρυθμα στο πλαίσιο της κοινωνικής και πολιτικής νομιμότητας.

Μέσα σ' αυτό το περιβάλλον εμφανίστηκε ο Χριστιανισμός: η ιστορική έκκληση εκείνης της περιόδου. Εδραιώθηκε πολύ γρήγορα στον γεωπολιτικό χώρο της Μεσογείου και αναπτύχθηκε ραγδαία, προκαλώντας σημαντικές πολιτικοοικονομικές και θρησκευτικές ανακατατάξεις στο πολιτισμικό γίγνεσθαι. Οι αντανάκλασεις του στον τρόπο σκέψης και στην παιδεία ήταν παραπάνω από εμφανείς. Οι συγκεκριμένες αλλαγές διαμόρφωσαν μια εντελώς διαφορετική, από τη μέχρι τότε γνωστή κοινωνική πραγματικότητα. Το σημαντικότερο κοινωνικό δεδομένο που επέφερε ο Χριστιανισμός ήταν ότι διαφοροποίησε τον τρόπο αντιμετώπισης του ατόμου σε σχέση με τον κοινωνικό χώρο. Εισήγαγε νέους ηθικούς κανόνες συμπεριφοράς, που επηρέασαν μεγάλες πληθυσμιακές ομάδες. Οι τελευταίες βρέθηκαν εκτός των καινούργιων κοινωνικών πλαισίων και ορίων. Ταυτόχρονα, σχηματίστηκαν νέες ομάδες, οι οποίες διεκδίκησαν δυναμικά και πέτυχαν μια κοινωνικά αποδεκτή θέση. Ακόμα και αυτή η άρχουσα τάξη - ρυθμιστής των εξελίξεων - αναμορφώθηκε και μεταπλάστηκε σε τελείως διαφορετική βάση. Καθώς

κυλούν τα χρόνια, ο Χριστιανισμός αλλάζει δραστικά το τοπίο, ιδιαίτερα μετά τον τέταρτο αιώνα. Από τον Κωνσταντίνο τον Μεγάλο, αλλά κυρίως μετά τον αυτοκράτορα Θεοδοσίο, οι κοινωνικές δομές μετασχηματίζονται, αλλάζουν. Όπως ήταν φυσικό, το άτομο λειτουργεί με βάση τις συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες και διαμορφώνουν τη νέα πραγματικότητα. Μια σειρά νομοθεσίες, από τον Θεοδοσίο μέχρι τον Ιουστινιανό, στηλιτεύουν ήδη κάποιες κοινωνικές ομάδες, οι οποίες και θεωρούνται περιθωριακές. Αυτό σημαίνει ότι αντιμετωπίζονται ως απειλή εναντίον της πολιτικής, θρησκευτικής και κοινωνικής νομιμότητας.

Ποιοι θεωρούνταν, όμως, περιθωριακά άτομα για τη συγκεκριμένη περίοδο;

Μπορούμε να επιχειρήσουμε μια πρώτη ταξινόμηση με βάση τρία κριτήρια: τη θρησκευτική πίστη, τη σωματική και ψυχική αριότητα και την ερωτική επιλογή. Οι Εβραίοι, οι ειδωλολάτρες και οι αιρετικοί αποτελούν την πρώτη ομάδα. Στη δεύτερη συμπεριλαμβάνονται οι λεπροί, τα άτομα με ψυχολογικές διαταραχές (οι «σαλοί» σύμφωνα με τη βιβλική ορολογία), καθώς και οι ανάπηροι, ενώ την τελευταία ομάδα απαρτίζουν οι πόρνες και οι ομοφυλόφιλοι. Όταν ο Χριστιανισμός αποκτά κρατική υπόσταση, βλέπουμε ότι η πολεμική ενάντια στις προαναφερόμενες ομάδες δεν περιορίζεται μόνο εντός των θρησκευτικών ορίων, με ποιμαντικές επιστολές, συγγράμματα και ομιλίες, επεκτείνεται, κυρίως, στον πολιτικό και κοινωνικό χώρο και προσπαθεί να επιβάλλει νέους θεσμούς στην παιδεία και στον πολιτισμό.

ΕΒΡΑΙΟΙ

Επιγραμματικά, λοιπόν, και για την περίοδο από τον τέταρτο ως τον έκτο αιώνα, μπορούμε να αναφέρουμε μια σειρά νομοθετικά έργα, θεσπισμένα από τους βυζαντινούς αυτοκράτορες, οι οποίοι επέβαλαν απαγορεύσεις στον εβραϊκό πληθυσμό: δεν τους επέτρεπαν να έχουν χριστιανούς σκλάβους, να προσηλυτίζουν, να χτίζουν νέες συναγωγές, να δουλεύουν για την κυβέρνηση, να διδάσκουν σε ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα ή να υπηρετούν στο στρατό. Οι απαγορεύσεις αυτές βρίσκονται σε νομοθετικούς κώδικες του πέμπτου και έκτου αιώνα: στις *Εκλογές και στα*

Βασιλικά. Ακόμα και στην περιοχή της Παλαιστίνης, οι βυζαντινοί αυτοκράτορες επέτρεπαν να οικοδομηθούν εκκλησίες και μοναστήρια στους ιερούς τόπους των Εβραίων, ενώ κατά καιρούς απαγόρευαν ακόμα και την είσοδο των Εβραίων στην Ιερουσαλήμ. Όσο για τη Δυτική Ευρώπη, τα πράγματα εξελίχθηκαν με βραδύτερους ρυθμούς. Οι βαρβαρικές επιδρομές και η πολιτική κατάρρευση του δυτικού χώρου της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας δεν ευνόησαν την πρόωπη θεσμοθέτηση της πολιτικής περιθωριοποίησης των Εβραίων. Τούτο συμβαίνει αργότερα, ιδιαίτερα μετά τον δέ-

κατο αιώνα. Εκδηλώνεται, κυρίως, με την εχθρική αντιμετώπιση των εβραϊκών πληθυσμών από τις πολιτικοθρησκευτικές αρχές του δυτικοευρωπαϊκού χώρου. Οι σταυροφορίες σηματοδοτούν την πρώτη μαζική, οργανωμένη και ευρείας κλίμακας έξαρση του αντισημιτισμού στον ευρωπαϊκό χώρο. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, σε συνεργασία με τους βαρβάρους και τους ιππότες της πρώτης Σταυροφορίας, επιδιόταν σε αντιεβραϊκή προπαγάνδα. Για να τη στηρίξουν ιδεολογικά, εκμεταλλεύθηκαν παλαιότερες λαϊκές δοξασίες και αντιλήψεις που συνδέονταν με τους Εβραίους: θυλούμενες εξαφανίσεις παιδιών, μόλυνση των νερών με δηλητήριο κ.ά. Αυτή η προσπάθεια είχε ως αποτέλεσμα να διεγείρει το λαϊκό θρησκευτικό συναίσθημα σε τέτοιον βαθμό, ώστε σε όλο τον χώρο της Ευρώπης και της Παλαιστίνης, από τη Γερμανία μέχρι τη Θεσσαλονίκη και την Ιερουσαλήμ, οι εβραϊκοί πληθυσμοί υπέστησαν μαζικές δολοφονίες, εξορίες, κατά-

σχεση κινητών και ακίνητων περιουσιών. Ακόμα και η ίδια η ύπαρξη των εβραϊκών κοινοτήτων της Δυτικής Ευρώπης αμφισβητήθηκε, ιδιαίτερα όταν η ρωμαϊκή νομοθεσία και οι διατάξεις της έπαψαν να εφαρμόζονται ευρέως. Ο βασικότερος, όμως, λόγος ήταν η κατάτμηση της πολιτικής εξουσίας σύμφωνα με το φεουδαρχικό σύστημα, το οποίο επέτρεπε την άμεση εξάρτηση των ντόπιων από τον τοπικό άρχοντα, τον φεουδάρχη αφέντη. Αυτή η πρακτική επεκτεινόταν σε όλους τους υπηκόους - άρα, και στους Εβραίους. Από την άλλη, η αντίστοιχη εκκλησιαστική πρακτική δεν εκφραζόταν μόνο στις πολεμικές ομιλίες του Αγίου Αυγουστίνου και του Πάπα Γρηγορίου του Ι, αλλά κυρίως στην εφαρμογή σκληρών μέτρων για τους Εβραίους που ζούσαν στο παπικό κράτος. Στο ίδιο αντιεβραϊκό μήκος κύματος κινήθηκαν και οι θρησκευτικές έριδες του Ύστερου Μεσαίωνα, ανάμεσα στους ευρωπαίους βασιλείς.

ΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΕΣ

Για τους ειδωλολάτρες (ή πολυθεϊστές), τα πράγματα ήταν απλούστερα απ' ό,τι για τους Εβραίους. Η περίοδος της Ύστερης Αρχαιότητας αποδεικνύεται καταλυτική για την περιθωριοποίηση των ειδωλολατρών και την εφαρμογή των νομοθετικών μέτρων εναντίον τους. Η πρακτική που ξεχωρίζει όσον αφορά στη συστηματική αντιμετώπισή τους από τους χριστιανούς είναι, κατ' αρχήν, η επίμονη οικειοποίηση των ιερών τόπων τους. Επίσης, το όνομα πολλών αγίων συνδέθηκε από νωρίς με ηρωικές και υπεράνθρωπες πράξεις εναντίον των ειδωλολατρικών ιερών. Τα χριστιανικά συναξάρια βρίθκονται από διηγήσεις που περιγράφουν τον εξαγνισμό αρχαίων ιερών, με τον εξοβελισμό των δαιμόνων που τα χρησιμοποιούσαν ως κατοικητήριο. Η περιθωριοποίηση των πολυθεϊστών πήρε συγκεκριμένη μορφή και σ' ένα άλλο επίπεδο: στην αντιπαράθεση των εκκλησιαστικών ανδρών, των χριστιανών φιλοσόφων και των απολογητών με την επίσημη εθνική κουλτούρα, η οποία αντικατοπτριζόταν στις φιλοσοφικές σχολές. Το τέλος αυτής της αντιπαράθεσης βρήκε νικητές τους χριστιανούς και ηττημένους τους εθνικούς διανοητές, καθώς έκλεισαν προοδευτικά όλες οι ειδωλολατρικές

σχολές. Ιδιαίτερα δύσκολη, εντούτοις, ήταν η αντιμετώπιση του παγανισμού στις αγροτικές περιοχές. Εκεί, η λατρεία των φυσικών φαινομένων και η ιεροποίηση του φυσικού κύκλου - που άμεσα σχετιζόταν με την καθημερινή ζωή των ανθρώπων - αποτελούσε αναπόσπαστο τμήμα της παράδοσής τους· γι' αυτό και ήταν πολύ δύσκολο να ξεριζωθεί και να καταπολεμηθεί. Οι λαϊκές θρησκευτικές δοξασίες, οι θρύλοι, οι μαγικές αντιλήψεις, η πρόγνωση των μελλουμένων και τα εκστατικά φαινόμενα απαντώνται πολύ συχνά στους βίους των αγίων και στα συναξάρια, σαν φαινόμενα που έπρεπε να καταπολεμηθούν. Όσοι εξασκούσαν τέτοιες παγανιστικές πρακτικές, το έκαναν με πολύ προσοχή.

Αν και τα παγανιστικά στοιχεία της λατρείας συνέχισαν να επιβιώνουν, η αίσθηση ότι οι ειδωλολάτρες αποτελούσαν απειλή για το χριστιανικό περιβάλλον δεν κράτησε για πολύ. Η ενσωμάτωσή τους στον πολιτικό και κοινωνικό ιστό της Μεσαιωνικής Ευρώπης προχώρησε με γρήγορα βήματα. Τα φαινόμενα προσηλυτισμού των ειδωλολατρών ήταν συχνότερα από τα αντίστοιχα των Εβραίων και η αφομοίωσή τους στον κοινωνικό ιστό αμεσότερη.

ΛΕΠΡΟΙ

Η περιθωριακή ομάδα που σχετίζεται με τη φυσική και ψυχική αρτιότητα μπορεί να διαιρεθεί σε δύο υποκατηγορίες. Στην πρώτη ανήκαν άτομα των οποί-

ων οι ασθένειες θεωρούνταν αποτέλεσμα ηθικής κατάρπτωσης. Στη δεύτερη εντάσσονταν όλοι οι άλλοι ασθενείς, των οποίων οι ασθένειες αντιμετωπίζονταν ως α-

πόρροια πραγματικών αιτιών (πόλεμοι, εκ γενετής αναπηρίες κ.ά.). Οι τελευταίοι γίνονταν αντικείμενο συμπάθειας και περιθάλψης, χωρίς να κινδυνεύουν άμεσα να περιθωριοποιηθούν. Οι λεπροί απετέλεσαν - στο πλαίσιο του Χριστιανισμού πάντα - μια ιστορικά περιθωριακή ομάδα, συνδεδεμένη άμεσα με το θρησκευτικό συναίσθημα. Ήταν η φύση της ασθένειας τέτοια - η αποκρουστικότητα που προκαλούσε - ώστε από πολύ νωρίς στην ιστορία του Χριστιανισμού θεωρήθηκε η κατ' εξοχήν αρρώστια, την οποία ο Θεός έστελνε στους ανθρώπους για να τους τιμωρήσει εξ αιτίας των αμαρτημάτων τους. Ωστόσο, η έντονη θρησκευτική χροιά με την οποία επενδύθηκε η λέπρα είχε και κάποιες ενδιαφέρουσες παραμέτρους όσον αφορά στην περιθωριοποίηση των ασθενών. Έτσι, οι λεπροί στηλιτευόνταν, κυρίως, γιατί προκάλεσαν οι ίδιοι την αρρώστια τους, με το να υποκύνψουν στον πειρασμό και ειδικότερα στον σεξουαλικό πειρασμό. Η διάγνωση της ασθένειας σήμαινε αυτόματο αποκλεισμό από το κοινωνικό σύνολο και περιθωριοποίηση του αρρώστου. Η νομοθεσία στο Βυζάντιο επέβαλε την απομόνωσή τους από τα υγιή μέλη της κοινωνίας, χωρίς ωστόσο να έχει την αυστηρότητα της Δυτικής Ευρώπης. Είναι, επίσης, αξιοσημείωτο ότι, ήδη από τον πρώιμο Μεσαίωνα, η βυζαντινή πολιτεία φρόντιζε ώστε οι λεπροί ν' απολαμβάνουν οργανωμένης περίθαλψης και βοήθειας, είτε με τη συγκέντρωσή τους σε ιδρύματα, μοναστήρια ή υποτυπώδη νοσοκομεία είτε με την ατομική προσφορά βοήθειας από ευλαβείς ευεργέτες, που ήθελαν ν' ανακουφίσουν τον ανθρώπινο πόνο.

Και στη Δυτική Ευρώπη, ήδη από την εποχή του Καρλομάγνου, έχει εδραιωθεί η άποψη ότι η λέπρα σχετίζεται με την ηθική καθαρότητα, όπως αυτή καθοριζόταν από τα δόγματα της Εκκλησίας. Χαρακτηριστικό σε σχέση με το συναίσθημα αυτό είναι το ακόλουθο απόσπασμα που αναφέρει ο Arnaud de Verniolles από το Montailou, τον δέκατο τρίτο αιώνα: «Την εποχή που έκαιγαν τους λεπρούς, ζούσα στην Τουλούζη. Μια μέρα έκανα έρωτα με μια πόρνη. Όταν τελείωσα τη βδελυρή αυτή πράξη, το πρόσωπό μου άρ-

χισε να πρήζεται. Τρομοκρατήθηκα και νόμιζα ότι είχα κολλήσει λέπρα. Από τότε ορκίστηκα ότι στο μέλλον δεν θα κοιμηθώ ξανά με γυναίκα...». Το απόσπασμα αυτό καθρεφτίζει ζωηρά την άποψη ότι η λέπρα ήταν αρρώστια άμεσα συνδεδεμένη με την αμαρτία. Νομοθετικά, επίσης, και με βάση την αρχή της θρησκευτικής ηθικής καθαρότητας, οι λεπροί τοποθετούνται έξω από το κοινωνικό πλαίσιο, ακόμα και μετά τον θάνατό τους. Έτσι κατά την Τρίτη Σύνοδο του Λατερανού, το 1179, αποφασίστηκε ότι οι λεπροί δεν θα πρέπει να αναμειγνύονται με άλλους, να μην εκκλησιάζονται με τους υγιείς και να μη θάβονται σε κοινά κοιμητήρια με τους συμπολίτες τους. Οι λεπροί δεν είχαν ακόμη δικαιώματα ιδιοκτησίας και έπρεπε να φορούν ειδικά ενδύματα. Η λέπρα αποτελούσε ακόμα και αιτία διαζυγίου. Η αποπομπή του λεπρού από το κοινωνικό σύνολο συνοδευόταν στη Δυτική Ευρώπη από μια θρησκευτική τελετή. Ο ιερέας έριχνε χώμα στα πόδια του ασθενούς (πράξη που συνειρμικά παρόμοια με συνθήκες κανονικής ταφής), λέγοντας ταυτόχρονα: «Είσαι νεκρός για τον κόσμο, αλλά ζωντανός για τον Θεό». Τότε ο λεπρός οδηγείτο έξω από τα όρτα της πόλης ή του χωριού του, ενώ του επιβάλλονταν μια σειρά από απαγορεύσεις, όπως: να μην πίνει νερό κατευθείαν από πηγή ή ποτάμι, να μην κυκλοφορεί σε χώρο αγοράς, να μην έχει σεξουαλικές επαφές και να μην αγγίζει παιδιά. Κάποιες φορές - και σε πιο ακραίες περιπτώσεις - οι λεπροί έπρεπε να χτυπούν ειδικά καμπανάκια, ώστε να προειδοποιούν τους συνανθρώπους τους για την παρουσία τους. Βέβαια, οι πλουσιότεροι από τους λεπρούς σχεδόν ποτέ δεν εφάρμοζαν αυτούς τους κανόνες. Συνήθως, απομονώνονταν στους πύργους τους ή σε κάποιο μοναστήρι, όπου ζούσαν διά βίου. Όπως, στην περίπτωση του Βυζαντίου, έτσι και στη Δυτική Ευρώπη το θρησκευτικό συναίσθημα δεν λειτούργησε μόνον αρνητικά στην περίπτωση των λεπρών. Λειτουργήσε και θετικά, διότι πάρα πολλοί - κληρικοί και λαϊκοί - θεωρούσαν μέρος του καθαρμού τους από τα αμαρτήματά τους την περίθαλψη των λεπρών και την ανακούφισή τους.

ΠΟΡΝΕΣ

Εκτός από τους λεπρούς, άλλες κοινωνικές ομάδες που τοποθετήθηκαν στο κοινωνικό περιθώριο ήταν οι πόρνες και οι ομοφυλόφιλοι. Κατά ένα μεγάλο ποσοστό, ο Χριστιανισμός, όπως και το Ισλάμ, επηρεάστηκε από την ιουδαϊκή παράδοση σχετικά με την α-

ντιμετώπιση συγκεκριμένων μορφών σεξουαλικής συμπεριφοράς. Ο Ιουδαϊσμός είχε για πρώτη φορά περιθωριοποιήσει και στηλιτεύσει τις ομάδες αυτές. Η Εκκλησία είχε φιλόνητολη άποψη για την πορνεία. Εντούτοις, όταν αναδείχθηκε σε επίσημη θρησκεία, κα-

θόριζε πλέον η ίδια τις νόρμες και επέβαλε τους νέους ηθικούς νόμους. Στο καινούργιο κανονιστικό πλαίσιο, η ελευθεριότητα της ύστερης αρχαιότητας αντικαταστάθηκε από συγκεκριμένες θέσεις για τους ρόλους των δύο φύλων και τη σεξουαλικότητα. Η συνεύρεση δύο ανθρώπων επιτρεπόταν ανστηρά μέσα στον γάμο. Κάθε παρέκκλιση απ' αυτό τον κανόνα στιγματιζόταν ως μοιχεία ή ως πορνεία, άρα ήταν πέρα από τα όρια της εκκλησιαστικής και κοσμικής νομιμότητας.

Στον πρώιμο Μεσαίωνα, η πορνεία θεωρείτο από μερικούς ως αναγκαίο κακό. Κάποιες πόρνες, οι οποίες ενώ ζούσαν έγκυτο βίο αργότερα μετανόησαν και εντάχθηκαν στον μοναχισμό, η Εκκλησία τις αναγνώρισε ως αγίες, ως πρότυπα ειλικρινούς μεταστροφής από την αμαρτία στον Χριστό. Επίσης, υπάρχουν πα-

ραδείγματα ότι κάποιες πόρνες ανέβηκαν στην κοινωνική κλίμακα, ύστερα από τους γάμους τους με ευγενείς. Όμως, η αντιμετώπιση του πληρωμένου έρωτα θεωρείτο αμαρτία, στηλιτευόταν και καταδικαζόταν. Φυσικά, αυτή η νοοτροπία είχε σχέση με τη θέση της γυναίκας στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Σταδιακά, στη Δύση, η πορνεία έγινε θεσμός. Απέκτησε συγκεκριμένους νόμους, που καθόριζαν τις συνθήκες σύμφωνα με τις οποίες αυτές οι γυναίκες έπρεπε να εργάζονται, τον ξεχωριστό τρόπο ντυσίματός τους, την απομάκρυνσή τους από τους δημόσιους χώρους που συγκεντρώνονταν οι πολίτες - συνήθως, έξω από τα τείχη της πόλης. Υπήρξαν, επίσης, περιπτώσεις όπου κάποιες πόρνες θεωρήθηκαν υπαίτιες για επιδημίες και φυσικές καταστροφές.

ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΟΙ

Η ομοφυλοφιλία - και γενικά η ερωτική πράξη - ακολουθώντας την ιουδαϊκή θρησκευτική παράδοση, αποτελούσε μορφή σεξουαλικής συμπεριφοράς που κατακρίθηκε εντονότατα, ιδιαίτερα κατά την πρώιμη χριστιανική περίοδο. Η Εκκλησία μέσα από τον λόγο των Πατέρων καταδίκασε απερίφραστα τους ομοφυλόφιλους. Κλασικό παράδειγμα αυτής της στάσης είναι ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Στον Θεοδοσιανό κώδικα, η τιμωρία ήταν θάνατος διά ξίφους. Αυτού του είδους η τιμωρία επικυρώθηκε στις *Νεαρές* του Ιουστινιανού. Η εκκλησιαστική ποινή προέβλεπε για το συγκεκριμένο αμάρτημα επιτίμιο διάρκειας δύο ή τριών χρόνων. Η σύγχρονη έρευνα έχει καταγράψει αρκετές περιπτώσεις, κατά τις οποίες στις απαρχές της χριστιανικής κοινότητα προέβαλε πιο ανεκτική στάση για τέτοιου είδους σχέσεις. Παρόλα αυτά, κατά την περίοδο των Μέσων Χρόνων, το θρησκευτικό συναισθήμα περιθωριοποιούσε και εξοβέλιζε εκείνους που υπέπιπταν στο

συγκεκριμένο αμάρτημα. Αντίθετα απ' ό,τι συνέβαινε με τους λεπρούς και τις πόρνες, οι οποίοι εξαναγκάζονταν να φορούν ιδιαίτερα ρούχα - κάτι που ίσχυε και για τους Εβραίους από μια χρονική περίοδο και μετά -, για τους ομοφυλόφιλους οι τιμωρίες ήταν ιδιαίτερα σκληρές. Αρκετές φορές υποβάλλονταν και σε βασανιστήρια, όταν είχαν υποπέσει στο αμάρτημα αυτό. Ωστόσο, τέτοιου είδους ερωτικές πράξεις συνέβαιναν στους ανώτερους κοινωνικά κύκλους.

Η περίοδος από την Ύστερη Αρχαιότητα μέχρι το τέλος του Μεσαίωνα σηματοδοτείται από μια σειρά θεσμοθετήσεις που περιθωριοποίησαν συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες. Πολλοί μελετητές συμφωνούν ότι φαινόμενα καταπίεσης και κοινωνικής απομόνωσης, που παρατηρήθηκαν στη σύγχρονη εποχή, ανάγονται ιστορικά στην περίοδο που εξετάσαμε. Για τη δυτική κοινωνία, η θρησκευτική περιθωριοποίηση συγκεκριμένων ομάδων αποτέλεσε σημείο αναφοράς για τον πολιτισμό της.

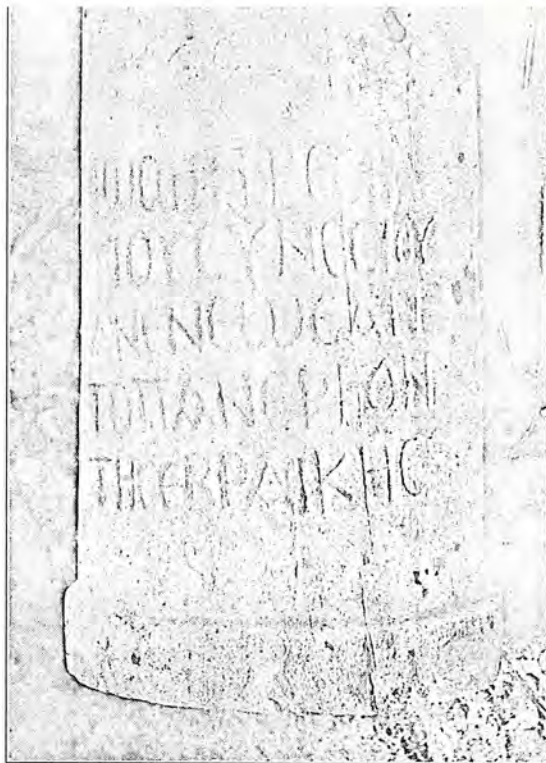
ΠΗΓΕΣ:

1. E. Adler, *Jewish Travellers in the Middle Ages*, Dover 1898.
2. J. Boswell, *Christian, Social Tolerance and Homosexuality: Gay People in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century*, Chicago: University of Chicago Press, 1980.
3. R.J. Moore, *The Formation of a Persecuting Society*, Oxford: Blackwell Publishers Ltd, 1990.
4. L. Malcolm, *Medieval Heresy: Popular Movements from Bogomil to Hus*, 1997.
5. D. Nirenberg, *Communitas of Violence: Persecution of Minorities in the Middle Ages*, Princeton: Princeton University Press, 1996.
6. L.L. Otis, *Prostitution in Medieval Society: The History of an Urban Institution in Languedoc*, Chicago: University of Chicago Press, 1985.
7. W. Hollister, *Medieval Europe: A Short History*, New York: McGraw - Hill, Inc, 1994.

8. P. Aries and A. Bejin, (eds.), *Western Sexuality: Practice and Precept in Past and Present Times*, trans, Anthony Forester, Oxford: B. Blackwell, 1985.

[Ο Εμμανουήλ Σκουλάς (1965) σπούδασε Μεσαιωνική και Νεοελληνική φιλολογία στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Μετεκπαιδεύτηκε στην Ιστορία της τέχνης. Το Σεπτέμβριο του 2000 πρόκειται ν' αναγορευθεί διδάκτορας φιλοσοφίας του New York University. Συνεργάστηκε με το Rockefeller Foundation, έναν μη κερδοσκοπικό επιστημονικό - πολιτιστικό οργανισμό. Έχει παρακολουθήσει πολλά σεμινάρια στον τομέα της Επικοινωνιολογίας και των ΜΜΕ. Εργάζεται στο Αμερικανικό Κολλέγιο (Deree) ως Director, Office of Institutional Research and Strategic Planning.

Η μελέτη αναδημοσιεύεται από το περιοδικό «God and Religion» (Θεός και Θρησκεία)].

Γόλγοι και Εβραίοι

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΚΥΠΡΟΥ

Του Καθηγητού - Ακαδημαϊκού
ΣΙΜΟΥ ΜΕΝΑΡΔΟΥ

Πού της Κύπρου έκειντο

οι περιώνυμοι

Γολγοί ή Γόλγοι,

είναι ακόμη ζήτημα.

Των ημετέρων ο αρχιμανδρίτης Κυπριανός τω 1788 (Ιστορία Χρονολογική Ενετίας, σ. 48) έκρινε «να έκειτο η πόλις αύτη μεταξύ ακανθούς και καρπασίου κατά την θάλασσαν».

Ο μακαρίτης Αθανάσιος Σακελλάριος έθηκε πρώτος τω 1855 (εν τη α' εκδόσει των Κυπριακών, Τομ. Α, σ. 187) τους Γόλγους εις την παρά την Αθηνών τοποθεσίαν Γιόρκους, σιωπηλώς δε (βλέπε της β' έκδ. Τομ. Α', σ. 195) ηκολούθησαν αυτόν οι εκεί ανασκάψαντες αλλοδαποί, ο Vogüé, ο G. Colonna Ceccaldi (Revue Archéologique XXVII σ. 89 = Monuments antiques de Cypre, de Syrie et d' Egypte σ. 196) και ο Censola (Cyprus σ. 105 - 164).

Αλλά κατά των Γάλλων (Franzosen) αντεπεξήλθε δοριμύς ο Γερμανός Richard Neubauer (Commentationes philologiae in honorem Theodori Mommsenii Berolini 1877 σ. 678), όπως αποδείξε ότι οι Γόλγοι έκειντο εις τα Κούκλια της Πάφου, νομίζων ότι τα Κούκλια είναι φανερά παραφθορά του Γόλγοι! (βλ. Αθηνάς ΙΗ' 1897 σ. 317). Αλλά τα Κούκλια ανεσκάφησαν και η παράδοσις ότι εκεί έκειτο η Παλαίπαφος απεδείχθη αληθινή.

Τέλος ο κ. J.L. Myres επληροφόρησε τον κ. G. F. Hill (Catalogue of the Greek coins of Cyprus London, 1904, σ. xiv σημ.) ότι he is inclined to look for Colgi εγγύς της Πύλας μεταξύ Λάρνακος και του ακρωτηρίου Πηδαλίου.

Η οριστική του ζητήματος λύσις απομένει λοιπόν

εις τας ανασκαφάς, εάν δηλ. εύρωμεν επιγραφήν φέρουσαν το όνομα των Γολγών ή της Γολγίας Αφροδίτης.

Παρατηρούμεν εν τούτοις ότι τα κατά του ταυτισμού των Γιόρκων προς τους Γολγούς επιχειρήματα δεν είναι λίαν ισχυρά.

Ο Neubauer (σ. 677) ισχυρίζεται ότι οι Γόλγοι δεν ήσαν πόλις, επειδή ο Πανσανίας (8. 5, 2) λέγει ότι προ της ιδρύσεως του εν Πάφω ναού «η θεός παρά Κυπρίων τιμάς είχαν εν Γολγοίς καλουμένω χωρίω». Αλλ' ορθώς ο Σακελλάριος (Κυπρ. Α' 195) αντείπεν ότι το χωρίον σημαίνει και πόλιν. Αλλά και ακατοίκητον χωρίον εάν ήτο κατά τους παναρχαίους χρόνους, δεν έπεται ότι τοιούτο παρέμεινεν ες αεί. Ο Πλίνιος (Hist. Nat. 5, 35) καταλέγει τους Γολγούς εις τα δεκαπέντε oppida της Κύπρου, ο δε Στέφανος ο Βυζάντιος λέγει ρητώς: «Γολγοί, πόλις Κύπρου».

Και το άλλο επιχείρημα του Neubauer, ότι παρά τους Γιόρκους κατά την τοποθεσίαν Άγιον Φώτιον ανεκαλύφθη ουχί ναός της Αφροδίτης αλλά δυο τεμένη του Απόλλωνος, καθ' α έδειξαν αι εν αυτώ ευρεθείσαι κυπριακαί επιγραφαί και τα άλλα ευρήματα του Censola δεν είναι ακαταγώνιστον. Και εν Ιταλίω και εν Πάφω ο Απόλλων ελατρευετο πλησίον της Αφροδίτης (βλ. Max Ohnefalsch - Richter Ancient places of Worship in Kypros, Berlin 1891, σ. 18, 21 και 22, αρ. 35, 55, 58), τούτο δε δυνάμεθα να δεχθώμεν και περί των Γολγών, δηλ. των Γιόρκων και των πέριξ.

Οι κάτοικοι της Αθηνέου Γιόρκους καλούσι κυρίως στενόν και μακρόν γήλοφον, εκτεινόμενον ΒΑ της κόμης, αρχαιότερες δε ανακαλύπτονται και πέριξ και εντός αυτής. Εάν δε στραφώμεν ολίγων απωτέρω, βλέπομεν ότι περί τα τρία αγγλικά μίλια ΒΑ κείται η Μελούχεια, ήτοι η αρχαία Μηλούχεια και ολίγον απωτέρω η Τρεμετουσία, ήτοι ο αρχαίος Τρεμιθούς, και το Άρσος, ήτοι Άλσος.

Επειδή δε αι αρχαίαι αυτά τοπωνυμία και η Ν. της Αθηνέου Καφούντα, ην, καθό κοιλήν, νομίζω αρχαίαν επίσης Σκαφούντα (πρβ. Τραπεζούς και Αθηνάς ΙΗ (1907) σ. 349) μηνύουσι φυτά και ύδωρ, δύναται τις να εικάσῃ ότι ὅλος ο χώρος οὗτος ἦτο το πάλαι δασώδης και αφιερωμένος εις τε την Αφροδίτην και τον Απόλλωνα, οἵτινες προς διάκρισιν επεκαλούντο ἐξ αυτών των φυτών, Αφροδίτη Τρεμιθία, Αφροδίτη εν Άλσει, Απόλλων Τρεμιθιος, Απόλλων εν Άλσει κ.τλ. ως δηλ. ἐλέγετο αλλαχού της Κύπρου Απόλλων Μυρτάτης (βλ. Hogarth, *Devia Cypria*, σ. 24). Απόλλων Υλάτης (Στέφανος Βυζάντιος εν λ. Ύλη), Απόλλων ἡ Οπάων Μελάνθιος (ἐπὶ επιγραφῶν βλ. Hogarth και Richter, σ. 22 αρ. 58), Αφροδίτη εν Μυρίκαις (βλ. Ησύχιον) κ.τλ.

Κατά ταῦτα εικάζω ότι και οι Γολγοί ουδέν άλλο ἦσαν ἢ κυπριακή προφορά του βολβοί και επομένως η Αφροδίτη ἐξ αυτών εἶχε την ἐπὶ κλησιν Γολγία, καθὼς π.χ. η Αθηνά επωνομάζετο εν Σικυνώνι Κολοκασία (Αθην. σ. 72 β, Γ' βιβλ.), Κυδωνία (Παυσ. 6, 21, 6) Κυπαρισσία (Παυσ. 3, 22, 9) κ.τλ. Στέφανος ο Βυζάντιος ἐτυμολογεί «ἀπὸ Γόλγου του ηγησαμένου της Σικυνώνων αποικίας», ο δε Σχολιαστής του Θεοκρίτου (15,100) ἀπὸ «Γόλγου τινός Αδώνιδος και Αφροδίτης», ἀλλὰ ταῦτα προφανῶς εἶαι μυθεύματα. Τίνα σχέσιν εἶχον οι βολβοί προς την Αφροδίτην και τα Αφροδίσια διδάσκει διὰ μακρῶν ο Αθηναῖος (σ. 63 d, βιβλ. Γ' 64) εκ ποιημάτων του Ευβούλου, του Αλέξιδος, του Ξενάρχου, του Αρχεστράτου, και χωρίων του Ηρακλείδου και του Διφίλου. Αλλ' ἀφ' ου η ἐκεῖ λατρευομένη κατ' αρχαίαν παράδοσιν Αφροδίτη ἐγένετο ισχυροτέρα, ηυξήθησαν και οι κάτοικοι και συνωκίσθη πόλις, Γόλγοι (πρβ. δρυμός - Δρύμος).

Τοιαύτη εἰκασία συνδυάζουσα και εν Γολγοίς, Τρεμιθούντι και Άρσει την λατρείαν του Απόλλωνος και της Αφροδίτης ἐντὸς αρχαίου Άλσους ἐρμηνεύει πλὴν της παρὰ τους Γιόρκους ανακαλύψεως των εις τον Απόλλωνα αναφερομένων επιγραφῶν και παλαιούς επιχωρίους μύθους.

Στέφανος ο Βυζάντιος, εν λ. Τρεμιθούς αναφέρει την ἐξῆς περιεργον παρετυμολογίαν.

α' Φασί δε [ὅτι] ἐπιβάσης της Αφροδίτης εις τον τόπον, διὰ την παρουσίαν της δαίμονος ὑπὸ τὸν ὄμον διασαλευθῆναι· διὸ και Τρεμιθούντα κληθῆναι».

Πτολεμαῖος δε ο Ηφαιστίων εν τη Καινῇ Ιστορία παρὰ Φωτίῳ (εν Μυριβιβλῳ κεφ. 190, Α. Westermann, Μυθογράφοι, 1843 σ. 198) ἐμυθολογεί ότι η Αφροδίτη εὔρε τον Άδωνιν νεκρόν «εν Άργει πόλει της Κύπρου εν τῷ του ἐριθίου Απόλλωνος ἱερῷ». Εν τη *Journal of Hellenic Studies*, τομ. XXVIII (1908) σ. 133 διώρθωσα το ἀνύπαρκτον Άργει (ΑΡ<ΕΙ) εις Άρσει, ἦτοι Άλσει, ὅπερ εὐαρμοστεῖ προς τον ὅλον μύθον του Αδώνιδος, πιθανῶς δε και το ἀκατάληπτον «του ἐριθίου» πρέπει να διορθωθῇ «εν τῷ Τρεμιθίου Απόλλωνος ἱερῷ».

Ὅπωδῆποτε, οι δασώσεις οὔτοι τόποι, καθὼς και πολλοὶ ἄλλοι εν Κύπρῳ και αλλαχού (πρβ. Βῆς(σ)α - Βάσα, Δρυμός - Δρύμον, Δρυμία - Δρυνιά, Λειμών - Λειμόνα, Νάπη - Αγία Νάπα), βραδύτερον κατακτήθησαν προσελθόντων και ἄλλων κατοίκων πλησίον των νεωκόρων. Το Άλσος ἢ κυπριακῶς ἄρσος ἐγένετο πόλις Άρσος και εἶναι σήμερον κόμη, ο Τρεμιθούς ἐγένετο πόλις και δη μία των πρώτων ἐπισκοπῶν· γινώσκομεν δε τρεῖς ἐπισκόπους Τρεμιθούντος, τον Αρχάδιον και Νέστορα, ὧν ἀμφοτέρων η μνήμη τελεῖται τη ζ' του Μαρτίου, και τον θαυματουργόν Σπυριδῶνα, ὁστις παρίστατο εν τη πρώτῃ Οικουμενικῇ Συνόδῳ εν Νικαία.

Ὁ G. Colonna Ceccaldi (ἐνθα ἀνωτ.) δημοσιεύων χριστιανικὴν ἐπιγραφὴν «trouée à Athienou» παρατηρεῖ: Il y avait a Chypre un évêque de Golgos. Αλλ' οὐδεμία ὑπάρχει μαρτυρία, ότι οι Γολγοί ἢ η Αθηνέου ὑπῆρξεν ἐπισκοπή, ἀλλ' ἀπλὴ ὑπόθεσις εκ της ὑπὸ του Πλινίου μνείας (βλ. Hackett *History of the Orthodox Church of Cyprus* London, 1901, σ. 241). Αλλ' η ὑπόθεσις αὕτη δεν εἶν' εὔλογος, ἀφοῦ ο Τρεμιθούς ἦτο τὸσον ἐγγύς.

Αλλ' ότι και εν Αθηνέου ἐσχηματίσθη συνοικισμός κατὰ τους μεταγενεστέρους ρωμαϊκοὺς και χριστιανικοὺς χρόνους, δυνάμενος να κληθῇ oppidum και πόλις, μαρτυροῦσιν αι ευρεθεῖσαι ἐπιγραφαί, πρώτον μεν ἐπιτύμβιοι, ἐπειτα δε η χριστιανικὴ του Ceccaldi, μάλιστα δε αι κατὰ πρώτον κατωτέρω δημοσιευόμεναι δύο. Αν δε μη ταυτίσωμεν την εν Αθηνέου αρχαίαν πόλιν προς τους Γολγούς, τότε νέον ἐγείρεται ζήτημα, πῶς ἐκαλεῖτο η πόλις αὕτη.

Η χριστιανικὴ ἐπιγραφή, φερομένη ἐπὶ κίονος, λέγει· «Εἰς θεός το μέγιστα/ τον το ἐνδοξό[τα]τον ὄνομα/ βοήθι πάσι δεόμεθα» (*Revue archéologique* XXVII (1874) σ. 89 = G. Colonna Ceccaldi, *Monuments antiques de Chypre de Syrie et d' Egypte* σ. 196).

Τα νέα μνημεῖα, βάθρον ἀδριάντος και κίων, ἀνεκαλύφθησαν ἐντὸς της σημερινῆς κόμης, εν τῷ κήπῳ της οἰκίας του Χατζῆ Στεφανῆ Χ. Αναστασίου ὅπου και κείνται. Καθ' α λέγει, εὔρεν αὐτὰ ἐν μέτρῳ ὑπὸ το ἔδαφος και πέντε μέτρα μακράν ἀπ' ἀλλήλων μετ' ἄλλου ἀνεπιγράφου λίθου. Εἶναι δυνατόν να μη ευρίσκοντο ἀνέκαθεν ἀκριβῶς ἐκεῖ, ἀλλ' ἐπειδὴ οι λίθοι εἰ-

ναι βαρείς, είναι απίθανον ότι μετεκομίσθησαν μακρόθεν.

Το βάθρον είναι σκληρού μελαψού λίθου (0,95μΧ0,57μ. κακ 0,25 πάχους), η δ' επιγραφή, γεγραμμένη διά λεπτών γραμμάτων 0,03 έχει ως εξής:

ΞΕΡΟΥΙΟΝΣΟΥΛΠΙΚΙΟΝ
ΠΑΓΚΛΕΔΟΥΗΡΑΜΙΑΝΟΝ
ΚΡΑΤΗΣ ΔΕΚΛΗΠΙΑΔΟΥ
ΚΑΤΑΔΙΑΘΗΚΗΝ

Ο Σερούιος Σουλπίκιος Ουηρανιανός ήτο πάντως μέγα δυνάμενος ανήρ, καθόσον και άλλα δύο παρόμοια κατά το σχήμα των γραμμάτων επιγραφάι ευρίσκονται εις τα Λιμνιά, κώμην κειμένην παρά την αρχαίαν Σαλαμίνα, επί του τοίχου της οικίας Κωνσταντίνου Χ' Βασίλη.

ΞΕΡΟΥΙΟΝΣΟΥΛΠΙΚΙΟΝ
ΠΑΓΚΛΕΔΟΥΗΡΑΜΙΑΝΟΝ
ΟΝΗΣΑΝΔΡΟΣΑΡΤΑΒΑΤΟΥ
ΚΑΤΑΔΙΑΘΗΚΗΝ

Μήκος 0,52, ύψος 0,35, μήκος γραμμάτων 0,03 μ.

ΞΕΡΟΥΣΙΟΝΣΟΥΛΠΙΚΙΟΝ
ΠΑΓΚΛΕΔΟΥΗΡΑΜΙΑΝΟΝ
ΖΗΝΟΝΟΝΗΣΑΝΔΡΟΥ
ΑΡΧΙΕΡΑΣΜΕΝΟΣ

Μήκος 0,50, ύψος 0,30, μήκος γραμμάτων 0,03 μ.

Ο κίων της Αθηνέου είναι πολύ σπουδαιότερος. Είναι στρογγύλος, λευκού μαρμάρου άνευ ραβδώσεων, ύψους ήδη (διότι άνωθεν είναι κολοβός) 1,62 μ. έχει δε διάμετρον κάτωθεν 0,46 μ., αλλ' εφόσον υψούται λεπτύνεται μέχρι 0,39 μ. Περί τα 0,18 μ. από της βάσεως καταλήγει η ακόλουθος επιγραφή, γεγραμμένη διά βαθέων και μεγάλων γραμμάτων, ουχί μικροτέρων των 0,06 μ.

ΙΩΣΗΠΡΕΟΒ
ΥΙΟΥΣΥΝΕΣΙΟΥ
ΔΑΝΕΝΕΩΣΑΝ
ΤΟΠΑΝΕΡΓΟΝ
ΤΗΣΕΒΡΑΙΚΗΣ

Είναι πρόδηλον ότι η επιγραφή είναι συνέχεια της του προηγουμένου κίονος (τούτο πιθανώς σημαίνει Β φερόμενον παρά την βάση) και ότι ο κίων ίστατο επί βάθρου ή τοίχου τοιουτοτρόπως, ώστε η επιγραφή ν'

αναγινώσκεται υπό των παρεχομένων και τέλος ότι το οικοδόμημα, όπερ υπεβάσταζεν εν Αθηνέου, ήτο εβραϊκή συναγωγή.

Ο Ε. Αποστολίδης Σοφοκλής εν τω Λεξικώ της Ρωμαϊκής και Βυζαντιακής περιόδου ερμηνεύει ορθώς «η Εβραϊκή, synagogue» αλλ' η παραπομπή είναι σφαλερά. Πέτρος ο Αντιοχείας (εν Migne Part Gr. τόμ. 120, σ. 780Α) λέγει: «ότι μεγάλη τις ην Εβραϊκή τότε εις Ρώμην, καθώς και η βίβλος των πράξεων των Αποστόλων [28, 17] διασαφεί». Και το ΠΡΕCΒ, ήτοι προεβυτέρου πρέπει να εννοηθή υπό σημασίαν ιερατικήν (βλ. Ernest Reman, Histoire du peuple d' Israël. τόμ. IV σ. 405).

Το σχήμα των γραμμάτων (ιδίως το Α, το Ν (ν) και το W) και το μήκος αυτών μνηύει ότι η επιγραφή πάντως δεν είναι παλαιότερα του β' μ.Χ. αιώνος, ουδείς δε των επιγραφικών, όσοι παρακληθέντες είδον το αποτύπωμά μου, εθεώρησαν αυτήν αρχαιότερων των χρόνων του Αδριανού, ο δε κ. Σβορώνος κατέβη και μέχρι του μεγάλου Κωνσταντίνου.

Βραδύτερον δυσκολώτατον είναι να τεθή το μνημειον τούτο διά γνωστούς ιστορικούς λόγους. Επί της βασιλείας Κωνσταντίνου του μεγάλου μέγας λιμός εγένετο εν Κύπρω (βλ. Θεοφάνη, έκδ. Bonnae σ. 42), ον η παράδοσις παρέστησεν ως τελείαν ερήμωσιν της νήσου. Επειδή δ' ελέγετο ότι συνώκισεν αυτήν η αγία Ελένη, μανθάνομεν εκ της παραδόσεως ότι έκτοτε η νήσος είχε κατοίκους, οι οποίοι κατά την φράσιν του Κυπριανού (σ. 53) «ήτον όλοι Ρωμαίοι» κατά δε τον Porcacchi (L' isole più famose, Venezia σ. 150) επαναλαμβάνοντα την φράσιν αρχαιότερων φράγων χορονογράφων tutti erano Greci et Grecamente vivevano. Αλλά προ πάντων απίθανον είναι ότι μετά την εκχώρησιν του χριστιανισμού εγγύτατα της επισκοπής Τρεμιθούντος, υπ' αυτά τα όμματα του αγίου Σπυρίδωνος, θα επετρέπετο να ιδρυθή εβραϊκή συναγωγή.

Εάν δε πράγματι δεν αναβαίνη η επιγραφή επίκεινα των Αδριανείων χρόνων, ανάγκη να τεθή κατά τας δύο μεταξύ εκατονταετηρίδας (117 - 313 μ.Χ.). Αλλ' ακριβώς τότε η ύπαρξις και ενός μόνου Ιουδαίου εν Κύπρω προσκρούει προς φερόμενον χωρίον Δίωνος του Κασσίου (LXVIII, 32), όστις διηγούμενος τας επί Τραϊανού φοβεράς σφαγάς των Ιουδαίων επιφέρει κατά την επιτομήν Ιωάννου του Ξιφιλίνου τα εξής (έκδ. J. Bekker, Τόμ. II σ. 321) «Και Τραϊανός μεν εκειθεν ούτως απήλθε και ου πολλώ ύστερον αρρωστείν ήρχετο· και εν τούτω οι κατά Κυρήνην Ιουδαίοι Ανδρέαν τινά προσθησάμενοί σφων, τους τε Ρωμαίους και τους Έλληνας έφθειρον... ώστε τας πάσας δύο και είκοσι μυριάδας απολέσθαι. Έν τε Αίγυπτω πολλά έδρασαν όμοια και εν τη Κύπρω, ηγουμένον τινός σφίσιν Αρτεμίωνος και απώλοντο και εκεί μυριάδες τέσσαρες και

είκοσιν· και διά τούτου ουδενί Ιουδαίω επιβήναι αυτής ἐξεστίν, αλλά καν ανέμω τις βιασθείς ἐς την νήσον εκ-πέση θανατούται».

Ο Δίων έγραφε τα κατά τον Τραϊανόν μίαν εκατο-νταετηρίδα και πλέον μετά τον θάνατον του αυτοκρά-τορος εκείνου· εάν άρα η μαρτυρία αυτού είναι γνη-σία, η επιγραφή του Αθηνένου δεν δύναται να τεθεί καθ' όλον τον μεταξυ χρόνον, αλλά μόνον μετά την έκδοσιν του βιβλίου του Δίωνος.

Αλλά και τότε, νομίζω, γεννώνται πάλιν αι εξής α-πορίες: α) πώς και τότε ο δρακόντειος εκείνος νόμος (τίνος;) κατηγορήθη σιωπηρώς; β) πώς οι Κύπριοι μετά εκατόν είκοσι έτη σκληροτάτης εφαρμογής του νόμου κατά των εχθίστων Ιουδαίων, υπέμειναν ου μόνον την εγκατάστασιν ολίγων τινών εν τοις παραλίοις, αλλά και την ίδρυσιν ολοκληρου και μεγάλης συναγωγής εν αυτώ τω κέντρω της νήσου; και γ) πώς ηδύνατο να γράφη προσηκόντως υπό των ιδρυτών, έστω και μετά εκατόν είκοσι μόνον έτη, ότι ανενέωσαν το έργον της συναγωγής, αφού η ανανέωσις σημαίνει ότι έκτισαν τουλάχιστον επί του αυτού εδάφους, όπου έκειτο η παλαιά, ότε πρέπει να πιστεüσωμεν ότι τέσσαρες γενε-αί Κυπρίων δεν εσφρατερίσθησαν το κτήμα των ἐς αεί ε-ξορισθέντων;

Ίνα συμβιβάσῃ τις την επιγραφήν και το χωρίον πρέπει να παραδεχθῇ πολλάς συμπτώσεις, λ.χ. ότι από της αρχής του γ' αιώνος μετεβλήθησαν αίφνης ου μόνον τα πράγματα, αλλά και τα αισθήματα των Κυ-πρίων, ο δε νόμος εκείνος εθεωρήθη γράμμα νεκρόν, και ότι τότε μεν ιδρύθη εν Αθένου συναγωγής τις, ο δε σωθείς κίων είναι της κατόπιν ανανεωθείσης. Αλλά πρέπει συγχρόνως να πιστεüσωμεν ότι και οι νέοι Ιου-δαίοι άποικοι ήσαν και αυτοί εξηλληνισμένοι, ώστε ω-νομάζοντο Συνέσιος και Ιωσής ως ο Κύπριος απόστο-λος Βαρνάβας.

Αλλά το «μέμνας' απιστείν» είναι σοφόν. Επειδή δε ούτε ο Ευσέβιος, ούτε ο Orosius (βλ. Pauli Orosii Historiarum VII, 9, 11 έκδ. Zangemeister, 1889, σ. 250) διηγούνται τον περίεργον αποκλεισμόν των Ιουδαίων εκ της Κύπρου, και επειδή εν τω φερομένω χωρίω του Δίωνος υπάρχει και άλλη μεγίστη απιθανότης, η των 24 μυριάδων των θυμάτων - όσοι δηλ. δεν είναι σήμε-ρον απαξάπαντες οι κάτοικοι της Κύπρου, απιθανό-της, ήν και άλλοι συνείδον, αλλά παρέλαβον και επι-φανείς ιστορικοί - ο Gibbon (Ed. J. B. Bury London, 1896, τόμ. II, σ. 73), ο Mommsen, αγγλικής μεταφρά-σεως Dickson, the provinces of the Roman Empire, II σ. 222), ο Renan (Les origines du Christianisme Τόμ. V, σ. 505) - εύλογος είναι, φρονούμεν, η προς την γνησιότη-τα του χωρίου δυσπιστία, ως χωρίου ουχί του Δίωνος, αλλά του Ξιφιλίνου, ζωγραφούντος, ίσως επί τη βάση μεταγενεστέρου χριστιανού σχολιαστού, τα κατά την στάσιν εκείνην ανοσιουργήματα των Ιουδαίων, αναβι-

βάζοντος τας χιλιάδας εις μυριάδας και παραλαμβά-νοντος τον περιφερόμενον θρύλον της εκ Κύπρου διη-νεκούς αυτών εξορίας.

Επί των χριστιανών αυτοκρατόρων ημών η Κύ-προς πάντως ολίγους είχαν Ιουδαίους, την δ' επίλει-ψιν ταύτην απέδιδον πιθανώς εις νόμον του Τραϊανού οι γιγνώσκοντες την άλλοτε πληθύν αυτών εν τη νήσω και τας αιματηράς επί εκείνου ταραχάς.

Ότι δ' όμως τοιούτος νόμος ούτω φοβερός δεν υ-πήρχεν ή τουλάχιστον δεν επέζησεν, ως επιστεüθη, α-ποδεικνύει πλην της εκδιδομένης επιγραφής και χω-ρίον τι, διαλαθόν και τον Σάθαν (βλ. Μεσαιωνικής βι-βλιοθήκης Τόμ. Β σ. 5) και τον J. Hackett (History, σ. 5). Ο βιογράφος Επιφανίου του μεγάλου όλως ανυπό-πτως διηγείται και τ' ακόλουθα, συμβαίνοντα επί Αρκαδίου και Ονωρίου εν τη πρωτευούση της Κύπρου Κωνσταντία, δηλ. εν αυτή εκείνη τη Σαλαμίνι ην ιδίως κατέστρεψεν η στάσις των Ιουδαίων: «Ην δε τις νομι-κός Ιουδαίος Ισαάκ ονόματι, ανήρ ευλαβής και φυλάτ-των τον νόμον τον Μωσαϊκόν μετ' ακριβείας· ούτος προσκολληθείς Επιφανίω και κατηχηθείς υπ' αυτού ε-φωτίσθη· ήμεθα ουν οι τρεις μένοντες εν οίκω ενί» (εκδ. G. Didorf Τόμ. I σ. 52 στ. 33). Η παλαιότης του κειμένου του βίου του Επιφανίου αμφισβητείται, αλλά τούτο δεν παραβλάπτει την μαρτυρίαν.

Ότι πάντες οι περί των Ιουδαίων θρύλοι κατεπίνο-ντο ασμένως υπό των χριστιανών - πιθανώς δε και του πατριάρχου Ξιφιλίνου - και οσάκις αυτά τα πράγ-ματα αντέφασκον, μαρτυρούσι και τ' ακόλουθα. Ένα μόλις μετά τον Ξιφιλίνον αιώνα (1170) Βενιαμίν ο εκ Τουδέλας εύρεν εν Κύπρω αιρετικούς Ιουδαίους, ους ονομάζει «Κυπριώτας» (Kaphrossin) εορτάζοντας την Κυριακήν αντί του Σαββάτου και θεωρουμένους υπό των αλλαχού Ιουδαίων ως αποσυναγώγους» (βλ. προ-χείρως την μετάφρασιν παρά Cobham Excerpta Cypria, Cambridge, 1909, σ. 5).

Επί δε της φραγκοκρατίας ου μόνον οι χρονογρά-φοι μνημονεύουσιν Εβραίων εν Αμμοχώστω (βλ. J. Hackett, ένθ' ανωτ. σ. 536), αλλά και αι Ασίζαι (Σάθα Μεσ. βιβλ. Τόμ. 5 σ. 483) προνοούσι περί εγκλημάτων όσα διαπράττει «εις Συριανός ενός Εβρηού (άρθρ. απζ'), «εάν εις Ρωμηός εγκλητεύη... ένα Εβρηόν, (άρθρ. απθ' σ. 484) πώς ομνύει ο Εβραίος (άρθρ. σθά σ. 485) κ.λπ. Και όμως ο Κυπριανός (σ. 95) αναγράφων το χωρίον του Ξιφιλίνου ανακράζει αμέσως «ιδού λοι-πόν η αιτία, διά την οποίαν εις τους περίξ της νήσου τό-πους κατοικούσιν Εβραίοι, εις δε την Κύπρον καν ουδέ έρχονται και μέχρι της σήμερον», την δε βεβαίωσιν ταύ-την επίσπευσαν και πάντες οι μετ' αυτόν Κύπριοι.

Νομίζω λοιπόν ότι Κυπριανός τις σχολιαστής υπε-βοήθησε τον Ξιφιλίνον εις συμπλήρωσιν της διηγήσε-ως του Δίωνος, η δ' επιγραφή της Αθηνένου πίπτουσα κατά τον υπό του χωρίου τούτου απηγορευμένον χρό-

νον, σαλεύει την εις αυτό πίστιν ημών. Οπωσδήποτε δ' όμως ο κίων είναι αξιόλογον μνημείον της τε κυπριακής και της εβραϊκής ιστορίας, διό παρατίθεται και χωριστή φωτοτυπία.

[Ο Σίμος Μενάρδος (1872 - 1933) δικηγόρος από το 1898 - 1904 στην Κύπρο συνέλεξε υλικό για τη γλώσσα, τη λαογραφία

και την ιστορία της Μεγαλονήσου. Καθηγητής της Μεσαιωνικής και της Νεοελληνικής Γλώσσας στην Οξφόρδη, της Ελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, του οποίου διετέλεσε Πρύτανης κατά την περίοδο 1925 - 1926. Ακαδημαϊκός. Δημοσίευσε πολλές μελέτες στον ελληνικό κι ευρωπαϊκό περιοδικό Τύπο.

Η παραπάνω μελέτη του πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Αθηνά», τόμος ΚΒ' του 1910].

ΜΙΣΡΑΗΛ

Μισραήλ
Απεσταλμένε του Γιαχβέ στην Αίγυπτο
Ελθέ και σκήνωσον εν ημίν
Δέξου να μας κρατήσεις συντροφιά
Να πορευτούμε έξω απ' το Μισίρι
Μες απ' τις έρημους και τους αμμόλοφους
Στη γη του Ισχυρού και της Επαγγελίας

Μισραήλ
Σε προσδοκούμε και σε αναμένουμε
Τα Σόδομα και η Γομόρα
Η γης Μαδιάμ και ο Αρμαγεδών
Ο Βάαλ, ο Νεμρώδ κι ο Ιωήλ
Οι απανταχού Εβραίοι σε προσμένουμε
Με την Τορά, τη Μενορά, τη Χανουκά
Να πορευτούμε Μισραήλ, να διασπαρούμε
Με την ξαδέλφη μας Ραχήλ και τη Ρεβέκκα
Στο όρος των ελαιών, τη Δαμασκό, την Έφεσσο
Τους Φίλιππους, τη Σαλονίκη και την Κόρινθο
Στον άγνωστο Θεό των Γιαβανί

Και προ παντός στη Ρώμη
Quo vadis Domine?
Στο Κολοσσαίο των λεόντων και των τίγρεων
Στην Ισπανία των Μαυριτανών και του Σαβοναρόλα
Στο καθατήριο του 'Αουσβιτς και του Νταχάου
Στο Τελ Αβίβ, λόφο μετά το λόφο
Περιμένοντας την 'Ανοιξη
Χατίκβα: ένας Μολδάβας, Μισραήλ
Στα διψασμένα τα γουάντι της ερήμου

Ιερουσαλήμ του πάθους
Του χρυσού και των τριάντα αργυρίων, Μισραήλ
Των Ιουδαίων, των Αράβων και των Χριστιανών
Μιγδάλ Σαλόμ. Έρετς Ισραήλ
Η Έξοδος γίνονταν πάντα απ' την έξοδο κινδύνου
Σαλόμ αδέρφια της καμήλας και του καφριγιέ
Σαλόμ αδέρφια. Λεχαίμι
Και προ παντός Σαλόμ.

Χρίστος Γουόδης

ΨΗΦΙΣΜΑ

Για την Ιωάννα Τσάτσου

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος συνήλθε έκτακτα σήμερα, 2 Οκτωβρίου 2000, μόλις πληροφορήθηκε τη θλιβερή είδηση του θανάτου της

ΙΩΑΝΝΑΣ Κ. ΤΣΑΤΣΟΥ

μεγάλης Κυρίας της ελληνικής κοινωνίας, η οποία με αυτοθυσία και πνεύμα πραγματικής αλληλεγγύης βοήθησε τον Ελληνικό Εβραϊσμό κατά τη δραματική περίοδο της Κατοχής και ιδιαίτερα κατά το Ολοκαύτωμα και η οποία για τη συμβολή της αυτή είχε ανακηρυχθεί «Δικαία των Εθνών», αποφάσισε:

1. Να παραστούν ο πρόεδρος και τα μέλη του Δ.Σ. στην κηδεία της.
2. Να επιδοθεί το παρόν Ψήφισμα στην οικογένεια της εκλιπούσης.
3. Να διατεθεί στη μνήμη της, αντί στεφάνου, το ποσό των 100.000 δρχ. υπέρ του Ασύλου Ανιάτων.
4. Να δημοσιευθεί το παρόν ψήφισμα στον Τύπο.

Ο Πρόεδρος
Μωϋσής Κωνσταντίνης

Ο Γενικός Γραμματέας
Αβραάμ Ρεϊτάν

Ο αυτοκράτορας της Γερμανίας Κάιζερ Γουλιέλμος με την ακολουθία του, σε επίσημη επίσκεψη στην Κέρκυρα τη δεκαετία του '10. Αριστερά διακρίνονται ο Εφημέριος της Καθολικής Μητρόπολης Don Roberto Gnagnoni και ο Σοφολογιώτατος Αρχιεραββίνος Ιακώβ Νεχάμα

Αρχείον Αναγνωστικής Εταιρείας Κέρκυρας

Η πρωτοβάθμια εκπαιδευτική κατάσταση στην Κέρκυρα την περίοδο μεταξύ των δύο παγκοσμίων πολέμων

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Του κ. ΣΠΥΡΟΥ Π. ΓΑΟΥΤΣΗ

Του Gaetano Giuffré, για όλα όσα μου εμπιστεύθηκε

Σύμφωνα με το οδοιπορικό του Ραββίνου Βενιαμίν από τη Τουδέλη που επισκέφτηκε τις Εβραϊκές παροικίες της Ανατολής το 1160 μ.Χ.¹ ήδη από τις αρχές του 12ου αι. βρίσκονται εγκατεστημένες στην Κέρκυρα αρκετές οικογένειες Εβραίων². Ένα ζήτημα που απασχολούσε ανέκαθεν το Εβραϊκό στοιχείο του νησιού ήταν η ανάγκη συνύπαρξης του χριστιανικού κόσμου με το δικό τους, συνύπαρξη καθόλου ανέφελη, που στηριζόταν κυρίως στην ανάγκη κοινωνικής και οικονομικής συνεργασίας, χωρίς ιδιαίτερες προκαταλήψεις, που πολύ εύκολα οικονομικοί και ελάχιστα θρησκευτικοί λόγοι μπορούσαν με αναίτιες αφορμές να δυναμιτίσουν³.

Πρωταρχικό μέλημα του πληθυσμού αυτού, ήταν η απρόσκοπτη μελέτη των Ιερών Γραφών και της Εβραϊκής Γλώσσας και η πιστή τήρηση των παραδόσεών τους. Τα κείμενα των Εβραίων της Κέρκυρας καθώς και τα εγχειρίδια που χρησιμοποιούσαν για τις τελετές και την εκπαίδευσή τους, φανερώνουν ήδη από το 13ο αι. πνευματική και πολιτική ωριμότητα και αργότερα, ιδιαίτερα προοδευτική σκέψη. Η Κέρκυρα για ένα μεγάλο διάστημα ήταν κέντρο μελέτης της Τορά και ένας από τους πλέον διακεκριμένους Ραββίνους της εποχής του, ο David HaKonen, δίδαξε στην Κέρκυρα και έμεινε στην ιστορία για το έργο που εξέδωσε λίγο μετά το θάνατό του ο γιος του Chaim, στην Κωνσταντινούπολη το 1537.

Οι πηγές που έχουν σωθεί για την εκπαιδευτική δραστηριότητα των Εβραίων της Κέρκυρας είναι ιδιαίτερα ελλιπείς. Γνωρίζουμε ότι διακεκριμένοι Ραββίνοι και διδάσκαλοι, επισκέπτονταν την Κοινότητα της Κέρκυρας για περιορισμένα χρονικά διαστήματα. Τον 17ο και 18ο αιώνα διδάσκουν στην Κέρκυρα οι Ραββίνοι Gershom, Elyakim, Ya'akov Mayo, Joseph HaKonen και Moshe ben Zacharya HaKonen. Όλο το 19ο αι. η Κέρκυρα με τυπογραφεία και σχολεία εβραϊκά δίνει την ευκαιρία σε προσωπικότητες των Εβραϊκών Γραμμάτων να επισκεφθούν για να διδάξουν ή να εγκατασταθούν στο νησί. Πρόκειται για τους Ραββίνους Abraham ben Gavriel Zafarna, Chaim Mordechai Cohen, Menachem Vivante, Abraham Ceror, Eliezer de Mordo, Sabbetai Cohen, Raphael Abraham ben HaKonen, Abraham ben Mereno HaKonen, Elisah ben David Mazzal, Nethanel ben Naaman, Judah Bibas, Shem Tov Amarillo, Israel Moshe Hazzan, Isaac Rahpael Tedeschi, Joseph Immanuel Levi, και Alexander de Fano⁴. Μαζί μ' αυτούς δίδαξε και ο εβραϊκής καταγωγής Κερκυραίος συγγραφέας και λόγιος Dr. Lazare Menachem Belleli (1862 - 1936)⁵.

Με την ίδρυση της Ιονίου Ακαδημίας ο εμπνευστής και Διευθυντής της Κόμης Frederic Guilford, έκρινε απαραίτητη την ύπαρξη έδρας Εβραϊκής Γλώσσας και ερμηνείας της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης στη Θεολογική Σχολή της Ακαδημίας. Γι' αυτό το σκοπό προσπάθησε να πετύχει την έγκριση της κυβέρνησης, ώστε να στείλει δύο Ιεροσπουδαστές στον Πατριάρχη Αντιοχείας Σεραφείμ στο Βυζάντιο (1813 - 1823) για να διδαχθούν την αραβική γλώσσα και από εκεί σε άλλα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια για να σπουδάσουν συριακά, χαλδαϊκά, εβραϊκά και άλλες βιβλικές

γλώσσες⁶. Πρόγραμμα της τριετούς φοίτησης Ακαδημίας της Θεολογίας, ήταν να διδάσκονται η Δογματική και Ηθική Θεολογία, Εκκλησιαστική Ιστορία και Ρητορική, Ερμηνευτική της Αγίας Γραφής και Εβραϊκά⁷. Τελικά για τη θέση του διδάκτορα της σχολής Εβραϊκών και Ανατολικών γλωσσών προτάθηκε ο Κοσμοφύλακας της Ιονίου Ακαδημίας, Francis Balfour από την Σκωτία⁸.

Μέσα από τα Πρακτικά του Δήμου Κερκυραίων φαίνεται το 1824 να χρηματοδοτείται με Κληροδοτήματα συνολικού κεφαλαίου 359,45 δραχμών το ισραηλινό δημοτικό σχολείο, γνωστό και ως Ταλμούθ - Τορά. Το 1857 τα συνήθη έξοδα της Ισραηλιτικής Κοινότητας για τη διατήρηση του εκπαιδευτικού της καταστήματος ανέρχονταν στο ποσό των 1500 ταλήρων⁹. Το Σεπτέμβριο του 1898 οι Εβραίοι της Κέρκυρας υποδέχονται το νέο τους Ραββίνο Nathan Levy¹⁰. Το 1904 δημιουργήθηκε πρόβλημα με τους Ισραηλιτοπαίδες που φοιτούσαν στο Β' Δημοτικό Σχολείο της Κέρκυρας. Το 1909 Ραββίνος στην Κέρκυρα διορίστηκε ο Massaoud Dahan ο οποίος και παρέδωσε τη θέση του στον Αρχιραββίνο Gustavo Calo (1909 - 1918). Τον Ραββίνο Calo τον συναντάμε την ημέρα του Hannukah το 1906, επίσημο προσκεκλημένο σε φιλανθρωπική εκδήλωση, τα έσοδα της οποίας προορίζονταν για το νέο εβραϊκό σχολείο¹¹. Το 1914 τίθεται θέμα για την ίδρυση και ισραηλιτικού νηπιαγωγείου¹². Το Ραββίνο Calo διαδέχτηκε ο Abraham Sofer- Schreiber (1897 - 1982)¹³. Σύμφωνα με ειδήσεις που προέρχονται από την εφημερίδα «Κέρκυρα», στις 14 Νοεμβρίου 1915 ανακοινώνεται πως ο νέος Αρχιραββίνος Αβραάμ Σράιμπερ συνέστησε νυχτερινή Σχολή, όπου άπορα παιδιά διδάσκονται την ελληνική, την ιταλική και την εβραϊκή γλώσσα ενώ ιδρύει συγχρόνως σχολείον ιερωμένων. Στις 24 Απριλίου 1917 διαβάζουμε ότι ενώ παλαιότερα στο εβραϊκό σχολείο δεν φοιτούσαν περισσότερα από 30 παιδιά, ο αριθμός μετά την άφιξη του Σράιμπερ έχει φτάσει τα 230¹⁴. Για τη μεταφορά του Εβραϊκού Σχολείου στο Ε' Δημοτικό Σχολείο¹⁵ στην περιοχή «Σπηλιά»¹⁶ της Κέρκυρας, οι πληροφορίες μας είναι λίγο συγκεχυμένες.¹⁷ Προφανώς μεταφέρθηκε εκεί επί αρχιερατείας του Σοφολογιώτατου Αρχιραββίνου Jacob Nechama που υπηρέτησε ως ιερατικός προΐστάμενος την Κοινότητα του νησιού από το 1931 μέχρι την σύλληψή του από τους Γερμανούς το 1943¹⁸. Την εποχή εκείνη μαθητές και μαθήτριες εβραϊκής καταγωγής γίνονταν δεκτές στο Γ' Δημοτικό Σχολείο της πόλης της Κέρκυρας. Το 1932 οι δύο εβραϊκές φιλανθρωπικές εταιρείες Γραίκα και Πουλιέζα, που μονίμως α-

ντιμάχονταν η μία την άλλη, ανεξαρτητοποιούνται από την Κοινότητα, επιδιώκουν και αποφεύγουν τον έλεγχο της, παύουν να την ενισχύουν οικονομικά και πολύ γρήγορα τα ιδρύματα των Εβραίων της Κέρκυρας αρχίζουν να αποσυντίθενται με αποτέλεσμα η Κοινότητα να στερηθεί βασικών προϋποθέσεων που απαιτούνταν για να εξασφαλισθεί η διάσωσή της¹⁹.

Οι πηγές που ακολουθούν και που πρωτοδημοσιεύουμε, προέρχονται μεταξύ άλλων από το αρχείο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Κέρκυρας και είναι οι παλαιότερες που σώζονται στην υπηρεσία αυτή. Η έρευνα δεν περιορίστηκε μόνο στα αρχεία που αφορούν στο Ισραηλιτικό Σχολείο, αλλά και στα υπόλοιπα σχολεία όπου φοιτούσαν προπολεμικώς τα παιδιά των Εβραίων της Κέρκυρας. Τα εναπομείναντα αρχεία τόσο του τρίτου, όσο και του τετάρτου και πέμπτου δημοτικού σχολείου, που φυλάσσονται στο τελευταίο, μας εμπλούτισαν τις γνώσεις μας για την εκπαιδευτική κατάσταση της συγκεκριμένης περιόδου και τη συμμετοχή των Ισραηλιτοπαίδων σ' αυτήν. Από τη θέση αυτή οφείλω να ευχαριστήσω ξανά το Διευθυντή του Γραφείου Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Κέρκυρας, κ. Απόστολο Μαφκατσέλη, την κα Ευτυχία Κοντούση, και το Διευθυντή του Ε' δημοτικού σχολείου Κέρκυρας, κ. Κώστα Απέργη για την εμπιστοσύνη και την ευγένειά τους να μου παραχωρήσουν τα αρχεία των σχολείων τους.

Στον καθημερινό κατάλογο προσκλήσεως των μαθητριών του Γ' δημοτικού σχολείου αναφέρεται ότι το σχολικό έτος 1900 - 1901 εφοίτησαν 100 μαθήτριες, ενώ την επόμενη σχολική χρονιά 1901 - 1902 εφοίτησαν 108 μαθήτριες²⁰. Την ίδια εικόνα μας δίνει και ο γενικός έλεγχος των μαθητριών που υπογράφει η Διευθύντρια Μαρία Κάου:

Σχολικό έτος: 1900 - 1901, Κέρκυρα 9 Ιουλίου 1901, μαθήτριες: 93.

Σχολικό έτος: 1901 - 1902, Κέρκυρα 5 Ιουλίου 1902, μαθήτριες: 144.

Σχολικό έτος: 1902 - 1903, Κέρκυρα 9 Ιουλίου 1903, μαθήτριες: 99²¹

Για το σχολικό έτος 1903 - 1904 διευθύντρια στο διτάξιο ακόμη Γ' Δημοτικό, αναλαμβάνει η Όλγα Πατσιαδου.

Σχολικό έτος: 1903 - 1904, Κέρκυρα 5 Ιουλίου 1904, μαθήτριες: 168

Σχολικό έτος: 1904 - 1905, Κέρκυρα 4 Ιουλίου 1905, μαθήτριες: 183

Σχολικό έτος: 1905 - 1906, Κέρκυρα 4 Ιουλίου 1906, μαθήτριες: 189

Σχολικό έτος: 1906 - 1907, Κέρκυρα 26 Ιουνίου 1907, μαθήτριες: 149

Από το σχολικό έτος 1907 - 1908, διευθύντρια αναλαμβάνει η Αικατερίνη Βάγια.

Σχολικό έτος: 1907 - 1908, Κέρκυρα 16 Ιουνίου 1908, μαθήτριες: 157

Σχολικό έτος: 1908 - 1909, Κέρκυρα 17 Ιουνίου 1909, μαθήτριες: 151²²

Σχολικό έτος: 1909 - 1910, Κέρκυρα, μαθήτριες: 104²³

Το σχολικό έτος 1903 - 1904 γράφονται στην πρώτη τάξη οι πρώτες εβραϊκής καταγωγής μαθήτριες. Η Κορίννα (No 156) και η Σταμένα (No 158) Δέντε, των οποίων ο πατέρας ήταν κτηματίας²⁴.

Σχολικό έτος: 1912 - 1913, Κέρκυρα 19 Ιουνίου 1913, μαθήτριες: 153

Σχολικό έτος: 1913 - 1914, Κέρκυρα 26 Ιουνίου 1914, μαθήτριες: 160

Σχολικό έτος: 1914 - 1915, Κέρκυρα 27 Ιουνίου 1915, μαθήτριες: 165²⁵

Με τη λήξη της σχολικής χρονιάς 1914 - 1915, το Γ' Δημοτικό προάγεται σε εξατάξιο σχολείο.

Σχολικό έτος: 1915 - 1916, Κέρκυρα 20 Ιουνίου 1916, μαθήτριες:

Α' τάξη: 68, Β' τάξη: 37, Γ' τάξη: 22, Δ' τάξη: 14, Ε' τάξη: 14, ΣΤ' τάξη: 7.

Σχολικό έτος: 1916 - 1917, Κέρκυρα 16 Μαΐου 1917, μαθήτριες:

Α' τάξη: 55, Β' τάξη: 36, Γ' τάξη: 27, Δ' τάξη: 15, Ε' τάξη: 12, ΣΤ' τάξη: 15.

Σχολικό έτος: 1917 - 1918, Κέρκυρα 3 Ιουνίου 1918, μαθήτριες:

Α' τάξη: 47, Β' τάξη: 33, Γ' τάξη: 33, Δ' τάξη: 15, Ε' τάξη: 11, ΣΤ' τάξη: 9.

Σχολικό έτος: 1918 - 1919, Κέρκυρα 18 Ιουνίου 1919, μαθήτριες:

Α' τάξη: 45, Β' τάξη: 29, Γ' τάξη: 34, Δ' τάξη: 20, Ε' τάξη: 10, ΣΤ' τάξη: 8.

Σχολικό έτος: 1919 - 1920, Κέρκυρα 22 Ιουνίου 1920, μαθήτριες:

Α' τάξη: 68, Β' τάξη: 22, Γ' τάξη: 22, Δ' τάξη: 24, Ε' τάξη: 20, ΣΤ' τάξη: 9.

Κατά το σχολικό έτος 1920 - 1921, διευθύντρια αναλαμβάνει η Αντιγόνη Κόλλα.

Σχολικό έτος: 1920 - 1921, Κέρκυρα 31 Μαΐου 1921, μαθήτριες:

Α' τάξη: 53, Β' τάξη: 36, Γ' τάξη: 12, Δ' τάξη: 15, Ε' τάξη: 15, ΣΤ' τάξη: 19²⁶

Όλο και περισσότεροι Ισραηλίτες ευκατάστατων

κυρίως οικογενειών φοιτούν στο Γ' Δημοτικό της Κέρκυρας²⁷. Το σχολικό έτος 1921 - 1922 γράφονται 162 μαθητρίες, φοιτούν οι 143 και προάγονται οι 102²⁸. Το σχολικό έτος 1922 - 1923 με διευθύντρια την Αλεξάνδρα Γκιτσιάλη, εγγεγραμμένες βρίσκονται 42 μαθητρίες, καμμία από αυτές όμως δεν προήχθη, καθώς δεν εξετάσθηκαν λόγω καταλήψεως του διδακτηρίου από πρόσφυγες, από τη 18η Νοεμβρίου 1922²⁹. Το σχολικό έτος 1923 - 1924 εγγεγραμμένες βρίσκονται 165 μαθητρίες, φοίτησαν 158, εξετάσθηκαν οι 157 και προήχθησαν οι 110 από αυτές³⁰. Το σχολικό έτος 1924 - 1925 με διευθύντρια πάλι την Αλεξάνδρα Γκιτσιάλη - Ασωνίου βρίσκουμε:

Εγγεγραμμένες: 185 μαθητρίες.

Φοίτησαν: 164

Εξετάσθηκαν: 164

Προήχθησαν: 130

Απορρίφθηκαν: 34

Αποφοίτησαν: 22³¹

Ομοίως το σχολικό έτος 1925 - 1926 βρίσκουμε:

Εγγεγραμμένες: 178

Φοίτησαν: 160

Εξετάσθηκαν: 160

Προήχθησαν: 124

Απορρίφθηκαν: 36

Αποφοίτησαν: 15

Απεβίωσαν: 3³²

Συγκεντρωτικά τα στοιχεία αυτά, αναφέρονται στο Μαθητολόγιο του Γ' Δημοτικού για την περίοδο 1909 - 1929³³.

Το σχολικό έτος 1929 - 1930 το Γ' Δημοτικό εξυπηρετεί αποκλειστικά πλέον τα αγόρια και τα κορίτσια της Εβραϊκής Κοινότητας του νησιού³⁴. Στο σχολείο διδάσκονται εκτός από την Εβραϊκή Γλώσσα, Θρησκευτικά, Ελληνική Γλώσσα, Ιστορία, Γεωγραφία, Φυσική Ιστορία, Φυσική και Χημεία, Αριθμητική, Γεωμετρία, Ιχνογραφία, Καλλιγραφία, Χειροτεχνία, Ωδική και Γυμναστική.

Στους πίνακες που ακολουθούν αναφέρονται τα επώνυμα, τα ονόματα, οι τάξεις και τα πατρώνυμα των Ισραηλιτοπαίδων που φοίτησαν το σχολικό έτος 1929 - 1930:

Μουστάκης	Μάρκος	ΣΤ	Μιχαήλ
Έζδρας	Ιακώβ	ΣΤ	Λευί
Τζαδίκ	Ευθυμία	ΣΤ	Ισαΐ
Μουστάκη	Ειρήνη	ΣΤ	Νισήμ
Τζετζάνας	Αβραάμ	ΣΤ	Δαυίδ
Μόρδος	Χαΐμ	ΣΤ	Αβραάμ
Μουστάκης	Σαλώμ	ΣΤ	Μάρκου
Σούσης	Ηλίας	ΣΤ	Δανιήλ
Βελλέλης	Μάρκος	ΣΤ	Ιεσοῦα
Βελλέλης	Σάββας	ΣΤ	Μορδαχάς

Ναξών	Σάββας	ΣΤ	Ηλίας
Ναξών	Βικτωρία	ΣΤ	Ηλίας
Βελλέλης	Αβραάμ	Ε	Μωυσής
Μόρδος	Δοχανάς	Ε	Ροβέρτος
Βιτάλ	Ιωσήφ	Ε	Ιεσοῦα
Βελλέλης	Σολομών	Ε	Μενεχέμ
Ματαθίας	Σολομό	Ε	Νισήμ
Μινέρβος	Μωυσής	Ε	Σαμουήλ
Μέσης	Νισίν	Ε	Βίκτωρ
Ματαθίας	Νισήμ	Ε	Αδάμ
Ματαθία	Ρόζα	Ε	Ουμβέρτου
Νιζήμ	Ισαάκ	Ε	Μιχαήλ
Νιζήμ	Ελίζα	Ε	Αβραάμ
Μουστάκης	Βίκτωρ	Ε	Ζαχαρίας
Μουστάκη	Σάρα	Ε	Νισήμ
Βιβάντε	Σεσοῦας	Ε	Μεῦμάν
Βελλέλη	Άννα	Ε	Νασώ
Βελλέλης	Βιτώριος	Ε	Ισαάκ
Βιτάλ	Σάββας	Ε	Μάρκου
Βελλέλης	Δαυίδ	Ε	Μανδολής
Βελλέλης	Ηλίας	Ε	Νασώ
Βελλέλης	Μωυσής	Ε	Πέρετς
Μιζάμ	Ιωσήφ	Ε	Σολομών
Βελλέλης	Πινιχάς	Ε	Ισαάκ
Βελλέλης	Μενεχιμ	Ε	Ιακώβ
Μουστάκη	Μαντίνα	Ε	Βίκτωρος

Κατά το σχολικό έτος 1929 - 1930 ενεγράφησαν 28 ἄρρενες και 8 θήλεις, φοίτησαν 24 και 8, εξετάσθηκαν 24 και 8, προήχθησαν 17 και 8 και παρέμειναν στην ίδια τάξη 7 μαθητές³⁵.

Το σχολικό έτος 1930 - 1931 βρίσκουμε τους εξής μαθητές:

Μουστάκη	Πέρλα	Ε	Βίκτωρος
Μουστάκη	Ραχήλ	Ε	Νισήμ
Μουστάκης	Βίκτωρ	Ε	Μιχαήλ
Βελλέλης	Πέρετς	Ε	Μενεχέμ
Λευί	Εσθήρ	Ε	Ιακώβ
Αβραάμ ³⁶	Εσθήρ	Ε	Μωυσή
Βελλέλη	Άννα	Ε	Ιωσήφ
Βελλέλη	Νασώ	Ε	Λέοντος
Ματαθίας	Αλεξάνδρος	Ε	Σάββα
Τζάφου	Αθηνά	Ε	Ισαάκ
Μιζήμ	Ισαάκ	Ε	Μιχαήλ
Βελλέλης	Ισαάκ	Ε	Πινιχά
Μουστάκης	Βίκτωρ	Ε	Ζαχαρία
Νεύης	Μάρκος	Ε	Δαυίδ
Χαΐμ	Λάζαρος	Ε	Ισαάκ
Ελιέζερ	Σολομών	Ε	Ιωσήφ
Ισραήλ	Στομέττα	Ε	Σάββα
Μόρδου	Σοφία	Ε	Ρουβήμ
Βελλέλης	Πινιχάς	Ε	Ισχανά
Βελλέλης	Ηλίας	ΣΤ	Νασώ
Μινέρβος	Μωυσής	ΣΤ	Σαμουήλ
Βιτάλ	Ιωσήφ	ΣΤ	Ιεσοῦα
Ματαθία	Ρόζα	ΣΤ	Ουμβέρτου
Μουστάκη	Μαντίνα	ΣΤ	Βίκτωρος
Βελλέλης	Σολομών	ΣΤ	Μενεχέμ
Βιβάντες	Ιεσοῦας	ΣΤ	Μεῦμάν
Μόρδος	Ισχανάς	ΣΤ	Ροβέρτου
Ματαθίας	Νισήμ	ΣΤ	Αδάμ
Βελλέλης	Δαυίδ	ΣΤ	Μανδολών
Βελλέλης	Βιτώριος	ΣΤ	Ισαάκ
Μιζάμ	Ελίζα	ΣΤ	Αβραάμ
Μεύης	Λέων	ΣΤ	Βίκτωρος
Μουστάκης	Σαμουήλ	Ε	Μωυσέας

Το σχολικό έτος 1930 - 1931 ενεγράφησαν 11 ἄρρενες και 10 θήλεις, φοίτησαν 13 και 8, εξετάσθηκαν 13

και 8, προήχθησαν 10 και 8 και παρέμειναν στην ίδια τάξη 3 μαθητές³⁷.

Κατά το σχολικό έτος 1931 - 1932 οι κάτωθι μαθητές ενεγράφησαν στο Ισραηλιτικό Σχολείο Κέρκυρας³⁸:

Βιτάλ	Σαμουήλ	E	Ιωσήφ
Μουστάκης	Νισήμ	E	Μιχαήλ
Βελλέλης	Δαυίδ	E	Μιχαήλ
Τζετζάνας	Σολομών	E	Δαυίδ
Σάδα	Ελπίς	E	Σαμουήλ
Όσμος	Λέων	E	Ηλία
Μουστάκη	Ροζίνα	E	Μιχαήλ
Μουστάκης	Βικτώρ	E	Ιακώβ
Μουστάκη	Εσθήρ	E	Νισήμ
Μάτσας	Σαμουήλ	E	Σολομών
Νούλιας	Ιωσήφ	E	Δαυίδ
Σούση	Ευθυμία	E	Ραφαήλ
Μπακόλα	Άννα	E	Αβραάμ
Όσμος	Ιεσούας	E	Πινιχά
Όσμος	Ραφαήλ	E	Δαυίδ
Μουστάκη	Ρεββέκα	E	Σολομών
Μουστάκης	Βικτώρ	E	Ιακώβ
Μουστάκης	Σαμίκος	E	Σολομών
Μιζάν	Αλεξάνδρα	E	Ιεσμέλ
Μάτσας	Βικτώριος	E	Ιακώβ
Όσμου	Ελβίρα	E	Βικτώρος
Χαίμ	Λάζαρος	E	Ισαάκ
Βελλέλη	Άννα	ΣΤ	Ιωσήφ
Μουστάκης	Βικτώρ	ΣΤ	Μιχαήλ
Ματαθίας	Αλεξάνδρος	ΣΤ	Σάββα
Μουστάκη	Πέρλα	ΣΤ	Βικτώρος
Λευί	Εσθήρ	ΣΤ	Ιακώβ
Βελλέλης	Νασώ	ΣΤ	Λέοντος
Αβραάμ	Εσθήρ	ΣΤ	Μωυσή
Μουστάκη	Ραχήλ	ΣΤ	Νισήμ
Βελλέλης	Ηλίας	ΣΤ	Νασώ
Βελλέλης	Σολομών	E	Νασώ

Το σχολικό έτος 1932 - 1933 οι κάτωθι μαθητές παρακολούθησαν τα μαθήματα των δύο τελευταίων τάξεων του Ε' Ισραηλιτικού δημοτικού:

Ματαθίας	Αβραάμ	E	Αδών
Βελλέλη	Εσθήρ	E	Νασώ
Λευί	Ρεββέκα	E	Ισαάκ
Μόρδου	Ευτυχία	E	Αβραάμ
Τζάφος	Μάρκος	E	Ισαάκ
Μόρδου	Στέλλα	E	Ραφαήλ
Ματαθία	Λούλα	E	Μενασέ
Βελλέλη	Κορίνα	E	Νισήμ
Χαίμ	Ευτυχίος	E	Μεναχέμ
Μουστάκη	Άννα	E	Ιωνά
Μόρδου	Μαρίνα	E	Σολομών
Βελλέλης	Αβραάμ	E	Αρμάνδος
Βελλέλης	Ευτυχίος	E	Ιωσήφ
Μουστάκης	Βικτώρ	ΣΤ	Ιακώβ
Κούλιας	Ιωσήφ	ΣΤ	Δαυίδ
Σάδα	Ελπίς	ΣΤ	Σαμουήλ
Μουστάκη	Εσθήρ	ΣΤ	Νισήμ
Μουστάκη	Ροζίνα	ΣΤ	Μιχαήλ
Μιζάν	Αλεξάνδρα	ΣΤ	Σεχασκέλ
Μπακόλα	Άννα	ΣΤ	Αβραάμ
Μάτσας	Βικτώριος	ΣΤ	Ιακώβ
Μουστάκης	Νισήμ	ΣΤ	Μιχαήλ
Μάτσας	Σαμουήλ	ΣΤ	Σολομών
Όσμος	Λέων	ΣΤ	Ηλία
Βελλέλης	Δαυίδ	ΣΤ	Μιχαήλ
Ελιέζερ	Ισαάκ	ΣΤ	Βικτώρος
Μουστάκης	Σαμίκος	ΣΤ	Σολομών
Μουστάκη	Ρεββέκα	ΣΤ	Σολομών
Αμάρ	Σάββας	ΣΤ	Σαμουήλ

Κατά το σχολικό έτος 1932 - 1933 ενεγράφησαν 15 άρρενες και 14 θήλεις, εφοίτησαν 13 και 13, προήχθησαν 9 και 11, παρέμειναν 4 και 2 ενώ αποχώρησαν 2 μαθητές³⁹.

Κατά το σχολικό έτος 1933 - 1934 οι κάτωθι μαθητές φοίτησαν στο Ε' δημοτικό:

Αβραάμ ⁴⁰	Μαργαρίτα	E	M.
Βελέλη	Μαντίνα	E	I.
Βελέλη	Ερρικέτη	E	M.
Βελέλης	Ευτυχίος	E	I.
Βιβάντες	Τόρες	E	Σ.
Μάτσας	Μεναχέμ	E	I.
Μάτσας	Σαμουήλ	E	I.
Μάτσας	Δαυίδ	E	I.
Μάτσα	Ραχήλ	E	P.
Ματαθίας	Μαθαίος	E	Σ.
Μουστάκης	Μάρκος	E	M.
Μουστάκης	Σολομών	E	M.
Μουστάκης	Μάρκος	E	M.
Μουστάκης	Μιχαήλ	E	B.
Μόρδου	Ελίζα	E	Σ.
Ματαθία	Αλίκη	E	N.
Μιζάν	Αλίκη	E	A.
Όσμου	Ευτυχία	E	H.
Ρωμάνος	Σάββας	E	X.
Σούσης	Λέων	E	Δ.
Βελέλης	Δαυίδ	E	Π.
Βελέλης	Αβραάμ	ΣΤ	A.
Κούλιας	Ιωσήφ	ΣΤ	Δ.
Ματαθίας	Αβραάμ	ΣΤ	A.
Μάτσας	Βικτώρ	ΣΤ	T.
Ματαθία	Λούλα	ΣΤ	-
Μουστάκη	Άννα	ΣΤ	T.
Λευή	Ρεββέκα	ΣΤ	I.
Όσμος	Λέων	ΣΤ	H.
Τζάφος	Μάρκος	ΣΤ	I.
Χαίμ	Ευτυχίος	ΣΤ	M.

Κατά το σχολικό έτος 1933 - 1934 αλλάζει ο διευθυντής και βρίσκουμε εγγεγραμμένους 31 μαθητές εκ των οποίων φοιτούν οι 27, εξετάζονται και οι 27, προάγονται οι 22 και απορρίπτονται οι 5⁴¹.

Κατά το σχολικό έτος 1934 - 1935 οι παρακάτω 30 μαθητές φοιτούν στο Ε' δημοτικό Κέρκυρας⁴²:

Βελλέλης	Μωυσής	E	Λέοντος
Βελλέλης	Ηλίας	E	Σολομώντος
Βελλέλης	Σολομών	E	Δαυίδ
Ελιέζερ	Σάρρα	E	Βικτώρος
Ελιέζερ	Ιωσήφ	E	Βικτώρος
Ισραήλ	Χάρης	E	Δαυίδ
Λευί	Μαθιλδή	E	Ισαάκ
Μάτσα	Μαθιλδή	E	Χαίμ
Μάτσας	Δαυίδ	E	Ιακώβ
Μιζάν	Ισαάκ	E	Τζαδίκ
Μιζάν	Σπεράντζα	E	Μιχαήλ
Μιζάν	Λίνα	E	Αβραάμ
Μουστάκης	Σολομών	E	Μεναχέμ
Μουστάκη	Σαρρίκα	E	Σολομών
Μόρδος	Ισαάκ	E	Ραφαήλ
Μόρδου	Ευφροσύνη	E	Αβραάμ
Όσμου	Ιουδίθ	E	Ηλία
Ρωμάνος	Σάββας	E	Βικτώρος
Σούσης	Λέων	E	Δανιήλ
Μόρδου	Ελίζα	ΣΤ	Σαμουήλ
Μάτσα	Ραχήλ	ΣΤ	Ραφαήλ
Μιζάν	Αλίκη	ΣΤ	Αβραάμ
Μουστάκης	Μιχαήλ	ΣΤ	Βικτώρος
Μουστάκης	Μάρκος	ΣΤ	Μωυσέως

Ματαθίας	Ματθαίος	ΣΤ	Σολομών
Μάτσας	Μενεχέμ	ΣΤ	Ιακώβ
Μάτσας	Σαμουήλ	ΣΤ	Ιακώβ
Βελλέλης	Δαυίδ	ΣΤ	Πινιχά
Βελλέλη	Ερρικέτη	ΣΤ	Μωυσέως
Όσμου	Ευτυχία	ΣΤ	Ηλία

Ομοίως το σχολικό έτος 1935 - 1936 φοιτούν 31 μαθητές⁴³:

Βελέλης	Ηλίας	Ε	Αρμάνδος
Βελέλης	Σολομών	Ε	Δαυίδ
Βελέλη	Ερρικέτη	Ε	Μωυσής
Βελέλη	Εσθήρ	Ε	Ιακώβ
Βελέλη	Μαντίνα	Ε	Σαμουήλ
Βελέλη	Ρεβέκκα	Ε	Ιωσήφ
Βελέλη	Ραχήλ	Ε	Ραφαήλ
Βελέλη	Ραχήλ	Ε	Σολομών
Ισραήλ	Ελπίς	Ε	Σάββα
Ισραήλ	Ιεσούς	Ε	Πενιχά
Μάτσα	Αλεξάνδρα	Ε	Ιακώβ
Μιζάν	Μωυσής	Ε	Αβραάμ
Μόρδος	Ισαάκ	Ε	Ραφαήλ
Μόρδος	Σολομών	Ε	Σαμουήλ
Μουστάκης	Ηλίας	Ε	Ζαχαρίας
Όσμος	Βίκτωρ	Ε	Μωυσής
Όσμου	Ειρήνη	Ε	Ηλίας
Χαΐμ	Ευτυχίος	Ε	Σαμουήλ
Χαΐμ	Λουκία	Ε	Σαμουήλ
Βελέλης	Μωυσής	ΣΤ	Λέων
Ισραήλ	Χάρις	ΣΤ	Δαυίδ
Λευή	Ματθίλδη	ΣΤ	Ισαάκ
Μάτσας	Δαυίδ	ΣΤ	Ιακώβ
Μάτσα	Ματθίλδη	ΣΤ	Χαΐμ
Μιζάν	Ισαάκ	ΣΤ	Αβραάμ
Μουστάκης	Μιχαήλ	ΣΤ	Βίκτωρ
Μουστάκης	Σολομών	ΣΤ	Μενεχέμ
Μουστάκη	Σάρρα	ΣΤ	Σολομών
Όσμου	Ιουδίθ	ΣΤ	Ηλία
Σούσης	Λέων	ΣΤ	Δανιήλ
Μιζάν	Λίνα	ΣΤ	Αβραάμ

Το έτος 1936 σύμφωνα με έγγραφο του Προέδρου της Ισραηλιτικής Κοινότητας, γεννήθηκαν 49 παιδιά εβραϊκής καταγωγής⁴⁴.

Επώνυμο	Όνομα	Πατρώνυμο	Μητρώνυμο	Όνομα πατρός παππού	εκ Επάγγελμα πατρός
Χαΐμ	Αβραάμ	Σολομών	Σταμέτα	Μωυσής	Ξυλουργός
Μουστάκη	Άννα	Μάρκος	Ροζίνα	Μενεχέμ	Ράπτης
Βελέλη	Ραχήλ	Σολομών	Σμιχοούλα	Δανιήλ	Ομβρελοποιός
Μουστάκη	Ματθίλδη	Ραφαήλ	Πατσάνα	Μάρκος	Κρεοπώλης
Μουστάκης	Μωυσής	Ιωχανάς	Αλεξάνδρα	Μωυσής	Αχθοφόρος
Δέντες	Σολομ. - Χαΐμ	Πηνιχάς	Καρολίνα	Ισαάκ	Πλανόδιος
Βελλέλης	Ιωνάς	Μάρκος	Κόνσολα	Ιεσούς	Αχθοφόρος
Βελλέλης	Βίκτωρ	Ραφαήλ	Αλεξάνδρα	Σολομών	Ράπτης
Ισραήλ	Σάββας	Πηνιχά	Σάνδρα	Ιεσούς	Αχθοφόρος
Βελλέλη	Ιουλία	Μάρκος	Ευτυχία	Πηνιχά	Φανοποιός
Μόρδος	Αβραάμ	Σολομών	Διαμαντίνα	Ρουβήμ	Φανοποιός
Βελλέλη	Αλίκη	Πέρετς	Ειρήνη	Μενεχέμ	Ράπτης
Ματαθία	Άννα	Νισήμ	Εσθήρ	Σαββάτου	Φανοποιός
Βελλέλης	Ηλίας	Ιωσήφ	Ρεβέκκα	Ηλίας	Ράπτης
Μόρδος	Ηλίας	Ραφαήλ	Νίνα	Ρουβήμ	Φανοποιός
Βελλέλης	Μιχαήλ	Ιωσήφ	Ειρήνη	Πηνιχάς	Χρωματιστής
Ισραήλ	Σαμουήλ	Ιεσούς	Κορίνα	Σάββας	Αχθοφόρος
Μιζάν	Σολομών	Βίκτωρ	Ρεβέκκα	Αβραάμ	Εργάτης
Βητάλ	Αβραάμ	Σολομών	Διάνα	Αβραάμ	-
Μπεχοροπούλου	Ραχήλ	Τέλκος	Ευτυχία	-	Έμπορος
Βελλέλης	Χαΐμ - Σολ.	Ροβέρτος	Στέλλα	Χαΐμ	Ξυλουργός
Ισραήλ	Άννα	Ισαάκ	Φουρτουνατά	Ηλίας	Αχθοφόρος
Βελλέλης	Πέρετς	Μενεχέμ	Αλέγγρα	Πέρετς	Ράπτης
Μιζάν ⁴⁵	Δανιήλ	Βίκτωρ	Λουίζα	Δανιήλ	Ράπτης
Χαΐμ	Μάρκος	Νισήμ	Λουκία	Πηνιχά	Λευκοσιδη- ρουργός
Βητάλ	- Μενεχέμ	Ιωσήφ	Εσθήρ	Σαμουήλ	Ξυλουργός
Ναζών	Σαμουήλ	Σολομών	Διαμαντίνα	Νισήμ	Καρεκλοποιός

Βελλέλη	Ελεονώρα	Ιωσήφ	Βικτωρία	Σολομών	Αχθοφόρος
Ματαθίας	Ηλίας	Μωυσής	Εσθήρ	Ηλίας	Έμπορος
Μιζάν	Τσερίνα	Δανιήλ	Ματθίλδη	Μιχαήλ	Ράπτης
Μουστάκη	Ροζίνα	Αγνώστ. πατ.	Φινέτα	-	-
Άκκος	Ηλίας	Αρμάνδος	Διαμαντίνα	Ηλίας	Χρωματιστής
Βελλέλη	Ραχήλ	Σάββας	Μαίρη	Νασσώ	Ράπτης
Λεβή	Λουκία	Σαμουήλ	Αλεξάνδρα	Μάρκος	Φανοποιός
Κοέν	Έτη	Σέμος	Μπίμπο	Μωυσής	Έμπορος
Γκανή	Ιωσήφ	Μάρκος	Ραχήλ	Αβραάμ	Ξυλουργός
Βελλέλης	Σολομών	Ιωσήφ	Νίνα	Ισαάκ	Καρεκλοποιός
Μόρδος	Ηλία - Αβραάμ	Ιακώβ	Εσθήρ	Σαββάτου	Έμπορο- ράπτης

Βελλέλη	Αλέγγρα	Δαυίδ	Ιουλία	Πηνιχά	Μεταπράτης
Βελλέλης	Μάρκος	Σαμουήλ	Περλίνα	Μωυσής	Αχθοφόρος
Λεβής	Δαυίδ	Μάρκος	Άννα	Δαυίδ	Αχθοφόρος
Βιβάντε	Ρόζα	Αδάμ	Λουκία	Σαμουήλ	Λευκοσιδη- ρουργός
Ναζών	Άννα	Πέρετς	Ευθυμία	Ηλίας	Ξυλουργός
Γκανή	Ματθίλδη	Σαββας	Ραχήλ	Ιωσήφ	Ηλεκτρολόγος
Βελλέλη	Φουρτουνατά	Δαυίδ	Διαμαντίνα	Ιωχανάς	Υποδηματο- ποιός
Μιζάν ⁴⁶	Ματζάλ - Ευτυχία	Μωυσής	Ματθίλδη	Αβραάμ	Ξυλουργός
Βελλέλη ⁴⁷	Ματθίλδη	Σάββας	Αλεξάνδρα	Μωυσής	Υδραυλικός
Βελλέλης ⁴⁸	Λάζαρος	Μωυσής	Ρενε	-	-
Ηλίας	Ιωσήφ	Ευτύχιος	-	-	-

Το έτος 1937 γεννήθηκαν στην Ισραηλιτική κοινότητα 45 παιδιά⁴⁹.

Ματαθίας	Δανιήλ - Ιωσήφ	Μωυσής
Μόρδος	Αλεξάνδρος - Γερσεών	Ιωσήφ
Μάτσα	Ευτυχία	Βίκτωρ
Βελλέλη	Πατσάνα	Ηλίας
Βελλέλη	Λουκία	Βίκτωρ
Βελλέλης	Μωυσής	Πέρετς
Μιζάν	Χαΐμ - Νισήμ	Σαμουήλ
Κοέν	Μωυσής	Μενεχέμ
Βελλέλη	Ραχήλ	Ηλίας
Γκανή ⁵⁰	Ιωσήφ	Αβραάμ
Βελλέλης	Μωυσής	Νασσώ
Ισραήλ	Ιωνάς	Σαμουήλ
Βελλέλη	Ρεβέκκα	Σολομών
Εσκάπας	Δαυίδ	Ισαάκ
Μουστάκη	Φουρτουνατά	Μάρκος
Μουστάκη ⁵¹	Αρμή	Ηλίας
Μουστάκη	Μπελίνα	Ιωχανάν
Βελλέλη	Ρεβέκκα	Ισαάκ
Χαΐμ	Λέα	Πηνιχά
Μιζάν	Μωυσής	Ρουβήμ
Πέρες	Σαμουήλ	Ισαάκ
Όσμος	Ιαουδάς	Μάρκος
Ματαθία	Λουίζα	Ισραήλ
Βελλέλη	Ρεβέκκα	Σολομών
Πολίτη	Στέλλα	Μάρκος
Βητάλ	Εσθήρ	Νισήμ
Βελλέλης	Μιχαήλ	Δαυίδ
Μιζάν	Αλεξάνδρα	Ιαουδάς
Χαΐμ	Βικτωρία	Σαμουήλ
Χαΐμ	Σαμουήλ	Γαβριήλ
Χαΐμ	Εσθήρ	Σολομών
Βητάλ	Μωυσής	Μάρκος
Βελλέλης	Νισήμ	Πηνιχάς
Μουστάκης	Ιεσούς	Βίκτωρ
Ναζών ⁵²	Μωυσής	Λάζαρος
Βελλέλη	Ευτυχία	Νασσώ
Ρεβής	Ιεσούς	Σάββας
Όσμος	Αβραάμ	Χαΐμ
Κοέν	Βάισμαν	Βενιαμίν
Λευή	Μαργαρίτα	Λάζαρος
Ναζών ⁵²	Ραχήλ	Μωυσής
Κοέν	Αβραάμ	Νησίμ
Μουστάκης	Ιωνάς	Ζαχαρίας
Βητάλ	Μάρκος	Ιωσήφ

Ομοίως κατά το σχολικό έτος 1936 - 1937 φοίτησαν 45 μαθητές⁵³.

Βαρούχ	Ιωσήφ	Ε	Μάρκος	Ματαθίας	Αλφρέδος	Ε	Ζαχαρίας
Βελέλης	Αρμάνδος	Ε	Ραφαήλ	Μάτσας	Σάββας	Ε	Σολομών
Βελέλης	Δανιήλ	Ε	Πηνιχά	Όσμος	Ηλίας	Ε	Μωυσής
Βελέλης	Ευτύχιος	Ε	Δαυίδ	Σούσης	Εμμανουήλ	Ε	Ραφαήλ
Βελέλης	Μάρκος	Ε	Ιεουδά	Βαρούχ	Ελπίς	Ε	Μάρκος
Βελέλης	Σολομών	Ε	Δαυίδ	Βιτάλ	Λίνα	Ε	Σαμουήλ
Βελέλη	Αλεξάνδρα	Ε	Νασώ	Ισραήλ	Ραχήλ	Ε	Δαβίδ
Βελέλη	Ραχήλ	Ε	Ραφαήλ	Μπακόλα	Ευτυχία	Ε	Αβραάμ
Βελέλη	Ραχήλ	Ε	Σολομώντος	Ναζών	Ραχήλ	Ε	Βεντσιών
Βελέλη	Βασιλική	Ε	Νασώ	Τσεζάνα	Εσθήρ	Ε	Δαβίδ
Βιβάντες	Νισσίμ	Ε	Δανιήλ	Βαρούχ	Ιωσήφ	ΣΤ	Μάρκος
Βιβάντες	Σαμουήλ	Ε	Λέων	Μιζάν	Μιχαήλ	ΣΤ	Αβραάμ
Ελιέζερ	Αρμάνδος	Ε	Ιωσήφ	Μόρδος	Σολομών	ΣΤ	Σαμουήλ
Μιζάν	Ιακώβ	Ε	Μιχαήλ	Χαίμ	Ισαάκ	ΣΤ	Αβραάμ
Μιζάν	Μιχαήλ	Ε	Αβραάμ	Χαίμ	Λουκία	ΣΤ	Σαμουήλ
Μιζάν	Σάββας	Ε	Ιεχασκέλ	Χαίμ	Ευτύχιος	ΣΤ	Σαμουήλ
Μιζάν	Σαμουήλ	Ε	Μιχαήλ	Βελλέλη	Αλεξάνδρα	ΣΤ	Νασώ
Μόρδος	Σολομών	Ε	Σαμουήλ	Βελλέλη	Βασιλική	ΣΤ	Νασώ
Μουστάκης	Ηλίας	Ε	Ζαχαρίας	Βελλέλη	Ραχήλ	ΣΤ	Ραφαήλ
Μουστάκης	Νισσίμ	Ε	Ζαχαρίας	Ισραήλ	Ελπίς	ΣΤ	Σάββας
Μουστακίης	Σάββας	Ε	Μιχαήλ	Κοέν	Ευτυχία	ΣΤ	Ραχαμίν
Μουστακίη	Αθηνά	Ε	Βίκτωρος	Λευή	Ευθυμία	ΣΤ	Ιακώβ
Μουστάκη	Εσθήρ	Ε	Βίκτωρος	Μάτσα	Αλεξάνδρα	ΣΤ	Ιακώβ
Ναζών	Βίκτωρ	Ε	Νασώ	Μουστάκη	Εσθήρ	ΣΤ	Βίκτωρ
Χαίμ	Ισαάκ	Ε	Αβραάμ				
Βιτάλ	Σταμέτα	Ε	Σαμουήλ				
Γκανή	Λουκία	Ε	Αβραάμ				
Ισραήλ	Ελπίς	Ε	Σάββα				
Κοέν	Ευτυχία	Ε	Ραχαμίν				
Κοέν	Λουίζα	Ε	Μενεχέμ				
Λευή	Ευθυμία	Ε	Ιακώβ				
Λ' άτσα	Σταμέτα	Ε	Ιακώβ				
Μάτσα	Αλεξάνδρα	Ε	Ιακώβ				
Μωυση	Αλίκη	Ε	Αβραάμ				
Σούση	Ραχήλ	Ε	Ραφαήλ				
Βελέλης	Ηλίας	ΣΤ	Αρμάνδος				
Βελέλης	Σολομών	ΣΤ	Δαυίδ				
Μιζάν	Μωυσής	ΣΤ	Αβραάμ				
Μόρδος	Ισαάκ	ΣΤ	Ραφαήλ				
Όσμος	Βίκτωρ	ΣΤ	Μωυσέως				
Χαίμ	Ευτύχιος	ΣΤ	Σαμουήλ				
Βελέλη	Εσθήρ	ΣΤ	Ιακώβ				
Βελέλη	Ρεβέκκα	ΣΤ	Ιωσήφ				
Όσμου	Ειρήνη	ΣΤ	Ηλία				
Χαίμ	Λουκία	ΣΤ	Σαμουήλ				

Το σχολικό έτος 1937 - 1938 στο Ε' δημότικό σχο-
λείο εμφανίζονται να φοιτούν 37 Ισραηλιτοπαίδες⁵⁴.

Μουστάκη	Αλεξάνδρα	Ε	Αρμάνδος
Μουστάκης	Νισσίμ	Ε	Ζαχαρίας
Μουστακίης	Σάββας	Ε	Μιχαήλ
Μουστάκη	Αθηνά	Ε	Βίκτωρ
Μουστακίη	Ρεβέκκα	Ε	Μάρκος
Βελέλης	Αρμάνδος	Ε	Ραφαήλ
Βελέλης	Δανιήλ	Ε	Πηνιχά
Βελέλης	Σολομών	Ε	Δαυίδ
Βελέλης	Ευτύχιος	Ε	Δαυίδ
Βελέλη	Ραχήλ	Ε	Σολομών
Βελέλης	Αρμάνδος	Ε	Ισαάκ
Βελέλης	Ηλίας	Ε	Πέρις
Βελέλης	Σάββας	Ε	Μωυσής
Βελέλη	Ραχήλ	Ε	Ιωσήφ
Βελέλη	Ραχήλ	Ε	Μενεχέμ
Μιζάν	Ιακώβ	Ε	Μιχαήλ
Μιζάν	Σαμουήλ	Ε	Μιχαήλ
Μιζάν	Αβραάμ	Ε	Βίκτωρ
Κοέν	Λουίζα	Ε	Μενεχέμ
Βιβάντες	Νισσίμ	Ε	Δανιήλ
Βιβάντες	Σαμουήλ	Ε	Λέων
Ελιέζερ	Αρμάνδος	Ε	Ιωσήφ
Ναζών	Βίκτωρ	Ε	Νασώ
Μάτσα	Σταμέτα	Ε	Ιακώβ
Σούση	Ραχήλ	Ε	Ραφαήλ
Νοικοκύρη	Αλίκη	Ε	Αβραάμ

Κατά το σχολικό έτος 1937 - 1938 ενεγράφησαν
στην

Α' τάξη: 31 άρρενες μαθητές και 48 θήλεις⁵⁵

Β' τάξη: 24 άρρενες μαθητές και 22 θήλεις⁵⁶

Γ' τάξη: 20 άρρενες μαθητές και 28 θήλεις⁵⁷

Δ' τάξη: 15 άρρενες μαθητές και 23 θήλεις⁵⁸

Ε' τάξη: 20 άρρενες μαθητές και 17 θήλεις⁵⁹

ΣΤ' τάξη: 5 άρρενες μαθητές και 9 θήλεις⁶⁰

Εφοίτησαν 19 και 37, 23 και 18, 16 και 24, 13 και
19, 17 και 13, 4 και 6.

Εξετάστησαν 19 και 37, 23 και 18, 16 και 24, 13 και
19, 17 και 13, 4 και 6.

Προήχθησαν 10 και 22, 17 και 14, 13 και 15, 8 και
14, 13 και 11, 4 και 5.

Απορρίφθηκαν 9 και 15, 6 και 4, 3 και 9, 5 και 5, 4
και 2, 0 και 1⁶¹.

Ομοίως κατά το σχολικό έτος 1938 - 1939 στις δύο
τελευταίες τάξεις ενεγράφησαν 44 Ισραηλιτοπαίδες⁶².
Στη θέση όπου σε προηγούμενους πίνακες αναφέρο-
νταν η τάξη, αναφέρουμε τώρα την ημερομηνία γεννή-
σεως:

Βελλέλη	Ειρήνη	Μανδομίνου	1928	Π
Λευή	Άννα	Ισαάκ	1928	Π
Κοέν	Ιακώβ	Ραχαμίν	1926	Α
Μουστάκη	Μαριάννα	Μάρκος	1926	Π
Μουστάκη	Μαντίνα	Ραφαήλ	1926	Π
Ισραήλ	Ματθίλδη	Πηνιχά	1926	Α
Νοικοκύρης	Μωυσής	Αβραάμ	1928	Π
Όσμου	Σταμέτα	Δαβίδ	1927	Π
Μουστακίης	Ραφαήλ	Αρμάνδου	1928	Π
Βελέλης	Ιωνάς	Βίκτωρος	1926	Δ
Μπακόλα	Ραχήλ	Αβραάμ	1927	Π
Βελέλης	Νασώ	Δαβίδ	1927	Δ
Μιζάν	Ματθίλδη	Ιωσήφ	1928	Α
Ισραήλ	Ραχήλ	Ισαάκ	1926	ΔΕ
Βελέλη	Βιολέτα	Μωυσέως	1928	Δ
Άκου	Βιολάντα	Σολομώντος	1927	Π
Κοέν	Λίνα	Μενεχέμ	1926	Π
Λευή	Ρεβέκκα	Σαμουήλ	1927	Α

Βελέλης	Μωυσής	Ιωσήφ	1927	A
Βελέλης	Αβραάμ	Νασώ	1928	Π
Τζάφος	Αβραάμ	Ισαάκ	1928	Π
Βελέλη	Ραχήλ	Ιωσήφ	1927	ΑΠ
Βαρούχ	Ελπίς	Μάρκου	1927	ΑΠ
Βιβάντες	Σαμουήλ	Λεών	1925	ΑΠ
Ισραήλ	Ραχήλ	Δαυίδ	1927	ΑΠ
Μουστάκη	Αθηνά	Βικτωρος	1926	ΑΠ
Βελέλης	Ηλίας	Πίριτς	1926	ΑΠ
Σούση	Ραχήλ	Ραφαήλ	1925	ΑΠ
Σούσης	Εμμανουήλ	Ραφαήλ	1926	ΑΠ
Μιζάν	Αβραάμ	Βικτωρος	1926	ΑΠ
Βελέλης	Δανιήλ	Πινιχα	1926	ΑΠ
Βελέλης	Αρμάνδος	Ισαάκ	1927	ΑΠ
Βιβάντες	Νησίμ	Δανιήλ	1924	ΑΠ
Τσεζάνα	Εσθήρ	Δαβίδ	1926	ΑΠ
Βελέλης	Σολομών	Δαβίδ	1925	ΑΠ
Βιτάλ	Λίνα	Σαμουήλ	1925	ΑΠ
Μάτσας	Σάββας	Σολομών	1925	ΑΠ
Ματαθίας	Αλφρέδος	Ζαχαρίας	1924	ΔΕ
Νοικοκύρη	Αλίκη	Αβραάμ	1924	Δ
Βελέλης	Σάββας	Μωυσέως	1925	ΑΠ
Μουστάκη	Ρεβέκα	Μάρκου	1924	ΔΕ
Μπακόλα	Ευτυχία	Αβραάμ	1926	ΔΕ
Βελέλη	Ραχήλ	Μενεχέμ	1927	ΤΣ
Βελέλης	Αρμάνδος	Ραφαήλ	1926	ΑΠ

Κατά το σχολικό έτος 1938 - 1939 στην Α' τάξη ενεγράφησαν 39 άρρενες μαθητές και 36 θήλεις. Εφοίτησαν και εξετάστηκαν 23 και 29. Προήχθησαν 14 και 18 και απορρίφθηκαν 9 και 11⁶³. Στην Β' τάξη 16 και 27, 12 και 25, 11 και 13, 1 και 12⁶⁴. Στην Β' τάξη 16 και 27, 12 και 25, 11 και 13, 1 και 12⁶⁴. Στην Γ' τάξη 21 και 21, 20 και 21, 13 και 9, 7 και 12⁶⁵. Στην Δ' τάξη 16 και 20, 15 και 17, 9 και 10, 6 και 7⁶⁶. Στην Ε' τάξη 8 και 13, 6 και 11, 4 και 9, 2 και 2. Στην ΣΤ' τάξη 12 και 11, 11 και 7, 11 και 7, 0 και 0⁶⁷.

Ομοίως κατά το σχολικό έτος 1939 - 1940 στις δύο τελευταίες τάξεις εφοίτησαν 34 μαθητές και μαθήτριες⁶⁸.

ΤΑΞΙΣ Ε.

Μουστάκη	Εσθήρ	Μ.	1928	Π
Βελέλης	Αβραάμ	Ισ.	1927	Π
Όσμου	Σάρρα	Μ.	1929	Π
Μάτσα	Εσθήρ	-	1928	Π
Μουστάκης	Ισαάκ	-	1928	Π
Βιβάντε	Εσθήρ	Αρμ.	1929	Π
Μιζάν	Ματθίλδη	Ιωσ.	1928	Π
Βελέλης	Αρμάνδος	Πέρ.	1929	Π
Κοέν	Ιακώβ	Ραχ.	1926	Π
Μουστάκη	Μαρίανα	-	1929	Π
Ναζών	Αβραάμ	Ιακ.	1925	ΔΕ
Σούσης	Σάββας	Ραφ.	1928	Α
Μιζάν	Ισαάκ	Ιέχ.	1927	Π
Άκου	Ραχήλ	Σολομ.	1929	Π
Βελέλη	Βιολέτα	Μ.	1928	Δ
Βελέλης	Μωυσής	Ιω.	1927	Δ
Μόρδου	Ελίζα	Ραφ.	1928	Π
Βελέλης	Σολομών	Ν.	1926	Α
Βελέλη	Αλεξάνδρα	Σαμ.	1927	ΔΕ
Όσμου	Λουκία	Ιεσ.	1928	ΔΕ
Μιζάν	Αρμάνδος	Αβρ.	1929	Π
Χαΐμ	Αβραάμ	Νησίμ	1929	Π
Βελέλη	Αλεξάνδρα	Μεν.	1929	Π

ΤΑΞΙΣ ΣΤ'

Βελέλη	Ειρήνη	Μαν.	1928	ΑΠ
Νοικοκύρης	Μωυσής	-	1928	ΑΠ
Λευή	Άννα	Ισ.	1928	ΑΠ
Μουστάκη	Μαντίνα	Ρ.	1926	ΑΠ
Όσμου	Σταμέτα	Δ.	1927	ΑΠ
Μουστάκης	Αρμάνδος	Ρ.	1928	ΑΠ
Μπακόλα	Ραχήλ	Αβ.	1927	ΑΠ
Λευή	Ρεβέκα	Σαμ.	1927	ΑΠ
Μουστάκη	Μαρίανα	Μ.	1926	ΑΠ
Τζάφος	Αβραάμ	Ισ.	1928	ΑΠ
Άκου	Βιολάντα	Σολ.	1927	ΑΠ

Κατά το σχολικό έτος 1939 - 1940 στην

Α' τάξη ενεγράφησαν 93 μαθητές.

Β' τάξη ενεγράφησαν 45 μαθητές.

Γ' τάξη ενεγράφησαν 43 μαθητές.

Δ' τάξη ενεγράφησαν 36 μαθητές⁶⁹.

Κατά το σχολικό έτος 1940 - 1941 στις δύο τελευταίες τάξεις καταγράψαμε 43 μαθητές και μαθήτριες⁷⁰.

ΤΑΞΙΣ Ε'

Βελέλη	Ντιάνα	Σολ.	ΔΕ
Μιζάν	Αρμάνδος	Μιχ.	Π
Μπαλέστρας	Ισαάκ	Σαμ.	Π
Ισραήλ	Άννα	Σαβ.	ΔΕ
Ναζών	Ροζίνα	Ιακ.	Π
Μουστάκη	Στέλλα	Ραφ.	ΔΕ
Μάτσα	Ευθυμία	Σαμ.	ΔΕ
Δέντες	Ισαάκ	Πιν.	ΔΕ
Ελιέζερ	Ελπίς	Ιωσήφ	ΔΕ
Λευής	Βιταλίνος	Δασ.	ΔΕ
Βελέλης	Μωυσής	Ιωσ.	ΔΕ
Βελέλη	Καίτη	Μαρκ.	ΔΕ
Μόρδου	Ευτυχία	Σαμ.	Π
Βαρούχ	Λάζαρος	Μαρ.	Π
Ασωνίτης	Πέτρος	Σπύρ.	ΔΕ
Ναζών	Μωυσής	Δαβίδ	ΔΕ
Λευή	Αλίκη	Σαμ.	ΔΕ
Χαΐμ	Μάρκος	Αβρ.	ΔΕ
Χαΐμ	Σαμουήλ	Αβρ.	ΔΕ
Ματαθίας	Ουμβέρτος	Νισήμ	ΔΕ
Σούσης	Σάββας	Ραφαήλ	Π
Μουστάκης	Αρμάνδος	Μιχ.	ΔΕ
Βελέλης	Βενιαμίν	Πην.	ΔΕ
Ρούσσινος ⁷¹	Ευστάθιος	Αριστ.	Π
Ισραήλ	Αβραάμ	Σαμ.	Π
Βελέλης	Νισήμ	Ιεσ.	ΔΕ
Μόρδου	Ελεονώρα	Ραφ.	ΔΕ

ΤΑΞΙΣ ΣΤ'

Μουστάκη	Εσθήρ	Μαρ.	ΑΠ
Βιβάντε	Εσθήρ	Αρμ.	ΑΠ
Μουστάκης	Ισαάκ	-	ΔΕ
Όσμου	Σάρρα	Μωυσ.	
ΑΞΘΕΝΗΣ			
Μάτσα	Εσθήρ	Ιακ.	ΑΠ
Άκου	Ραχήλ	Σολ.	ΑΠ
Βελέλης	Αβραάμ	Ισ.	ΔΕ
Χαΐμ	Αβραάμ	Νισήμ	ΔΕ
Βελέλης	Αρμάνδος	Περ.	ΔΕ
Μιζάν	Ματθίλδη	Ιωσ.	ΔΕ
Κοέν	Ιακώβ	Ραχ.	ΔΕ
Μουστάκη	Μαρίανα	Ζαχ.	ΔΕ
Μιζάν	Αρμάνδος	Αβρ.	ΔΕ
Ανθή	Σταματέλλα	Νικ.	ΑΠ

Βελλέλη Μιζάν	Αλεξάνδρα Ισαάκ	Μεν. Ιεχ.	ΑΠ ΔΕ
------------------	--------------------	--------------	----------

ΤΑΞΙΣ Ε'

Κατά το σχολικό έτος 1941 - 1942 ενεγράφησαν στις δύο τελευταίες τάξεις 37 μαθητές⁷².

ΤΑΞΙΣ Ε'

Μουστάκης	Σαμουήλ	Βικτ.	Π
Νοικοκύρης	Δανιήλ	Αβρ.	Π
Μπακόλας	Σιμαντώβ	Αβρ.	Π
Βελλέλης	Σαμουήλ	Νασ.	Α
Βελλέλης	Αλέξανδρος	Πην.	Π
Όσμος	Μωυσης	Μωυσ.	Π
Θεοδόσης	Αργύρης	Νικ.	Π
Δέντες	Ισαάκ	Πην.	ΔΕ
Λευής	Βιταλίνος	Δαν.	ΑΠ
Ναξών	Μωυσης	Δαυιδ	ΔΕ
Χαίμ	Μάρκος	Αβρ.	Π
Χαίμ	Σαμουήλ	Αβρ.	Π
Μουστάκης	Αρμάνδος	Μιχ.	ΔΕ
Βελλέλης	Βενιαμίν	Πην.	ΔΕ
Βελλέλης	Νισήμ	Ιεσούδ.	ΔΕ
Βιβάντε	Ραχήλ	Ιεσούδ.	Π
Βιτάλ	Διαμαντίνια	Ιωσ.	ΑΠ
Βελλέλη	Λουκία	Ροβέρ.	Π
Μουστάκη	Χάρις	Ραφ.	ΑΠ
Μάτσα	Ευθυμία	Σαμ.	ΔΕ
Μουστάκη	Στέλλα	Ραφ.	ΔΕ
Ισραήλ	Άννα	Σαβ.	ΔΕ
Λευή	Αλίκη	Σαμ.	ΔΕ
Μόρδου	Ελεονώρα	Ραφ.	ΔΕ
Βελλέλη	Καίτη	Μάρκ.	ΔΕ

ΤΑΞΙΣ ΣΤ'

Μιζάν	Αρμάνδος	Μιχ.	ΑΠ
Ισραήλ	Αβραάμ	Σαμ.	ΑΠ
Μπαλάστρας	Ισαάκ	Σαμ.	ΑΠ
Βελλέλης	Αρμάνδος	Περ.	ΑΠ
Μιζάν	Αρμάνδος	Αβρ.	ΔΕ
Βαρούχ	Λάζαρος	Μαρκ.	ΑΠ
Σούσης	Σάββας	Ραφ.	†
Μάτσα	Βίκτωρ	Ιακ.	ΑΠ
Μόρδου	Ευτυχία	Σάμ.	ΑΠ
Ναξών	Ροζίνα	Ιάκ.	ΑΠ
Μουστάκη	Μαρίαννα	Ζαχ.	ΔΕ
Μιζάν	Ισαάκ	Ιεχασκιέλ	ΑΠ

Κατά το σχολικό έτος 1941 - 1942 στην Α' τάξη ενεγράφησαν 35 άρρενες μαθητές και 43 θήλεις, φοίτησαν 21 και 34, εξετάστησαν 21 και 33, προήχθησαν 13 και 22 αποορίφθησαν 8 και 11. Στην Β' τάξη 20 και 27, 19 και 23, 18 και 23, 16 και 17, 2 και 6. Στην Γ' τάξη 19 και 23, 14 και 14, 14 και 14, 9 και 9, 5 και 5. Στην Δ' τάξη 18 και 26, 13 και 21, 13 και 21, 11 και 14, 2 και 7. Στην Ε' τάξη 15 και 10, 10 και 4, 10 και 4, 8 και 2, 2 και 2. Στην Στ' τάξη 9 και 3, 8 και 2, 7 και 2, 0 και 0, 0 και 0 και απολύθησαν 7 και 2⁷³.

Ομοίως το σχολικό έτος 1942 - 1943 στις δύο τελευταίες τάξεις φοίτησαν 45 μαθητές και μαθήτριες⁷⁴.

Βιτάλ	Ευτυχία	Μαρ.	1932	Π
Μόρδου	Εσθήρ	Μωυσ.	1931	Π
Γκανής	Ρουβήμ	Μαρ.	1930	Α
Μόρδου	Ευτυχία	Ραφ.	1931	Π
Μάτσα	Ισαάκ	Ιακ.	1932	Π
Λευής	Μάρκος	Ιωσ.	1932	ΔΕ
Βελλέλη	Ελεονώρα	Μαρ	1931	Π
Βελλέλη	Ελπίς	Περ.	1932	Α
Τσεζάνας	Μάρκος	Δασ.	1931	Α
Μάτσα	Λίνα	Ιακ.	1930	ΔΕ
Βελλέλη	Λέα	Σαμ.	1930	Α
Ναξών	Σταμέτα	Νασώ	1932	Α
Μιζάν	Άννα	Αβρ.	1930	ΔΕ
Μιζάν	Βικτωρία	Ιεχ.	1931	ΔΕ
Γαζή	Αθηνά	Αντ.	1931	ΔΕ
Μιζάν	Εσθήρ	Σανσ.	1931	ΔΕ
Βελλέλη	Λίνα	Δαβ.	1929	Π
Μιζάν	Μενάσελ	Ιεχ.	1929	ΔΕ
Ναξών	Δαβίδ	Νισήμ	1929	ΔΕ
Άκκος	Ιακώβ	Σολ.	1931	Π
Μουστάκης	Αβραάμ	Ζαχ.	1930	Π
Βελλέλης	Μωυσης	Σαμ.	1932	Π
Μουστάκης	Μάρκος	Ραφ.	1931	Α
Μουστάκη	Στέλλα	Ηλ.	1931	Α
Μουστάκη	Χάρις	Ραφ.	1929	ΔΕ
Βελλέλης	Σαμουήλ	Νασ.	1931	Π
Δέντες	Ισαάκ	Πην.	1929	ΔΕ
Βελλέλης	Νισήμ	Ιεσ.	1930	ΔΕ
Βιτάλ	Διαμαντίνια	Ιεσ.	1929	Π
Λευή	Αλίκη	Σαμ.	1929	ΔΕ
Μόρδου	Ελεονώρα	Ραφ.	1931	ΔΕ
Βελλέλη	Καίτη	Μάρ.	1930	ΔΕ

ΤΑΞΙΣ ΣΤ'

Μουστάκης	Σαμουήλ	Βικ.	1930	ΑΠ
Νοικοκύρης	Δανιήλ	Αβρ.	1931	ΑΠ
Βιβάντε	Ραχήλ	Ιεσούδ.	1928	ΑΠ
Όσμος	Μωυσης	Μωυσ.	1931	ΑΠ
Βελλέλης	Αλέξανδρος	Πην.	1931	ΑΠ
Βελλέλης	Μωυσης	Ιωσ.	1930	ΑΠ
Μπακόλας	Σιμαντώβ	Αβρ.	1929	ΑΠ
Χαίμ	Σαμουήλ	Αβρ.	1928	ΔΕ
Θεοδόσης	Αργύρης	Νικ.	1931	ΑΠ
Χαίμ	Μάρκος	Αβρ.	1930	ΑΠ
Βελλέλη	Λουκία	Ροβ.	1931	ΔΕ
Νιζάν	Αρμάνδος	Αβρ.	1929	ΔΕ
Μουστάκη	Μαρίαννα	Ζαχ.	1929	ΔΕ

Από το σχολικού έτους 1940 - 1941 έως του 1942 - 1943 εμφανίζονται εγγεγραμμένοι στις Α - Β - Γ και Δ τάξεις του Ε' Δημοτικού 649 μαθητές με συνεχή επανάληψη. Από αυτούς η Παπά Ζωή του Γεωργίου και η Παπά Αλίκη του Θωμά κατάγονται από την Ηγουμενίτσα⁷⁵.

Ομοίως στο Μαθητολόγιον του Ε' Δημοτικού Σχολείου για τα έτη 1940 - 1944⁷⁶ καταγράψαμε:

1940 - 1941

Α' τάξη: 64 μαθητές, Β: 53, Γ: 51, Δ: 24, Ε: 25, ΣΤ: 15⁷⁷.

1941 - 1942

Α' τάξη: 78 μαθητές, Β: 47, Γ: 42, Δ: 44, Ε: 25, ΣΤ: 12⁷⁸.

1942 - 1943

Α' τάξη: 100 μαθητές, Β: 49, Γ: 55, Δ: 32, Ε: 32, ΣΤ: 13⁷⁹.

Μεταξύ των μαθητών εβραϊκής καταγωγής φοιτούν και 16 Ορθόδοξοι. Οι:

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΠΑΤΡΩΝΥΜΟ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΕΤ. ΓΕΝ.
Παπά	Ειρήνη	Γεωργίου	Ναυτικός	1932
Θεοδόση	Γεωργία	Νικολάου	Οπωροπώλης	1932
Θεοδόσης	Αργύριος	Νικολάου	Οπωροπώλης	1931
Γαζής	Χρήστος	Αντωνίου	Κουρέας	1932
Γαζή	Αθηνά	Αντωνίου	Κουρέας	1931
Ασωνίτου	Ακριβούλα	Σπύρου	Τυπογράφος	1933
Ασωνίτης	Πέτρος	Τυπογράφος		1927
Ανθή	Σταματέλλα	Νικολάου	Γεωργός	1928
Παπά	Αλίκη	Θωμά	Ναυτικός	1933
Ρούσσινος	Ευστάθιος	Αριστείδη	Δημοδιδάχος	1930
Θεοδόσης	Σωτήριος	Νικολάου	Οπωροπώλης	1934
Γαγγάδη	Μαίρη	Ιακώβου	Ηλεκτρολόγος	1934
Ασωνίτης	Σπυρίδων	Λέοντος	Εργάτης	1935
Λουμπράνος	Ιωάννης	Σπυρίδωνος	Μηχανικός	1936
Κατοσαράς	Δημήτριος	Ιωάννου	Δημ. Υπάλληλ.	1936
Λάππα	Ελευθερία	Αντωνίου	Άεργος	1935

Εκ των Ισραηλιτών μαθητών οι:

Ισραήλ Ραχήλ του Ιησούς (αχθοφόρος), γεν. 1934 - εφρονεύθη.

Λευής Μάρκος του Ιωσήφ (υδραυλικού), γεν. 1934 - κατάγεται από τη Ζάκυνθο.

Λευής Μάρκος του Ιωσήφ (ράπτη), γεν. 1932 - κατάγεται από τη Ζάκυνθο.

Βελλέλης Νισήμ του Ιησούα (αχθοφόρος), γεν. 1930 - εις Τραχωματικό σχολείο.

Βελλέλη Εσθήρ του Μάρκου (φανοποιού), γεν. 1934 - εις Τραχωματικό.

Μουστάκης Εντύχιος του Ηλία (φανοποιού), γεν. 1932 - εφρονεύθη.

Μουστάκης Μωυσής του Ηλία (φανοποιού), γεν. 1934 - εφρονεύθη.

Μόρδου Ελεονώρα του Ραφαήλ (λευκοσιδηρουγού), γεν. 1931 - εις Τραχωματικό.

Βελλέλη Μουλίνα του Δαβίδ (οπωροπώλη), γεν. 1934 - εις Τραχωματικό.

Βελλέλη Αλεξάνδρα του Δαβίδ (μικροπωλητή), γεν. 1930 - εις Τραχωματικό.

Βελλέλης Σολομών του Νασώ (παντοπώλη), γεν. 1933 - απεβίωσε.

Ηλίας Ιωσήφ του Ευτυχίου (επιπλοποιού), γεν. 1936 - κατάγεται από την Πάτρα.

Το σχολικό έτος 1943 - 1944 παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς αποτελεί και το τελευταίο έτος λειτουργίας του Εβραϊκού Σχολείου. Πριν τις εξετάσεις οι μαθητές και οι οικογένειές τους συνελήφθησαν και εκτοπίστηκαν από τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής και στην πλειονότητά τους δεν επέστρεψαν ποτέ⁸⁰.

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΕΤ. ΓΕΝ.	ΠΑΤΡΩΝΥΜΟ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ
---------	-------	----------	-----------	-----------

ΤΑΞΙΣ Α'

Ισραήλ	Ιωνάς	1937	Σαμουήλ	Ράπτης
Εσκάπας	Δαβίδ	1937	Ισαάκ	Φανοποιός

Βελλέλη	Ευτυχία	1937	Νασώ	Παντοπώλης
Δαλμένεγος	Ιάκωβος	1937	Σάββας	Έμπορος
Μουστάκη	Μαθιλήδη	1931	Ραφαήλ	Κρεοπώλης
Βελλέλη	Ρεβέκκα	1937	Ισαάκ	Φανοποιός
Γίκας	Λάζαρος	1937	Κωνσταντίνος	ΟΡΦΑΝΟΣ
Βιτάλ	Μάρκος	1937	Ιωσήφ	Σωφέρι
Μόρδος	Ηλίας	1936	Ραφαήλ	Φανοποιός
Βελλέλη	Ρεβέκκα	1937	Σολομών	Ομβρελοποιός
Καπλάνη	Ιωάννα	1937	Παναγιώτης	Σωφέρι
Βελλέλη	Ραχήλ	1937	Ηλίας	Αχθοφόρος
Μιζάν	Αλεξάνδρα	1937	Ιαουδάς	Αχθοφόρος
Βιβάντε	Ρόζα	1936	Αδάμ	Λευκοσιδηρ.
Χαΐμ	Σαμουήλ	1937	Γαβριήλ	Μικροπωλητής
Βιτάλ	Μωυσής	1937	Μάρκος	Αχθοφόρος
Βελλέλης	Μωυσής	1937	Πέρετς	Αχθοφόρος
Όσμου	Ρόζα	1935	Ιησούα	Αχθοφόρος
Λευή	Μαργαρίτα	1937	Λάζαρος	Υδραυλικός
Χαΐμ	Εσθήρ	1937	Σολομών	Ξυλουργός
Μιζάν	Αλέγγρα	1936	Ιεχωβά	ΟΡΦΑΝΗ
Βελλέλης	Μιχαήλ	1936	Ιωσήφ	ΟΡΦΑΝΟΣ
Βιτάλ	Μείρ	1937	Βικτωρ	Υαλοθέτης
Μιζάν	Σαμουήλ	1935	Ιωσήφ	Γυρολόγος
Βελλέλης	Μωυσής	1937	Νασώ	Οπωροπώλης
Βελλέλη	Στέλλα	1935	Ιησούα	Αχθοφόρος
Βελλέλη	Μπελίνα	1934	Ιησούα	Αχθοφόρος
Άκκος	Ηλίας	1936	Αρμάνδος	Χρωματιστής
Βελλέλης	Μάρκος	1936	Σαμουήλ	Αχθοφόρος
Βελλέλης	Μάρκος	1934	Ηλίας	Αχθοφόρος
Βελλέλη	Ιουλία	1936	Μάρκος	Φανοποιός
Πέρες	Σαμουήλ	1937	Ισαάκ	Υφανματοποιός
Βιτάλ	Άννα	1933	Νησίμ	Αχθοφόρος
Βιτάλ	Εσθήρ	1937	Νησίμ	Αχθοφόρος
Βελλέλη	Ελεονώρα	1936	Ιωσήφ	Αχθοφόρος
Μάτσα	Ευτυχία	1937	Βικτωρ	Πλανόδιος εμπ.
Βελλέλη	Αλέγγρα	1936	Δαβίδ	Οπωροπώλης
Μουστάκης	Ιησούας	1937	Βικτωρ	Κρεοπώλης
Βελλέλη	Ραχήλ	1936	Σολομών	Ομβρελοποιός
Βελλέλη	Ρεβέκκα	1937	Σολομών	Ράπτης
Κωνσταντίνου	Ντόλτσε	1934	Κανάρης	Γυρολόγος
Μουστάκης	Μωυσής	1936	Ιωχανάς	Αχθοφόρος
Ναζών	Εσθήρ	1936	Σολομών	ΟΡΦΑΝΗ
Μουστάκης	Μάρκος	1935	Ηλίας	Αχθοφόρος
Βελλέλη	Πασινα	1937	Ηλίας	Ηλεκτρολόγος
Βελλέλης	Μιχαήλ	1937	Δαβίδ	Ράπτης
Χαΐμ	Ελεονώρα	1937	Πηνιχά	Αχθοφόρος
Μουστάκη	Φουρτουν.	1937	Μάρκος	Κρεοπώλης
Όσμος	Ιαουδάς	1937	Μάρκος	ΟΡΦΑΝΟΣ
Μιζάν	Ευτυχία	1935	Σολομών	Παντοπώλης
Γκανής	Ιωσήφ	1936	Μάρκος	Καρεκλοποιός
Βασιλά	Μάρθα ή Μαρία	1935	Νικόλαος	Έμπορος
Μιχαλά	Αικατερίνη	1937	Νικόλαος	Έμπορος
Ισραήλ	Σταμέτα	1935	Ιησούα	Αχθοφόρος
Δέντες	Σολομών	1936	Πηνιχάς	Μικρεμπορος
Μιζάν	Ελπίς	1936	Σολομών	-
Ισραήλ	Σαμουήλ	1936	Ιησούας	Αχθοφόρος
Βελλέλης	Λευής	1935	Σαμουήλ	Αχθοφόρος
Μόρδος	Αβραάμ	1936	Σολομών	Ράπτης
Ισραήλ	Σάββας	1936	Πηνιχά	Αχθοφόρος
Μιζάν	Ρουβήμ	1934	Αβραάμ	ΟΡΦΑΝΟΣ
Βελλέλης	Πέρετς	1936	Χαΐμ	Ράπτης
Βελλέλη	Ραχήλ	1936	Σάββας	Υδραυλικός
Βελλέλη	Ελπίς	1935	Σάββας	Ράπτης
Ματαθίας	Δανιήλ	1937	Μωυσής	-
Μόρδος	Ιωσήφ			
	Γερεσών -	1937	Ιωσήφ	-
	Αλέξανδρος			
Βελλέλης	Λάζαρος	1936	Μωυσής	Φανοποιός
Μιζάν	Χαΐμ - Νησίμ	1937	Σαμουήλ	-
Κοέν	Μωυσής	1937	Μενεχέν	-
Μουστάκη	Μπελίνα	1937	Ιωχανά	-
Χαΐμ	Λέα	1937	Πηνιχά	-
Μιζάν	Μωυσής	1937	Ρουβήμ	-
Ματαθία	Λουίζα	1937	Ισραήλ	-
Πολίτη	Στέλλα	1937	Μάρκος	-
Χαΐμ	Βικτωρία	1937	Σαμουήλ	-

Βελλέλης	Νησίμ	1937	Πηνιχά	-	Γκανή	Άννα	1934	Αβραάμ	Υποδημ/ποιός
Ναζών	Μωυσής	1937	Λάζαρος	-	Βελλέλη	Άννα	1933	Πέρες	Αχθοφόρος
Ρεβής	Ιεσουάς	1937	Σάββας	-	Μάρδος	Ρουβήμ	1931 ή	Σολομών	Λευκοσ/ργός
Όσμος	Αβραάμ	1937	Χαίμ	-			1933		
Κοέν	Βάισμαν	1937	Βενιαμίν	-	Λευής	Μάρκος	1934	Λάζαρος	Υδραυλικός
Κοέν	Αβραάμ	1937	Νησίμ	-	Μιζάν	Μάρκος	1933	Ιεχωνάς	ΟΡΦΑΝΟΣ
Μουστάκης	Ιωνάς	1937	Ζαχαρίας	-	Χαίμ	Μενεχέν	1933	Σολομών	Ξυλουργός
Βελλέλη	Φουρτούν	1936	Δαβίδ	Υποδηματ.	Χαίμ	Δαβίδ	1934	Αβραάμ	Ράπτης

ΤΑΞΙΣ Β'

Βιτάλ	Σαμουήλ	1936	Ιωσήφ	Ξυλουργός					
Λουμπράνος	Ιωάννης	1936	Σπυρίδων	Δημοτικός υπάλληλος					
				Ράπτης					
Βελλέλης	Ηλίας	1936	Ιωσήφ	Ξυλουργός					
Ναζών	Άννα	1936	Πέρετς	Αχθοφόρος					
Βελλέλη	Φαριζαίμ	1934	Ηλίας	Υδραυλικός					
Ασέας	Ισαάκ	1935	Σάββας	Λευκοσ/ργός					
Ββόντε	Ραχήλ	1935	Αδμ	Αχθοφόρος					
Βελλέλη	Σπεράντσα	1935	Πηνιχάς	Αχθοφόρος					
Βιτάλ	Αβραάμ	1936	Σολομών	Αχθοφόρος					
Βελλέλης	Ιεσουάς	1936	Μάρκος	Αχθοφόρος					
Όσμου	Πέρλα	1936	Αβραάμ	Αχθοφόρος					
Χαίμ	Αβραάμ	1936	Σολομών	Ξυλουργός					
Ματαθία	Άννα	1936	Νησίμ	Φανοποιός					
Βελλέλη	Σπεράντσα	1935	Ιαουδά	Μεταπράτης					
Όσμου	Ειρήνη	1933	Λεών	Ξυλουργός					
Βελλέλη	Εσθήρ	1935	Ηλίας	Αχθοφόρος					
Μάτσα	Ρεγγίνα	1935	Βικτωρ	Πλανόδιος έμπορος					
				Οπωροπώλης					
Βελλέλη	Μπελίνα	1934	Δαβίδ	Αχθοφόρος					
Βελλέλη	Σπεράντσα	1934	Νασώ						
Βελλέλης	Ραφαήλ	1934	Αγνώστου - πατρός						
				Μιχαήλ					
Μουστάκη	Ρόζα	1936	-	Ομβρελοποιός					
Λευής	Δαβίδ	1932	Ιαουδάς	Αχθοφόρος					
Ισραήλ	Νασώ	1935	Σάββας	Εφημεριδοπώλης					
Όσμου	Λέα	1934	Ιωχάνα	Επιπλοποιός					
Βελλέλης	Βικτωρ	1933	Ευτύχιος	Αχθοφόρος					
Μιζάν	Ραχήλ	1934	Ιαουδά	Αχθοφόρος - ορφαν.					
Βελλέλης	Δανιήλ	1934	Σαμουήλ	Αχθοφόρος - ορφαν.					
Βελλέλης	Δαβίδ	1936	Σαμουήλ	Ισαάκ					
Ισραήλ	Άννα	1936	Ισαάκ	Κρεοπώλης					
Μουστάκη	Νησίμ	1933	Μάρκος	Αχθοφόρος					
Χαίμ	Λουκία	1934	Πηνιχά	Ράπτης					
Βελλέλη	Αλίκη	1936	Πέρες	-					
Μιζάν	Ευτυχία	1936	Μωυσής	ΟΡΦΑΝΗ					
Όσμου	Αλεξάνδρα	1934	Μάρκος	Καρεκλοποιός					
Γκανή	Αννέτα	1935	Μάρκος	-					
Βιτάλ	Σαμουήλ	1934	Ζαχαρίας	Αχθοφόρος					
Ισραήλ	Ευτυχία	1933	Ιεσουάς	Ράπτης					
Μιζάν	Περλίνα	1936	Δανιήλ	Επιπλοποιός					
Ηλίας	Ιωσήφ	1936	Ευτύχιος	Αχθοφόρος					
Βελλέλης	Πέρετς	1933	Ιεσουάς	Αχθοφόρος					
Ασέρ	Ευτυχία	1935	Ηλίας	Έμπορος					
Ισραήλ	Σταμέτα	1933	Ισαάκ	Αχθοφόρος					
Βελλέλη	Λέα	1933 ή 1935	Πηνιχά	Οπωροπώλης					

ΤΑΞΙΣ Γ'

Δελμενέγου ή	Ευτυχία	1935	Σάββας	Έμπορος					
Δαλμένεγου									
Μπακόλα	Ιερουσαλήμ	1932	Αβραάμ	Έμπορος					
Μουστάκη	Άννα	1935	Μάρκος	Ράπτης					
Πασχάλης ⁴¹	Ζήσης	1935	Νικόλαος	Μάγειρας					
Μουστάκη	Λουκία	1933	Ραφαήλ	Κρεοπώλης					
Μάρδος	Σολομών	1935	Μωυσής	Φανοποιός					
Βιτάλ	Ευτυχία	1934	Ιωσήφ	Ξυλουργός					
Μάρδος	Ροβέρτος	1934	Ραφαήλ	Αχθοφόρος					
Μουστάκης	Αβραάμ	1935	Βικτωρ	Έμπορος					
Μουστάκης	Βικτωρ	1935	Ζαχαρίας	Έμπορος					
Μιζάν	Νησίμ	1932	Ιαουδά	Αχθοφόρος					
Ζαδίκ	Ραχήλ	1935	Ησαίας	Έμπορος					
Βελλέλη	Ρόζα	1934	Πηνιχάς	Αχθοφόρος					
Βελλέλη	Ραχήλ	1935	Ιωσήφ	Αχθοφόρος					

Άννα	1934	Αβραάμ	Υποδημ/ποιός
Άννα	1933	Πέρες	Αχθοφόρος
Ρουβήμ	1931 ή 1933	Σολομών	Λευκοσ/ργός
Λευής	1934	Λάζαρος	Υδραυλικός
Μιζάν	1933	Ιεχωνάς	ΟΡΦΑΝΟΣ
Χαίμ	1933	Σολομών	Ξυλουργός
Χαίμ	1934	Αβραάμ	Ράπτης
Ματαθία	1934	Νησίμ	Φανοποιός
Μιζάν	1932	Ιωσήφ	Γυρολόγος
Βελλέλη	1934	Μάρκος	Φανοποιός
Μάτσα	1935	Ιακώβ	Λευκοσ/ργός
Βιτάλ	1930	Νησίμ	Αχθοφόρος
Βελλέλη	1935	Ιωσήφ	Παντοπώλης
Βελλέλη	1931	Νασώ	Αχθοφόρος
Ρωμάνος	1933	Δαβίδ	ΟΡΦΑΝΟΣ
Άκκος	1933	Σολομών	Ράπτης
Βελλέλης	1933	Σολομών	Ομβρελοποιός
Βελλέλη	1931	Σολομών	Ομβρελοποιός
Μουστάκη	1933	Ιωχάνας	Αχθοφόρος
Όσμου	1932	Ιωχάνας	Εφημε/πώλης
Μάρδος	1933	Ραφαήλ	Λευκοσ/ργός
Βελλέλη	1932	Πέρες	Φανοποιός
Ισραήλ	1934	Ισαάκ	Αχθοφόρος
Όσμος	1931	Μάρκος	ΟΡΦΑΝΟΣ
Γκανή	1933	Μάρκος	Καρεκλοποιός
Βιβάντες	1933	Ιαουδάς	Οπωροπώλης
Ματαθία	1935	Γεράσιμος	Ξυλουργός
Μουστάκη	1934	Ζαχαρίας	Εργάτης
Μιζάν	1935	Δανιήλ	Ράπτης
Όσμου	1931	Ηλίας	Αχθοφόρος

ΤΑΞΙΣ Δ'

Σάρδα	Εσθήρ	1934	Βικτωρ	Ράπτης
Ισραήλ	Σάββας	1934	Ηλίας	Αχθοφόρος
Βελλέλης	Ιακώβ	1934	Ισαάκ	Φανοποιός
Ασέρ	Σάρρα	1934	Ηλίας	Έμπορος
Βιτάλ	Νίνα ή	1934	Ιακώβ	Επιπλοποιός
Όσμου	Εσθήρ	1934	Ηλίας	Ράπτης
Ναζών	Ραχήλ	1934	Πέρετς	Ξυλουργός
Χαίμ	Σαμουήλ	1934	Αβραάμ	Ράπτης
Βελλέλη	Λάζαρος	1933	Ευτύχιος	Τυπογράφος
Βελλέλη	Ευτυχία	1934	Ευτύχιος	Τυπογράφος
Μπελίνα	Μπελίνα	1933	Ευτύχιος	Μεταπράτης
Βελλέλης	Ευτύχιος	1932	Ιαουδάς	Κτίστης
Βελλέλης	Δαβίδ	1934	Ευτύχιος	Αχθοφόρος
Βελλέλη	Ελπίς	1932	Λεών	Επιπλοποιός
Βελλέλης	Σολομών	1931	Ευτύχιος	ΟΡΦΑΝΗ
Μιζάν	Ιουστίνη	1933	Αβραάμ	Ηλεκτρολόγος
Βελλέλη	Στέλλα	1934	Δαβίδ	Ράπτης
Βελλέλης	Μάρκος	1932	Αβραάμ	Εργάτης
Γκανή	Άννα	1932	Μάρκος	Έμπορος
Μουστάκη	Πατσίνα	1933	Αρμάνδος	Ράπτης
Μουστάκη	Ειρήνη	1931	Χαίμ	Αχθοφόρος
Βελλέλης	Σολομών	1932	Σολομών	Λευκοσ/ργός
Μάρδου	Εσθήρ	1932	Λεών	Ράπτης
Φόρτε	Αλέγγρα	1930	Δαβίδ	Μικροπωλητής
Βελλέλη	Αλέγγρα	1930	Δαβίδ	Αχθοφόρος
Λευή	Ελπίς	1930	Σολομών	Ράπτης
Μιζάν	Σαμουήλ	1934	Σαμουήλ	Έμπορος
Μιζάν	Λουκία	1933	Ηλίας	Αχθοφόρος
Βελλέλη	Χάρις	1931	Σανσών	Επιπλοποιός
Μιζάν	Στέλλα	1932		

ΤΑΞΙΣ Ε'

Ελιέζερ	Γιολάνδα	1933	Ιωσήφ	Παλαιοπώλης
Βελλέλης	Μωυσής	1933	Νασώ	Παντοπώλης
Μουστάκης	Μάρκος	1931	Ραφαήλ	Κρεοπώλης
Πασχάλης ⁴²	Γεώργιος	1933	Νικόλαος	Μάγειρας
Βελλέλης	Λεών	1933	Ιωσήφ	ΟΡΦΑΝΟΣ
Ναζών	Ηλίας	1933	Πέρες	Ξυλουργός
Τσεζάνας	Μάρκος	1931	Δαβίδ	ΟΡΦΑΝΟΣ
Ασέας	Ιωσήφ	1933	Σάββας	Υδραυλικός
Μιζάν	Μενεχέν	1929	Ιεχωνάς	ΟΡΦΑΝΟΣ

Μιζάν	Βικτωρία	1931	Ιεχωνά	ΟΡΦΑΝΗ
Χαΐμ	Μωυσης	1932	Σολομών	Ξυλουργός
Βελλέλης	Αρμάνδος	1932	Ιωσήφ	ΟΡΦΑΝΟΣ
Βελλέλη	Εσθήρ	1930	Σολομών	ΟΡΦΑΝΗ
Βελλέλη	Κορίνα	1931	Ισουλδς	Μεταπράτης
Βελλέλη	Λέα	1931	Σαμουήλ	Αχθοφόρος
Βελλέλη	Καίτη	1930	Μάρκος	Φανοποιός
Βελλέλης	Σολομών	1932	Ιωσήφ	Παντοπώλης
Βελλέλη	Ελπίς	1932	Πέρετς	Ράπτης
Κωνσταντίνου	Στέλλα	1930	Κανάρης	Γυρολόγος
Μουστάκη	Στέλλα	1931	Ηλίας	Αχθοφόρος
Βιβάντε	Νίνα	1931	Ηλίας	Ράπτης
Βιβάντες	Σαμουήλ	1932	Ηλίας	Ράπτης
Μπαλεστρά	Εσθήρ	1932	Σαμουήλ	Υποδημ/ποιός
Ναζών	Σταμέτα	1932	Νασώ	Αχθοφόρος
Δέντε	Ευτυχία	1930	Πηνιγά	Μικροπωλητής
Ματαθία	Ελευθερία	1930	Ζαχαρίας	Εργάτης

ΤΑΞΙΣ ΣΤ'

Μόρδου	Εσθήρ	1931	Μωυσης	Φανοποιός
Βελλέλης	Σαμουήλ	1931	Νασώ	Οπωροπώλης
Βελλέλη	Ελεονώρα	1931	Μάρκος	Φανοποιός
Βελλέλης	Μωυσης	1932	Σαμουήλ	Αχθοφόρος
Μάπας	Ισαάκ	1932	Ιακώβ	Λευκοδουραγός
Άκκος	Ιακώβ	1931	Σολομών	Ράπτης
Μπακόλας	Συμαντώβ	1929	Αβραάμ	Έμπορος
Βελλέλης	Μωυσης	1930	Ιωσήφ	Παντοπώλης
Μόρδου	Ευτυχία	1931	Ραφαήλ	Λευκοδουραγός
Βελλέλη	Νίνα	1929	Δαβίδ	Ράπτης
Μουστάκης	Αβραάμ	1930	Ζαχαρίας	Αχθοφόρος
Βιτάλ	Διαμαντίνα	1929	Ιωσήφ	Αχθοφόρος

Σ' ό,τι αφορά το ίδιο το σχολείο, στις 12 Μαΐου 1940 ο Ευάγγελος Παπαϊωάννου αναλαμβάνει καθήκοντα Επιθεωρητού της Εκπαιδευτικής Περιφέρειας Κερκύρας. Πρωταρχικό του μέλημα η επίσκεψη σε 97 δημοτικά σχολεία και δύο νηπιαγωγεία της πόλης και των χωριών της Κέρκυρας, η καταγραφή των επιδόσεων και των αναγκών του διδακτικού προσωπικού και των μαθητών και η σύνταξη απολογιστικής εκθέσεως⁸³.

Στις 29 Μαΐου 1940 ο Παπαϊωάννου επισκέπτεται και επιθεωρεί το Ε' 4/τάξιο Δημοτικό σχολείο της Ισραηλιτικής Κοινότητας Κέρκυρας:

«Διδακτήριον: Ιδιωτικόν οίκημα εκ δύο ορόφων ανήκον εις δύο ιδιοκτήτας (οριζόντιος ιδιοκτησία) μεμσθωμένον υπό του Δημοσίου αντί δραχ. 2.100 μηνιαίως. Κείται εις το πλέον πυκνοκατοικημένον και ασφυκτικώς οικοδομημένον τμήμα της ακαθάρτου και ανθυγιεινής ισραηλιτικής συνοικίας. Υγρόν, ανήλιον και ανεπαρκώς φωτιζόμενον είναι ακατάλληλον εν γένει ως διδακτήριον, μη εξευρισκομένου καταλλήλου.

Υλικόν: Τα περισσότερα θρανία είναι πολυέδρα, παλαιού τύπου, ακατάλληλα και ανεπαρκή. Χρειάζεται και ένας πίναξ ακόμη. Υπάρχουν γεωμετρική συλλογή, υδρόγειος σφαίρα, ολίγοι γεωγραφικοί πολιτικοί χάρται και εικόνες, ως και ελάχιστα όργανα φυσικής. Ανάγκη προμήθειας θρανίων και εποπτικών μέσων.

Βιβλιοθήκη: Υπάρχει τοιαύτη με ολίγα βιβλία προς χρήση διδασκάλων και μαθητών, εξ ων τινά του Συλλόγου Ωφελίμων Βιβλίων.

Σχολικός Κήπος: Ανύπαρκτος ελλείπει χώρου. Γλάστρες δεν συντηρούνται.

Μαθητικόν συσσίτιον: Λειτουργεί τοιούτον ιδιαίτερον, αυτοτελές, μη υπαγόμενον εις τα λοιπά μαθητικά συσσίτια της Ε.Μ.Σ. έχουν ιδία διαχειρίσιν και πόρους εκ της Ισραηλιτικής Κοινότητος. Διοικείται υπό ιδίας Επιτροπής και τη επιβλέψει κυριών και δεσποινίδων Ισραηλιτικής Κοινότητος, επιμελεία και του διδακτικού προσωπικού. Συσσιτούσι περί τα 50 άτομα παιδιά. Παρέστην εις το μαγείρεμα του φαγητού και τη διανομήν. Δεν τηρείται καθαριότης. Συνεστήσαμεν τα προσήκοντα.

Μαθηταί: Οι μαθηταί του σχολείου τούτου είναι άπαντες Ισραηλιτόπαιδες προερχόμενοι εκ της ενταύθα Ισραηλιτικής Κοινότητος του νησιού, αριθμούσης περί τους 5.000 περίπου κατοίκους. Η μητρική των γλώσσα είναι η ιταλοϊσπανική διάλεκτος, κράμα γλωσσικόν. Πρόκειται κατά ταύτα περί ξενολώσων μαθητών, διο και συλλειτουργεί Νηπιαγωγείον. Η Ισραηλιτική Κοινωνία της Κέρκυρας διαφέρει κατά πολύ της εν Ιωαννίνους τοιαύτης, ήτις έχει τελείως αφομοιωθεί με το ελληνικόν περιβάλλον και με τον πολιτισμόν.

Παρατηρείται και το κακόν της φοιτήσεως των Ισραηλιτοπαίδων των καλυτέρων οικογενειών εις έτερα σχολεία της πόλεως και ούτω απομένουσιν εις το σχολείον τούτο τα χειρότερα κατά το πλείστον παιδιά. Είναι συζητήσιμον το ζήτημα της φοιτήσεως ή μη των Ισραηλιτοπαίδων εις άλλα σχολεία. Οι υπόχρεοι προς φοίτησιν εγγεγραμμένοι ως εξής:

Α' τάξη: 49 άρρενες, 43 θήλεις, 92 σύνολο
Β' τάξη: 14 άρρενες, 31 θήλεις, 45 σύνολο
Γ' τάξη: 18 άρρενες, 25 θήλεις, 43 σύνολο
Δ' τάξη: 19 άρρενες, 17 θήλεις, 36 σύνολο
Ε' τάξη: 11 άρρενες, 13 θήλεις, 24 σύνολο
ΣΤ' τάξη: 3 άρρενες, 8 θήλεις, 11 σύνολο

Άτακτος φοίτησις εις τας κατωτέρας τάξεις και διη εις την Α'.

Χαρακτήρ του σχολείου ως συνόλου: Το Ε' 4/τάξιον σχολείον Κερκύρας είναι δημόσιον σχολείον Ισραηλιτικής Κοινότητος. Στεγάζεται κακώς, στερείται των απαιτουμένων εποπτικών μέσων διδασκαλίας

και η εν γένει εργασία και αποδοτικότητα χαρακτηρίζεται ως μετρία και πενιχρά. Αι Α' και Γ' και Δ' τάξεις υστερούν εις μεγάλον βαθμόν. Το σχολείον τούτον κρίνεται ως ξενόφωνον, διότι η μητρική γλώσσα των Ισραηλιτοπαίδων είναι η ιταλοϊσπανική. Λόγω της διπλής ιδιότητος ταύτης και εθνικής σκοπιμότητος, κρίνομεν ότι επιβάλλεται η προαγωγή του σχολείου τούτου εις 5/τάξιον. Μετά του διδακτικού προσωπικού εν κοινή μυστική συνεδρία, συνεζητήσαμεν περί της φύσεως του σχολείου τούτου, των ιδιαιτέρων από εθνικής απόψεως και σκοπιμότητος προβλημάτων του σχολείου τούτου, εις ο αποδίδομεν εξαιρετικήν προσοχήν»⁸⁴.

Την ίδια ημέρα ο Παπαϊωάννου επισκέπτεται και επιθεωρεί το 1/τάξιον Ισραηλιτικόν Νηπιαγωγείον.

«Διδακτήριο: Στεγάζεται εις μίαν αίθουσαν ιδιαιτέραν εν τω πρώτῳ ορόφῳ του οικήματος μετά του Δημοτικού (Ισραηλιτικού) σχολείου. Ακατάλληλος αίθουσα διὰ Νηπιαγωγείον.

Υλικόν: Δεν είναι επαρκής ο αριθμός των τραπεζίων διὰ τα υπάρχοντα νήπια, νηπιαγωγικῶν μέσων στερεΐται παντελώς.

Σχολ. Κήπος και Αυλή: Στερεΐται. Διὰ τα νήπια είναι εκ των απαραίτητων μέσων η ύπαρξις επαρκούς χώρου αυλῆς ως και νηπιακού κήπου.

Νήπια: Εγγεγραμμένα ως εξής:

Α' τμήμα: 21 ἄρρενες, 24 θῆλεις, 45 σύνολο

Β' τμήμα: 13 ἄρρενες, 18 θῆλεις, 31 σύνολο

Σύνολο: 34 ἄρρενες, 42 θῆλεις, 76 σύνολο»⁸⁵

Ομοίως ο Παπαϊωάννου συναντήθηκε με το εκπαιδευτικό προσωπικό του ισραηλιτικού σχολείου και κατέγραψε τις εντυπώσεις του.

Διευθυντής του Σχολείου και διδάσκαλος των δύο τελευταίων τάξεων είναι ο 42άχρονος Αριστείδης Ρούσσινος από τον Άγιο Αθανάσιο, πτυχιούχος διδασκαλείου, έγγαμος μετά τριών τέκνων, υγιής, Γραμματέας Α' με συνολική υπηρεσία 21 ετών. Στο συγκεκριμένο σχολείο υπηρετεί από τριετίας. Ο Ρούσσινος θεωρείται κάτοχος της διδασκομένης ύλης, επαρκούς παιδαγωγικής μορφώσεως με τάση περαιτέρω διευρύνσεως, φιλομαθής και με επίγνωση της ιδιαίτερας φύσεως και αποστολής του Ισραηλιτικού δημοτικού. Φαίνεται να τηρεί καλά τα υπηρεσιακά βιβλία και να επιμελείται για την καλή εμφάνιση του σχολείου και χαρακτηρίζεται καλός στην κοινωνική του εμφάνιση και δράση. Η Αλεξάνδρα Αγγουράκη, Κερκυραία ετών 47 και πτυχιούχος Αρσακείου, συνδιδάσκει επί δεκαετίας στην τρίτη και τέταρτη τάξη. Είναι εισηγήτρια, υ-

γιής και άγαμος με συνολική υπηρεσία 27 ετών. Ο Παπαϊωάννου παρουσία των δασκάλων εξέταζε τους μαθητές τους σε όλα τα μαθήματα και κατέγραφε τα συμπεράσματά του. Την Αγγουράκη την έκρινε αμφιβόλου ευρύτητος, γενικής και ειδικής μορφώσεως, επιμελή και καλή αλλά ανεπαρκή από διδακτικής και διοικητικής εμφάνισης. Κατά τη διάρκεια της εξέτασης οι μαθητές φλυαρούσαν και απρεπούσαν χωρίς η δασκάλα τους να μπορεί να τους πειθαρχήσει σε σημείο που κλήθηκε ο Διευθυντής Αριστείδης Ρούσσινος, συνυπεύθυνος κατά τον Παπαϊωάννου για την απερίγραπτη κατάσταση του «ξεχαρβαλωμένου τμήματος».

Στη β' τάξη υπηρετεί από πενταετίας, η 46άχρονη Κερκυραία Ανδρονίκη Δαλιάνη, πτυχιούχος Αρσακείου, έγγαμη άνευ τέκνων, υγιής με συνολική υπηρεσία 29 ετών. Ο Παπαϊωάννου την παρακολούθησε να διδάσκει παραμύθια, έκρινε τη διδασκαλία της άγονη και χωρίς συναισθηματισμό αλλά της αναγνώρισε ότι έχει επαρκή παιδαγωγική μόρφωση και δυνατότητα βελτίωσης. Στην Α' τάξη διδάσκει η Κερκυραία Κυριακή Βερβιτσιώτου. Πτυχιούχος Αρσακείου, 39 ετών και έγγαμος με δύο παιδιά αποσπάστηκε στην αρχή του έτους από το τριτάξιο σχολείο Άνω Κορακιάνας. Η Βερβιτσιώτου μετά το γάμο της με τον Ιερέα σύζυγό της είχε εγκαταλείψει για χρόνια το λειτούργημά της και επανήλθε προ τριετίας αντιμετωπίζοντας ισχυρά οικονομικά προβλήματα. Η απουσία της αυτή κρίνεται υπεύθυνη για την περιορισμένη εγκυκλοπαιδική και παιδαγωγική της κατάρτιση η οποία δύσκολα μπορεί να ανακτηθεί. Στο γραφείο του σχολείου υπηρετεί ο 41άχρονος Βαρυπατινός Δημήτριος Κομπολίτης του οποίου η σύζυγος Αδελάιδα Λευτεριώτου υπηρετεί στο δημοτικό σχολείο Αγίου Ρόκκου, στο κέντρο της πόλης της Κέρκυρας. Είναι πτυχιούχος τριτάξιου Διδασκαλείου, χωρίς τέκνα, με συνολική υπηρεσία 21 ετών, Γραμματέας Α' και από το 1936 Βοηθός στο Γραφείο του Σχολείου. Χαρακτηρίζεται άκρως ευσυνειδητός και φιλόπονος, λίαν ωφέλιμος για την υπηρεσία του, που επιμένει να επανέλθει παρά τις παρακλήσεις των συναδέλφων του στις σχολικές τάξεις. Στο Ισραηλιτικό Δημοτικό της Κέρκυρας υπηρετούν και δύο διδάσκαλοι Εβραϊκής Γλώσσας και Θρησκείας. Ο Αβραάμ Νοικοκύρης Μουσέως 58 ετών από τα Ιωάννινα ο οποίος είναι έγγαμος με πέντε τέκνα, Γραφεύς Β' με συνολική υπηρεσία 37 ετών, υπηρετών στην Κέρκυρα από 14ετίας. Ο δάσκαλος αυτός με απόλυτη στέρηση διοικητικής και διδακτικής ικανότητας πρόκειται να παραιτηθεί λόγω πολυετούς υπηρεσίας. Μαζί

του διδάσκει ο γεννημένος στην Κέρκυρα Μενεχέμ Χαΐμ, κοινοτικός διδάσκαλος της χορωδίας, αμοιβώμενος από την Κοινότητα αντί 1.500 δρχ. μηνιαίως⁸⁶.

Στο δε Νηπιαγωγείο υπηρετεί η 35χρονη από την Κόνιτσα Αυγή Γούναρη. Υγιής, έγγαμη άνευ τέκνων. Πτυχιούχος Διδασκαλείου Νηπιαγωγών. Ακόλουθος με συνολική υπηρεσία 14 ετών υπηρετεί στο Ε' δημοτικό από 13ετίας. Ο Παπαϊωάννου κρίνει με τις καλύτερες εντυπώσεις τη νεαρά δασκάλα η οποία αγαπά το έργο της και τα παιδιά τα οποία θεωρούνται σχετικώς καθαρά, πρόθυμα και ενεργητικά, εκφράζονται μετά ζωηρότητας και ομιλούν με ευχέρεια την Ελληνική. Και αν οι σκοποί του νηπιαγωγείου σε αντίθεση με το δημοτικό επιτυγχάνονται, αυτό οφείλεται, κατά τον Παπαϊωάννου, αποκλειστικά και μόνο στη καλή και πεφροντισμένη νηπιαγωγική εργασία της Γούναρη⁸⁷.

Σ' ό,τι αφορά τη μετάθεση της Κυριακής Βερβιτσιώτου στο Ισραηλιτικό Σχολείο συνήλθαν την Τρίτη 14 Μαΐου 1940 ο Πρόεδρος του Εποπτικού Συμβουλίου Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως του Νομού Κερκύρας (Ε.Σ.Σ.Ε.) και Διευθυντής του Α' Γυμνασίου Αρρένων Κέρκυρας, Γεώργιος Σουμेलίδης και τα μέλη του Συμβουλίου, Αντισυνταγματάρχης Ιωάννης Πέτσας, Διοικητής του 10ου Συντάγματος Πεζικού και Ενόχως Παπαϊωάννου, Επιθεωρητής των Δημοτικών Σχολείων να συσχεφθούν όπως μεταξύ άλλων καταρτίσουν πίνακα με τις μεταθέσεις των δασκάλων στα δημοτικά της Κέρκυρας.⁸⁸

Την Πέμπτη 28 Ιουνίου 1940 το ίδιο Εποπτικό Συμβούλιο συνεδρίασε με θέματα περί ιδρύσεως, προαγωγής και υποβιβασμού δημοτικών σχολείων. Το Ε' (Ισραηλιτικό) δημοτικό προβιβάζεται από τετρατάξιο σε πεντατάξιο καθώς συντρέχουν ειδικοί λόγοι καθώς και ειδική εμπιστευτική έκθεση του Διευθυντού του σχολείου προς τα μέλη του Εποπτικού Συμβουλίου. Κύριο μέλημά τους φαντάζει η καταπολέμηση της ξενοφωνίας των Ισραηλιτοπαίδων⁸⁹. Στο σχολείο αυτό ο μέσος όρος των εξετασθέντων μαθητών τα τρία τελευταία σχολικά έτη ανάγεται σε:

1937 - 1938: 209 μαθητές

1938 - 1939: 197 μαθητές

1939 - 1940: 205 μαθητές

Σημειωτέον ότι ικανός αριθμός Ισραηλιτοπαίδων φοιτά σε άλλα σχολεία της Κέρκυρας.

Παράλληλα εισηγείται η προαγωγή του μονοτάξιου Ισραηλιτικού Νηπιαγωγείου σε διτάξιο σύμφωνα με τις διατάξεις του εδαφ. 2, άρθρ. 2, Νο. 4397. Οι μαθητές του νηπιαγωγείου τα τελευταία τρία χρόνια ανάγονται σε:

1937 - 1938: 72 νήπια

1938 - 1939: 82 νήπια

1939 - 1940: 76 νήπια⁹¹

Την 30ή Ιουλίου 1940 υποβάλλεται εκ νέου από τον Επιθεωρητή δημοτικών σχολείων Εκπαιδευτικής Περιφέρειας Κέρκυρας Ευάγγελο Παπαϊωάννου με αριθμό πρωτοκόλλου 2108, Γενική Έκθεση περί της Εκπαιδευτικής Περιφέρειας Κέρκυρας κατά το σχολικό έτος 1939 - 1940⁹², στο Νομάρχη Κερκύρας και στο Γενικό Επιθεωρητή Στοιχ. Εκπ/σεως Η' Περιφέρειας στα Ιωάννινα μετά από την 53610/63 - 1940 αίτησή τους.

Το σχολικό έτος 1939 - 1940 ο πληθυσμός της εκπαιδευτικής περιφέρειας ανάγονταν σε 117338 άτομα. Το σύνολο των εγγραφέντων μαθητών σε όλες τις τάξεις ανέρχονταν σε 13766. Εξετασθέντες προς προαγωγή και απόλυση 11659. Στην ίδια τάξη για δεύτερη χρονιά 2855. Υπόλοιποι μαθητές 8804. Το υπόλοιπο των εξετασθέντων σε αναλογία προς τον πληθυσμό ανέρχεται σε 7,47%.

Αντίστοιχα, ο αριθμός των δασκάλων των δημοτικών σχολείων ανέρχεται συνολικώς στους 216 εκ των οποίων οι 107 άνερες και 109 θήλεις.

Πτυχιούχοι Παιδαγωγικών Ακαδημιών: 0

Πτυχιούχοι διδασκαλείων μονοτάξιων, πολυτάξιων, Αρσακείων: 184

Πτυχιούχοι Ιεροδιδασκαλείων και Ιερατικών σχολών: 31

Τελειόφοιτοι Γυμνασίου: 1

Πτυχιούχοι υποδιδάσκαλοι: 0

Κατωτέρων προσόντων: 0

Διδάσκαλοι θρησκείας και γλώσσης: 1 Ισραηλίτης άνευ πτυχίου.

Υπηρετούν επίσης 9 σε ιδιωτικά σχολεία και 7 σε ξένα σχολεία, καθώς και ένας πτυχιούχος νηπιαγωγός. Η εκπαιδευτική περιφέρεια της Κέρκυρας περιλαμβάνει 127 δημοτικά σχολεία, 2 δημόσια νηπιαγωγεία, 2 ιδιωτικά δημοτικά, 5 ξένα δημοτικά και 1 ξένο νηπιαγωγείο.

Ο Επιθεωρητής κρίνει και καταγράφει τα αποτελέσματα της εωσχολικής διδακτικής εργασίας τα οποία από μέτρια ως πενιχρά θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν, το πρόσφατα εφαρμοζόμενο 5ωρο συνεχές ωρολόγιο διδακτικό πρόγραμμα, τη συμβολή των δασκάλων στο έργο της Ε.Ο.Ν. την εξωσχολική δράση και κοινωνική εμφάνιση των δασκάλων, τη σχολική υγιεινή, τα μαθητικά συσσίτια από τεχνικής, οικονομικής και διαχειριστικής άποψης, τα σχολικά ταμεία και τις σχολικές εφορείες, τη διδακτηριακή κατάσταση, τη στασιμότητα του διδακτικού προσωπικού, την έλλει-

ψη βιβλιοθηκών, σχολικών κήπων, σχολικού εξοπλισμού και εποπτικών μέσων, την άτακτη φοίτηση των μαθητών (αναφέρεται συγκεκριμένα ότι 825 γονείς τιμωρήθηκαν διότι δεν έστελναν τα παιδιά τους στο σχολείο καταβάλλοντας πρόστιμα συνολικού ύψους 158030 δρχ.) την ανάγκη ίδρυσης και ορθής λειτουργίας τραχωματικών σχολείων ιδιαίτερα στα χωριά της νοτίου Κέρκυρας κ.ά.

Εκ των 141 σχολικών κτιρίων τα 53 ανήκουν στο δημόσιο, τα υπόλοιπα 108 ανήκουν σε ιδιώτες, ιερούς ναούς και κοινότητες και έχουν μισθωθεί από το δημόσιο. Τα 48 είναι σχετικώς κατάλληλα ενώ τα υπόλοιπα 93 ακατάλληλα. Ο Επιθεωρητής μεταξύ των μέτρων για τη βελτίωση της κατάστασης για τη νέα σχολική περίοδο, προτείνει να εκμεταλλευθούν εκκλησιαστικοί και κοινοτικοί πόροι, προαιρετικές εισφορές κατοίκων και υποχρεωτικοί έρανοι.

Προτείνεται η προαγωγή μεταξύ άλλων του 4/τάξιου Ε' δημοτικού (Ισραηλτικού) σε 5/τάξιο καθώς και η προαγωγή του 1/τάξιου Ισραηλτικού Νηπιαγωγείου (Ε' Δημοτικό) σε 2/τάξιο.

Στην Ε.Ο.Ν. συμμετέχουν όλοι οι εκπαιδευτικοί λειτουργοί και οι μαθητές της Γ', Δ', Ε' και ΣΤ' τάξεως όλων των δημοτικών σχολείων εκτός του Ε' ισραηλτικού σχολείου του οποίου οι μαθητές είχαν αποκλειστεί από τις ισχύουσες διατάξεις της Ε.Ο.Ν. αν και από πολλούς υπεστηρίζετο ότι υπήρχαν σοβαροί λόγοι που συνηγορούσαν στη συμμετοχή Ισραηλιτοπαίδων στην Οργάνωση και στις Αρχές του Εθνικού Κράτους της 4ης Αυγούστου⁹¹.

Με την κατάληψη της Κέρκυρας από τον Ιταλικό στρατό η Υπηρεσία Πολιτικών Υποθέσεων των Ιονίων Νήσων έθεσε υπό αυστηρό έλεγχο τη δημόσια εκπαίδευση. Από τη Ρώμη στέλνεται ο Κάρολος Μπριγκέντι και αναλαμβάνει Γενικός Επόπτης Παιδείας Ιονίων Νήσων με έδρα την Κέρκυρα ενώ σε Κεφαλληνία και Ζάκυνθο, Σχολικοί Επόπτες στέλνονται ο Τζιοβάννι Ρουφίνι και ο Γκουίντο Φάμπρις αντίστοιχα⁹².

Το Σάββατο 8 Φεβρουαρίου 1941 το Εποπτικό Συμβούλιο συνέρχεται με πρόταση μεταθέσεως της Κυριακής Βεβρσιώτου από το ισραηλτικό δημοτικό στο Δ/τάξιο δημοτικό Περάματος⁹³.

Το Σάββατο 22 Νοεμβρίου 1941 το Εποπτικό Συμβούλιο με Πρόεδρο τον Πρωτοδίκη Σπυρίδωνα Λογαρά και μέλη τον Επιθεωρητή Εύαγγελο Παπαϊωάννου και το Διευθυντή του Πρακτικού Λυκείου Κέρκυρας, Ιωάννη Σουρβίνο, συνήλθε με θέμα μεταξύ άλλων την εκδίκαση πειθαρχικών παραπτωμάτων. Ο Επιθεωρητής εισηγήθηκε την παραπομπή της Κυριακής Βεβρσιώτου⁹⁴

για αδικαιολόγητη απουσία της από το σχολείο, επικαλούμενη σοβαρούς λόγους υγείας και της επέβαλλε πρόστιμο χιλίων δραχμών⁹⁵. Την ίδια ημέρα αποφάσισαν περί της χορηγήσεως επιδόματος λόγω ευδοκίμου παραμονής στο Διευθυντή του Ισραηλτικού Δημοτικού Αριστείδη Ρούσσινου, ο οποίος θα επιδοτηθεί με 186,65 δρχ. μηνιαίως⁹⁶. Ο Ρούσσινος περιγράφεται με τα κοσμιότερα σχόλια ενώ σημειώνεται ιδιαίτερα η εξωσχολική του δραστηριότητα τόσο στην Κέρκυρα όσο και σε σχολεία της Δυτικής Θράκης που είχε υπηρετήσει, αλλά και η συνδρομή του προς τους μαθητές της Ισραηλτικής Κοινότητας κατά την έκρηξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου⁹⁷ παρά την μεγάλη του ηλικία. Ο Ρούσσινος υπηρετεί ανελλιπώς από την 21η Απριλίου 1916⁹⁸.

Την 5η Μαΐου αποβιώνει ο δάσκαλος της Εβραϊκής Θρησκείας και Γλώσσας Αβραάμ Νοικοκύρης⁹⁹ ενώ τέλος, στην προγραμματισμένη Επιθεώρηση των Δημοτικών Σχολείων με τη λήξη του σχολικού έτους 1941 - 1942, τα δύο Ισραηλτικά Εκπαιδευτήρια στο Ε' δημοτικό δεν επιθεωρούνται¹⁰⁰.

Το Ισραηλτικό Σχολείο και νηπιαγωγείο συνέχισε να υπολειπεται με πολλά προβλήματα καθ' όλη τη διάρκεια της Ιταλικής κατοχής. Το 1943 τα γερμανικά στρατεύματα καταλαμβάνουν την Κέρκυρα¹⁰¹ και ένα χρόνο αργότερα αρχίζουν οι συστηματικές και κλιμακούμενες διώξεις της Ισραηλτικής μειονότητας¹⁰². Ο πόλεμος και ο βίαιος εκτοπισμός των Ισραηλιτών της Κέρκυρας θα αφανίσει την κοινότητα και το Ισραηλτικό σχολείο θα κλείσει.

Αρκετά χρόνια μετά τη λήξη του πολέμου και την επιστροφή των ελάχιστων επιζώντων μετά τις ναζιστικές θηριωδίες, ο τότε πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλτικού Συμβουλίου της Ελλάδος, επισκέπτεται την Κέρκυρα και τις άλλες Εβραϊκές Κοινότητες για να εξακριβώσει την παρούσα κατάσταση. Το σχολείο χαρακτηρίζεται οίκημα εις κακήν κατάστασιν που χρησιμοποιείται ως κατοικία 15 περίπου ομήρων διαμενόντων υπό τας ελεεινότερας συνθήκας άνευ κλινών, στρωμάτων, οικιακών σκευών, υαλοπινάκων κ.λπ.¹⁰³ Στη θέση αυτή, το Ισραηλτικό σχολείο, δεν ξαναλειτούργησε ποτέ¹⁰⁴ και μόλις πριν από 15 περίπου χρόνια μετά από αρκετές «μετακομίσεις» το Ε' δημόσιο πλέον δημοτικό της πόλης στεγάστηκε στην παλαιά Μονή των Κοινοβιακών Μοναχών του Αγίου Φραγκίσκου¹⁰⁵, στην περιοχή που πριν από τον μεγάλο πόλεμο φιλοξενούσε το Αρσάκειο Κέρκυρας¹⁰⁶.

[Ο Σπύρος Π. Γαούτσας, γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1973. Ασχολείται με την έρευνα, καταγραφή και συλλογή έργων που αφορούν την εποχή της Λατινοκρατούμενης Κέρκυρας].

1. Ρίκα Μπενβενίστι: Εβραίοι ταξιδιώτες τον Μεσαίωνα, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 2000.
2. Για τους Εβραίους της Κέρκυρας βλ. L. Belleli: Glimpses of Ionian Jewries under the Angevine and Venetian Rules, J.C. 1902 και C. Mizrahi: Ιστορικές σημειώσεις της Ισραηλιτικής Κοινότητας Κέρκυρας, Κέρκυρα 1948 και Salo Baron: Jewish Immigration and Communal conflicts in Seventeenth Century, Corfu, Joshua Starr Memorial Volume, New York, 1953 και Ιωάννου Ρωμανού: Ιστορικά έργα, Κερκυραϊκά Χρονικά, τμ. Ζ', Κέρκυρα 1959, σσ. 386 - 405.
3. Ειδικότερα για την Ισραηλιτική Κοινότητα Κέρκυρας τον τελευταίο αιώνα βλ. Γεώργιος Ζούμπος: Ιστορικές σημειώσεις για την Ισραηλιτική Κοινότητα Κέρκυρας, Χρονικά, Όργανον του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου της Ελλάδος, αρ. φ. 107, 9 - 10/1989, σσ. 5 - 7 και του ίδιου, Η Ισραηλιτική Κοινότητα Κέρκυρας, ό.π. αρ. φ. 110, 3 - 4/1990 και του ίδιου, Στοιχεία για τα ονόματα και τα επαγγέλματα στα τέλη του 19ου αι. στην Ισραηλιτική Κοινότητα Κέρκυρας, ό.π. αρ. φ. 121, 5 - 6/1992, σσ. 10 - 14.
4. Pearl L. Preschel: The Jews of Corfu, Dissertation submitted in the Graduate School of Arts and Sciences of New York University, 1984. Για την εκπαιδευτική κατάσταση των Εβραίων και τις προσπάθειες διδασκαλίας του Ταλμούδ και των παραδόσεων τους στην Κέρκυρα, σσ. 61 - 62.
5. Ο.π. σσ. 120 - 122.
6. Ελένη Αγγελομάτη - Τσουγκράκη: Η Ιόνιος Ακαδημία - Το χρονικό της ίδρυσης του πρώτου Ελληνικού Πανεπιστημίου (1811 - 1824) Αθήνα 1997, σσ. 75 - 76.
7. Ο.π. σ. 180
8. Ο.π. σ. 187
9. Γ. Ζούμπος: «Απέναντι των απαραίτητων και θετικών τούτων εξόδων, ουδέν βέβαια πόρον έχει η Κοινότης...», Χρονικά, αρ. φ. 149, 5 - 6/1997, σσ. 19 - 21.
10. Ο Nathan Levy γεννήθηκε στο Kuttolsheim της Αλσατίας το 1869 και αποφοίτησε από το Rabbinical Seminary of Paris το 1895. Κατά τη διάρκεια του πρώτου παγκοσμίου πολέμου τον συναντάμε Καπελλάνο του Γαλλικού Στρατού. Το 1943 συνελλήθη με την οικογένειά του και απεστάλη στη Γερμανία από όπου δεν ξαναγύρισε ποτέ. P. Preschel: ό.π. σ. 118.
11. David Benveniste - Chaim Mizrahi: Rabbi Yehuda Bibas, Ukehilat Korfu Bi Zeman Sefunot 2, 1958, σ. 308.
12. Για την εκπαίδευση στην Κέρκυρα βλ. μεταξύ άλλων, Σπυρίδωνος Μ. Θεοτόκη: Η Εκπαίδευση εν Επτανήσω, Κερκυραϊκά Χρονικά τμ. IV, Κέρκυρα 1956 και Μιράντα Σταυριανού: Στατιστικά στοιχεία για τη δημόσια εκπαίδευση στην Επτανήσο κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας, Πρακτικά Συμποσίου Ιστορίας: Το Ιόνιο Κράτος 1815 - 1864, Κέντρο Μελετών Ιονίου, Αθήνα 1997, σ.σ. 454 - 477.
13. P. Preschel: ό.π. σσ. 124 - 126.
14. Γ. Ζούμπος: Η Ισραηλιτική Κοινότητα της Κέρκυρας - Ειδήσεις από την εφημερίδα «Κέρκυρα» του 1915 - 1917, Χρονικά, αρ. φ. 110, 3 - 4/1990, σσ. 13 - 17.
15. Οδηγός Κέρκυρας, Εμποροβιομηχανικός - Γεωργικός, Κέρκυρα 1936, εκδ. Κ. Δαφνί, σ. 17.
16. Για την περιοχή και το χώρο που στεγαζόταν το Ισραηλιτικό δημοτικό βλ. Αγγελική Αγοροπούλου - Μπιρμπιλί: Η Αρχιτεκτονική της πόλεως της Κέρκυρας κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας, Αθήνα 1976, σσ. 56 - 57.
17. Για την πολιτική και κοινωνική κατάσταση την περίοδο του μεσοπολέμου, βλ. Σπύρου Γαούση: Βίος και Πολιτεία του Κερκυραίου Ιερέα π. Νικολάου Αρκώτη (1873 - 1942), Κέρκυρα 2000.
18. Ο Ιακώβ Νεχόμα ακολούθησε την τύχη δύο χιλιάδων ακόμη Κερκυραίων - Εβραίων και θανατώθηκε στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Μπιρκενάου - Άουσβιτς την 29η Ιουνίου 1944. Για την άφιξη και την υποδοχή του στην Κέρκυρα βλ. Εφημ. «Ελευθερία», Κέρκυρα, Τρίτη 13 Οκτωβρίου 1931.
19. Κώστας Δαφνής: Οι Ισραηλίτες της Κέρκυρας - Χρονικό επτά αιώνων, Κέρκυρα 1978.
20. Αρχείον Ε' Δημοτικού Σχολείου Κέρκυρας (στη συνέχεια Α.Ε.Δ.Σ.Κ.) Καθημερινός Κατάλογος Προσλήψεων και Βαθμολογίας Θηλέων Γ' Δημοτικού Σχολείου Κέρκυρας, 1900 - 1901 μέχρι 1909 - 1910.
21. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Γενικός έλεγχος των μαθητριών του εν Κερκύρα Γ' Δημοτικού σχολείου, σ. 17 κ.π.
22. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Γενικός έλεγχος των μαθητριών του Γ' διτάξιου δημοτικού σχολείου Κέρκυρας.
23. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Πολλά από τα χειρόγραφα βιβλία που εξετάσαμε ήταν ακέφαλα ή ελλιπή και τα στοιχεία σε μεμονωμένες περιπτώσεις μπορεί να μην είναι συγκεντρωτικά. Στους καταλόγους που ακολουθούν διατηρήσαμε την ορθογραφία των κειμένων.
24. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Μαθητολόγιον του Γ' Δημοτικού Σχολείου των Θηλέων. Στο σχολείο φοιτούσαν μαθήτριες των δύο χριστιανικών δογμάτων. Το σχολ. έτος 1900 - 1901 έχουν καταγραφεί 93 μαθήτριες, το 1901 - 1902: 143, το 1902 - 1903: 100, το 1903 - 1904: 172 μαζί με τις αδελφές Δέντε, το 1904 - 1905: 176, το 1905 - 1906: 185, το 1906 - 1907: 156, το 1907 - 1908: 155, το 1908 - 1909: 148, το 1909 - 1910: 34 (sic) και το 1910 - 1911: 125.
25. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Γενικός έλεγχος του εν Κερκύρα Γ' Δημοτικού σχολείου, 1912 - 1915.
26. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Γενικός έλεγχος Γ' πλήρους δημοτικού σχολείου Θηλέων Κέρκυρας, 1915 - 1921.
27. Πολλές φορές τα στοιχεία που μεταγράψαμε παρουσιάζουν πολύ μικρές αριθμητικές διαφορές. Κατά την κρίση μας οφείλονται στο γεγονός ότι κι αν ακόμη οι γονείς έγραφαν τα παιδιά τους στα ιδρύματα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, δεν τα έστελναν να φοιτήσουν ή οι ίδιες οι μαθήτριες και αργότερα και οι μαθητές δεν προσέρχονταν στις τελικές εξετάσεις για να προσχθούν.
28. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Γενικός έλεγχος Γ' εξαταξίου δημοτικού θηλέων Κέρκυρας, Κέρκυρα 20 Ιουνίου 1922. Διευθύντρια του σχολείου είναι η Αντιγόνη Κόλλα, ενώ παράλληλα διδάσκουν η Αικατερίνη Βεγία, η Όλγα Μάζη και η Αλεξάνδρα Γκιτσιάλη.
29. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 20 Ιουνίου 1923.
30. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 16 Ιουνίου 1924.
31. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 15 Ιουνίου 1925.
32. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 20 Ιουνίου 1926.
33. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Μαθητολόγιο και Γενικός έλεγχος Γ' Δημοτικού σχολείου Θηλέων Κέρκυρας. Οι αριθμοί που ακολουθούν αφορούν μαθήτριες που γράφτηκαν, φοίτησαν, εξετάστηκαν, προήχθησαν, απορίφησαν και αποφοίτησαν επί διευθύνσεως Βεγία - Κόλλα - Γκιτσιάλη και Επιθεωρητή Παπαγεωργίου.
- Σχολ. Έτ. 1909 - 1910 (Κέρκυρα 18/06/1910): 139 - 129 - 126 - 83.
- Σχολ. Έτ. 1910 - 1911 (Κέρκυρα 19/06/1911): 127 - 113 - 110 - 85.
- Σχολ. Έτ. 1911 - 1912 (Κέρκυρα 18/05/1912): 138 - 120 - 116 - 71.
- Σχολ. Έτ. 1912 - 1913 (Κέρκυρα 19/06/1913): 154 - 125 - 113.
- Σχολ. Έτ. 1913 - 1914 (Κέρκυρα 29/06/1914): 157 - 141 - 91.
- Σχολ. Έτ. 1914 - 1915 (Κέρκυρα 27/06/1915): 165 - 152 - 110.
- Σχολ. Έτ. 1915 - 1916 (Κέρκυρα 20/06/1916): 162 - 152 - 104.
- Σχολ. Έτ. 1916 - 1917 (Κέρκυρα 16/05/1917): 160 - 145 - 111.
- Σχολ. Έτ. 1917 - 1918 (Κέρκυρα 29/06/1918): 148 - 137 - 92.
- Σχολ. Έτ. 1918 - 1919 (Κέρκυρα 18/06/1919): 146 - 137 - 92.
- Σχολ. Έτ. 1919 - 1920 (Κέρκυρα 24/06/1920): 165 - 152 - 110.
- Σχολ. Έτ. 1920 - 1921 (Κέρκυρα 01/06/1921): 150 - 136 - 87.
- Σχολ. Έτ. 1921 - 1922: 163.
- Σχολ. Έτ. 1922 - 1923: 158.
- Σχολ. Έτ. 1923 - 1924 (Κέρκυρα 20/06/1924): 165 - 158 - 157 - 110.
- Σχολ. Έτ. 1924 - 1925 (Κέρκυρα 15/06/1925): 185-164-164-130-34-22.
- Σχολ. Έτ. 1925 - 1926 (Κέρκυρα 14/04/1926): 178.
- Σχολ. Έτ. 1926 - 1927 (Κέρκυρα 16/05/1927): 186.
- Σχολ. Έτ. 1927 - 1928: 189
- Σχολ. Έτ. 1928 - 1929: 72 (sic)
- Η Αλεξάνδρα Γκιτσιάλη από το σχολικό έτος 1928 - 1929 και ύστερα διευθύνει το Δ' Δημοτικό Σχολείο Κέρκυρας, στο οποίο είχε γίνει λόγος να φοιτούν Ισραηλιτόπαιδες. Βλ. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Βιβλίον Γενικού Ελέγχου 1928 - 1939. Για το Δ' Δημοτικό επίσης Γενικός Έλεγχος 1939 - 1940 και Μαθητολόγιον αρχόμενων από το έτος 1940 - 41 και λήγον το έτος 1943 - 44. Στο Μαθητολόγιο του ίδιου Σχολείου για το σχολικό έτος 1944 - 1945 βρίσκουμε με α/α, 215 τον πρωτοετή Τζάφο Ισαάκ του Ηλία (έμπορο), γεννημένο το 1938, κάτοικο Αγίας Αικατερίνης 13.
34. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Γενικός Έλεγχος Γ' Δημοτικού, αρχόμενος από το 1929 - 1930 και λήγον το 1943 - 1944. Φέρει σφραγίδα (Γ' Μικτόν Δημοτικόν Σχολείον Κέρκυρας - Εβραϊκής Συνοικίας) και υπογράφει ο Διευθυντής Ε. Καλλινός. Στον έλεγχο φαίνονται η βαθμολογία των δύο εξαμήνων, οι μέσοι όροι κατά μάθημα, τα αποτελέσματα των εξετάσεων και των γραπτών και προφορικών ασκήσεων Ιουνίου, ο βαθμός της ετήσιας προόδου και η διαγωγή των Εβραίων μαθητών.
35. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 15 Ιουνίου 1930.
36. Ο μαθητής αυτός κατάγεται από τα Ιωάννινα. Όσοι δεν αναφέρονται ειδικότερα, έχουν γεννηθεί ή κατάγονται από την Κέρκυρα.
37. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 15 Ιουνίου 1931.
38. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα Ιούνιος 1932, σ. 3.
39. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 22 Ιουνίου 1933.
40. Η μαθήτρια κατάγεται από τα Ιωάννινα.
41. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 18 Ιουνίου 1934.
42. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα Ιούνιος 1935, σ. 6.
43. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα Ιούνιος 1936, σ. 7.
44. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Ισραηλιτική Κοινότητα Κέρκυρας, Κατάστασις ονομαστική εμφανίσεως τους γεννηθέντες κατά το έτος 1936 της Ισραηλιτικής Κοινότητος. Υπογράφει και σφραγίζει ο Πρόεδρος αυτής την 3η Σεπτεμβρίου 1942. Η συχνή παράθεση στοιχείων και ονομάτων μπορεί να φαντάζει κουραστική, συμ-

βαλλει όμως στην πληρέστερη κατανόηση της δημογραφικής πραγματικότητας της Ισραηλτικής Κοινότητας του νησιού και στα επαγγέλματά της, πόσο μάλλον όταν οι πηγές και οι πληροφορίες που σώζονται είναι ελλιπείς και ακριβείς.

45. Γεννήθηκε στο χωριό Βελονάδες Κέρκυρας.

46. Γεννήθηκε στην Ιάφφα Παλαιστίνης.

47. Γεννήθηκε στην Τερζέστη.

48. Γεννήθηκε στην Τερζέστη.

49. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Ισραηλτική Κοινότητα Κερκύρας, Κατάστασις ονομαστική εμφανίσιμος τους γεννηθέντας κατά το έτος 1937. Εν Κερκύρα την 9 Ιανουαρίου 1942, ο Προέδρος αυτής.

50. Απεβίωσε.

51. Απεβίωσε.

52. Γεννήθηκε στο χωριό Αργυράδες Κέρκυρας.

53. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα Ιούνιος 1937, σ. 8.

54. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα Ιούνιος 1938, σ. 9.

55. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Γενικός έλεγχος Ε' Δημοτικού σχολείου Κέρκυρας, αρχόμενος από του 1937 - 1938 και λήγον από του 1942 - 1943, τάξεις Α' - Β' - Γ' - Δ'. Εξ αυτών ο μαθητής Αβραάμ Αμόρ του Μησίμ κατάγεται από τη Ζάκυνθο.

56. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π.

57. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π.

58. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π.

59. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π.

60. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π.

61. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 20 Ιουνίου 1938.

62. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Γεν. Έλεγχος 1929 - 1944, Ε' - ΣΤ', ό.π. Κέρκυρα 25 Ιουνίου 1939. Διευθυντής έχει πλέον αναλάβει ο Αριστείδης Ρούσσινος, ο οποίος θα διατηρήσει αυτή τη θέση μέχρι και τον βίο εκπομπό των Ισραηλιτών μαθητών και των οικογενειών τους από τους Γερμανούς. Με το γράμμα «Π» καταγράφονται οι Προσφθέντες, με το γράμμα «Α» όσοι Απορριφθήσαν, με «Δ» όσοι Διεκόψαν, με «ΔΕ» όσοι Δεν Εξετάσθησαν, με «ΔΕ» όσοι Δεν Εφοίτησαν και με «ΑΠ» όσοι Απολύθησαν. Τελος με «ΤΖ» όσοι προέρχονται από Τραυματικό Σχολείο και με «+» όσοι Απεβίωσαν.

63. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Γεν. Έλεγχος 1937 - 1943, ό.π. Αναφέρονται και τα περισσότερα από τα επαγγέλματα των γονέων των μαθητών. Καταγράψαμε 2 γυρολόγους, 28 αχθοφόρους, 10 εργάτες, 4 φανοποιούς, 5 μικροπωλητές, 11 λευκοσιδηρουργούς, 1 υφασματοεμπόρος, 3 μικροπωλητές, 3 εμπόρους, 2 ράπτες, 2 χρωματιστές, 1 σάπωνοποιό, 1 ναυτικό, 1 κτίστη και 1 παντοπώλη.

64. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Καταγράψαμε 10 αχθοφόρους, 1 οπωροπώλη, 2 ξυλουργούς, 4 ράπτες, 2 κρεοπωλίδες, 2 μικροπωλητές, 2 λευκοσιδηρουργούς, 1 διδάσκαλο Εβραϊκής Γλώσσας (πρόκειται για τον Αβραάμ Νοικοκύρη), 2 επιπλοποιούς, 6 εργάτες, 1 ναυτικό, 1 γυρολόγο, 1 στίλβωτη, 3 φανοποιούς, 1 οργανοποιό και 1 ξυλουργό.

65. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Καταγράψαμε 7 αχθοφόρους, 2 εμπόρους, 1 κρεοπώλη, 5 ράπτες, 4 γυρολόγους, 1 υφασματοεμπόρο, 3 φανοποιούς, 1 παλαιοπώλη, 3 παντοπώλες, 1 μικροπωλητή, 1 υποδηματοποιό, 1 επιπλοποιό, 1 καφεκοπτή, 1 κτηματία, 1 έμπορο, 2 εφημεριδοπώλες, 2 άεργους, 1 υδραυλικό, 2 λευκοσιδηρουργούς, 1 υδραυλικό και 1 οπωροπώλη.

66. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Καταγράψαμε 1 υποδηματοποιό, 6 αχθοφόρους, 5 ράπτες, 1 κρεοπώλη, 2 λευκοσιδηρουργούς, 1 παλαιοπώλη, 4 φανοποιούς, 1 οινοπώλη, 3 εργάτες, 1 γυρολόγο, 1 άνεργο και 1 ανάπηρο πολέμου.

67. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Γεν. Έλεγχος 1929 - 1944 και Γεν. Έλεγχος 1937 - 1943, Κέρκυρα 26 Ιουνίου 1939.

68. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Γεν. Έλεγχος 1929 - 1944, ό.π. Κέρκυρα 18 Ιουνίου 1940, σ. 12.

69. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Γεν. Έλεγχος 1937 - 1943, ό.π. Κέρκυρα 18 Ιουνίου 1940. Καταγράψαμε 26 ράπτες, 51 αχθοφόρους, 11 φανοποιούς, 5 παντοπώλες, 3 παλαιοπώλες, 14 λευκοσιδηρουργούς, 4 υποδηματοποιούς, 5 κρεοπώλες, 4 υδραυλικούς, 3 εμπόρους, 6 μικροπωλητές, 9 εργάτες, 6 γυρολόγους, 1 βυροδοξείη, 5 επιπλοποιούς, 1 άνεργο, 4 οργανοποιίτες, 1 διδάσκαλο Εβραϊκής Γλώσσας (πρόκειται πάλι για τον Αβραάμ Νοικοκύρη. Η συνεχής παρακολούθηση και προαγωγή των μικρών Ισραηλιτών προκαλεί την επανάληψη ονομάτων, επαγγελμάτων και λοιπών στοιχείων), 4 ναυτικούς, 1 χρωματιστή, 4 οπωροπώλες, 2 καφεπώλες, 1 υφασματοεμπόρο, 4 ξυλουργούς, 2 εφημεριδοπώλες, 2 τυπογράφους, 1 παπλωματοποιό, 1 Ιερέα (τον Αρβανίτη Γεωργίου), 4 ομβρελοποιούς, 1 μεταπωλητή, 1 ταπειταίηρη, 1 ελαιομέτρη, 1 οικιακό και 1 καρεκλοποιό.

70. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 27 Δεκεμβρίου 1941.

71. Πρόκειται για τον υιό του διευθυντή του Ισραηλτικού σχολείου, Αριστείδη Ρούσσινου.

72. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 20 Ιουνίου 1942.

73. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Μέσα σε ένα από τα τετράδια του αρχείου του Ε' Δημοτικού σχολείου σώζεται επιστολή του Προέδρου της Εβραϊκής Κοινότητας με αρ. πρωτ. 521 και ημερομηνία 9 Ιανουαρίου 1942 προς τη διεύθυνση του Α' Νηπιαγωγείου Κερκύρας καθώς και σημείωμα από το γραφείο της Κοινότητας με ημερομηνία 22 Σεπτεμβρίου 1942 σχετικά με την Άννα Μάρδου του Σολομώντος και της Διαμαντίνας γεννημένης ενταύθα την 12η Δεκεμβρίου 1934.

74. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 31 Μαΐου 1943, σ. 15.

75. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 22 Δεκεμβρίου 1941 και 22 Νοεμβρίου 1942 και 31 Μαΐου 1943.

76. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Μαθητολόγιον αρχόμενον από του σχολικού έτους 1940 - 1941 και λήγον από του 1943 - 1944.

77. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 30 Οκτωβρίου 1940, σσ. 1 - 8.

78. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 25 Φεβρουαρίου 1942, σσ. 8 - 15.

79. Α.Ε.Δ.Σ.Κ. ό.π. Κέρκυρα 31 Οκτωβρίου 1942, σσ. 16 - 24.

80. Η έρευνα βασίστηκε στο Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Γενικός Έλεγχος Ε' Δημοτικού Σχολείου 1929 - 1944, ό.π. σχολ. Έτ. 1943 - 1944, Νο. 1 - 237 και Α.Ε.Δ.Σ.Κ. Μαθητολόγιον Ε' Δημοτικού Σχολείου 1940 - 1944, ό.π. σχολ. Έτ. 1943 - 1944, σσ. 25 - 32.

81. Κατάγεται από την Πρεμετή Αργυροκάστρου.

82. Κατάγεται από την Πρεμετή Αργυροκάστρου.

83. Αρχείον Πρωτοβάθμιας Εκπαιδεύσεως Κέρκυρας (στη συνέχεια Α.Π.Ε.Κ.). Εκθέσεις Επιθεωρήσεων Σχολείων και Λειτουργιών Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως Περιφέρειας Κέρκυρας, σχολικού έτους 1939 - 1940, συνταχθείσαι υπό 1) Επιθεωρητού Ιωάννου Δημητριάδου (σσ. 1 - 19), 2) Αναπληρωτού Νικολάου Σιαχάλου (σσ. 20 - 65) και 3) Επιθεωρητού Ευαγγέλου Παπαιωάννου (σσ. 66 - 158).

84. Α.Π.Ε.Κ. ό.π. Εκθέσεις Επιθεωρήσεων 1939 - 1940, σσ. 85 - 86.

85. Α.Π.Ε.Κ. ό.π. σ. 89.

86. Α.Π.Ε.Κ. ό.π. σσ. 86 - 88.

87. Α.Π.Ε.Κ. ό.π. σ. 89.

88. Α.Π.Ε.Κ. Πρακτικά Εποπτικού Συμβουλίου Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως Κέρκυρας (17) 1940.

89. Α.Π.Ε.Κ. ό.π. Πράξις 5, σ. 47.

90. Α.Π.Ε.Κ. ό.π. Πράξις 8, σ. 88.

91. Α.Π.Ε.Κ. ό.π. σ. 89.

92. Α.Π.Ε.Κ. Γενική Έκθεσις περί της Εκπαιδευτικής περιφέρειας Κερκύρας κατά το σχολικόν έτος 1939 - 1940.

93. Α.Π.Ε.Κ. ό.π. σσ. 1 - 37.

94. Από τον Αύγουστο του 1941 προσπάθησαν να θέσουν τις Μέσες Σχολές υπό Ιταλική κηδεμονία ενώ τον Οκτώβριο του 1941 Ιταλοί Διευθυντές διευθύνουν το Α' και Β' Γυμνάσιο αρρένων και Α' Γυμνάσιο θηλέων αντίστοιχα. Ντίνο Κονόμου: Η Επτάνησος κατά την Ιταλική κατοχή 1941 - 1943, Αθήναι 1962, σσ. 144 - 148.

95. Α.Π.Ε.Κ. Πρακτικά Ε.Σ.Σ.Ε. Νομού Κερκύρας έτους 1941. Πράξις 2, σ. 16.

96. Α.Π.Ε.Κ. Ποινολόγιον Εκπαιδευτικής Περιφέρειας Κέρκυρας (1). Αναφέρεται η τιμωρία της Βερβιτοσύτου από το Ε.Σ.Σ.Ε. Κέρκυρας, σ. 1, α/α. 9, σ. 256. Χωρίς κάποια ποινή στο ενεργητικό τους αναφέρονται και οι υπόλοιποι διδάσκοντες του Ε' Δημοτικού, Αριστείδης Ρούσσινος (σ. 180), Αλεξάνδρα Αγγουράκη (σ. 3), Ανδρονίκη Δαλιάνη (σ. 46), Δημήτριος Κομπολίτης (σ. 80), η νηπιαγωγός Αυγή Γούναρη (σ. 214) και οι Ισραηλιτες δάσκαλοι Αβραάμ Νοικοκύρης Μωσώεως και Μενεχέμ Χαΐμ.

97. Α.Π.Ε.Κ. Πρακτικά Ε.Σ.Σ.Ε. 1941, ό.π. Πράξις 9, σσ. 94 - 96.

98. Α.Π.Ε.Κ. ό.π. σ. 100.

99. Α.Π.Ε.Κ. ό.π. σ. 117.

100. Α.Π.Ε.Κ. ό.π. σ. 121.

101. Α.Π.Ε.Κ. Εποπτικών Συμβουλίων Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως (19) - Πρακτικά 1942, σ. 10.

102. Α.Π.Ε.Κ. Βιβλίον Εκθέσεων και Επίθεωρήσεων Σχολείων και Δασκάλων Εκπαιδευτικής Περιφέρειας Κέρκυρας, σχολικού έτους 1941 - 1942.

103. Γιώργος Α. Αθανάσινας: Κέρκυρα - Σεπτέμβρης 1943, Ιστορία από τα Αρχεία των Εμπολέμων, Μακεδονικές Εκδόσεις, Αθήνα 1996.

104. Μεθόδιος Κοντοστόντος: Αρχείον και καθημερινά γεγονότα επί Ιταλικής και Γερμανικής κατοχής, Κέρκυρα 1949 και Κώστας Δαλιάνης: Χρόνια πολέμου και κατοχής 1940 - 1944, Κερκυραϊκά Χρονικά, τμ. XII, Κέρκυρα 1966.

105. Κανάρης Δ. Κωνσταντίνης: Η μεταπολεμική κατάσταση των Ισραηλτικών Κοινοτήτων της Ελλάδος. Η Εβραϊκή Κοινότητα Κέρκυρας, Χρονικά, αρ. φ. 142, 3 - 4/1996, σσ. 25 - 27.

106. Το 1951 το Ε' Δημοτικό λειτουργεί ως τετρατάξιο με διδάσκοντες τους Ρούσσινο Αριστείδη - Τημητάρχη Α', Κορύδη Σπυριδών, - Τημητάρχη Β', Δαλιάνη Ανδρονίκη - Τημητάρχη Α' και Αγγουράκη Αλεξάνδρα Τημητάρχη Α'. Κερκυραϊκά Χρονικά, Κέρκυρα 1951, σ. 179.

107. Για την Εκκλησία του Αγίου Φραγκίσκου βλ. Σπ. Γασούπη: Εραλδικά Μνημεία της Καθολικής Εκκλησίας του Αγ. Φραγκίσκου στην Κέρκυρα, Ανακοίνωση στο Γ' Πανελλήνιο συμπόσιο Εραλδικής και Γενεαλογικής επιστήμης, Αθήνα 1998, και του ίδιου: Λειψανοθήκες και Λείψανα της Εκκλησίας του Αγίου Φραγκίσκου στην Κέρκυρα από την εποχή της Βενετοκρατίας, Περί Ιστορίας, Ιονίου Εταιρεία Ιστορικών Σπουδών, τευχός 2, Κέρκυρα 1999, σσ. 63 - 78.

108. Για το Παρθενάγειο, Νηπιαγωγείο, Αττική Σχολή και Γυμνάσιο στο Αράκκειο Κέρκυρας (1868 - 1937), βλ. Η εν Αθήναις Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία, Αράκκεια - Τσιτίσεια Σχολεία, 1836 - 1996, Αθήνα 1996.

Ο Μέρτεν την στιγμήν της αναγνώσεως της αποφάσεως του Στρατοδικείου. Εκατέρωθεν αυτού οι δυο διερχόμενοι και εις το άκρον η σύζυγός του. (Από εφημερίδα της εποχής).

Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΑΞ ΜΕΡΤΕΝ

Ο Μέρτεν στη Θεσσαλονίκη

Μετά την είσοδο των Γερμανικών Στρατευμάτων Κατοχής στην Θεσσαλονίκη το 1941, επικεφαλής της Στρατιωτικής Διοικήσεως Θεσσαλονίκης και Αιγαίου είχε τοποθετηθεί ο Κρένσκυ, ένας άβουλος στρατηγός 70 χρόνων. Ο Στρατηγός Κρένσκυ ενδιαφερόταν να εκτελούνται οι διαταγές του Στρατηγείου, φιλοδοξούσε να ικανοποιεί τις επι-

Το φετεινό καλοκαίρι του 2000, με την ευκαιρία της προσπάθειας για την ανεύρεση των αρπαγέντων από τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης κειμηλίων, τιμαλφών κ.λπ. στον κόλπο της Μεσσηνίας, ήλθε πάλι στην επικαιρότητα η υπόθεση του Γερμανού εγκληματία Πολέμου Μαξ Μέρτεν.

Η υπόθεσή αυτή απασχόλησε σοβαρά την ελληνική κοινή γνώμη και τα πολιτικά πράγματα της χώρας το 1957 και τα μετέπειτα χρόνια, λόγω της "περίεργης" -κατ' ελάχιστον- τροπής που έλαβε με την κατ' ουσία απελευθέρωση του στυγνού εγκληματία, παρά την πολύχρονη καταδίκη του (25 χρόνια προσαίρου καθειρόξεως) από το Ελληνικό Δικαστήριο Εγκληματιών Πολέμου.

Τα "Χρονικά" παρουσιάζουν υπενθυμιστικά στοιχεία για την περιβόητη αυτή υπόθεση. (Τα σχετικά στοιχεία έχουν συλλεγεί από τον κ. Μωϋσή Κ. Κωνσταντίνου).

θυμίες του Φύρερ, ήταν αδιάτακτος, αλλά βρισκόταν στη δύση της ζωής του. Ένας Πρώσος της παλαιάς, με ασθενές πνεύμα και κουρασμένη σάρκα. Στα μέσα του 1942 προβάλλει στο προσκήνιο ο σατανικός, ο ανενδοίαστος Δρ. Μαξ Μέρτεν. Θέτει υπό τον έλεγχό του όλες τις υπηρεσίες, επιβάλλεται με την εύνοια του Βερολίνου και εντός ολίγου γίνεται ουσιαστικός εγκέφαλος της Στρατιωτικής Διοικήσεως.

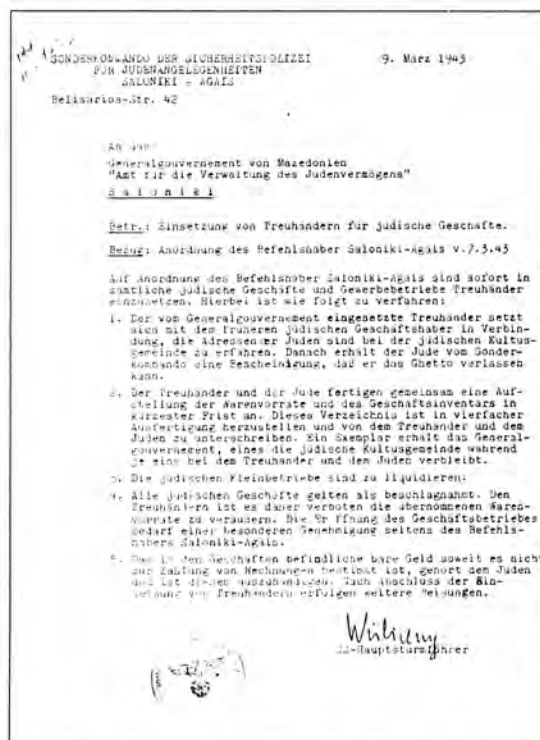
Ο κατ' απονομήν λοχαγός Μαξ Μέρτεν, και στην ουσία υπερχυβερνήτης της Θεσσαλονίκης κατά τη Γερμανική Κατοχή, γεννήθηκε το 1911 στο Βερολίνο και ήταν Δικηγόρος. Τοποθετήθηκε αρχικά Στρατιωτικός Σύμβουλος της Γερμανικής Πολεμικής Διοικήσεως και αργότερα Διοικητής της Γερμανικής Διοικήσεως Μακεδονίας, συγκεντρώνοντας στα χέρια του όλες τις εξουσίες. Ήταν ο εγκέφαλος που οργάνωσε το γενικό διωγμό των 60.000 περίπου Ελλήνων Εβραίων της Θεσσαλονίκης και της ευρύτερης περιοχής και την μεταφορά τους στα στρατόπεδα συγκέντρωσης της Γερμανίας και της Πολωνίας όπου εξοντώθηκαν με τραγικό τρόπο στους θαλάμους αερίων. Η αμείλικτη ψυχραιμία του και ο μακιαβελισμός του εξασφάλισαν την πλήρη επιτυχία των εγκληματικών του σχεδίων. Συνεργάτες του Μαξ Μέρτεν στην εξολόθρευση των Εβραίων της Θεσσαλονίκης ήταν οι αξιωματικοί των SS Ντήτε

Βισλιτσένυ και Αλοΐς Μπρύνερ. Το όνομα του Μαξ Μέρτεν ακούστηκε σε όλες τις δίκες, που συντάραξαν την Ευρώπη ύστερα από το 1945. Στην τσεχοσλοβακική Μπρατισλάβα, την παλαιά πρωτεύουσα της Ουγγαρίας, που ερημώθηκε από τις θωρακισμένες μεραρχίες του Χίτλερ κατά την εισβολή του 1939, δικάστηκε από το Ειδικό Δικαστήριο Εγκληματιών Πολέμου ο λοχα-

γός 1948 στον δι' αγχόνης θάνατο από Σλοβακικό Δικαστήριο για τα μυριάδες εγκλήματά του. Στην κατάθεση του σχετικά με τη φονική δράση του στη Θεσσαλονίκη αποκάλυψε σε όλες τις λεπτομέρειες το ρόλο του αιμοσταγούς Μέρτεν στην υπόδουλη Θεσσαλονίκη.

«Όλες οι διαταγές κι εντολές – κατέθεσε ο Βισλιτσένυ – εξεδίδοντο από τον Στρατιωτικό Διοικητή Θεσσαλονίκης και έφεραν την υπογραφή: Δρ. Μαξ Μέρτεν. Ο λοχαγός Μέρτεν είχε συγκεντρώσει όλες τις εξουσίες και είχε την δυνατότητα οποιασδήποτε πρωτοβουλίας. Η Στρατιωτική Διοίκηση Θεσσαλονίκης ήταν υπεύθυνη για το σύνολο του πολιτικού τομέως της πόλεως και αρχηγός του τομέα αυτού ήταν ο Δόκτωρ Μέρτεν. Ο Φύρερ παρακολουθούσε με ενδιαφέρον και στοργή τους άθλους του ευνοούμενου του στη Θεσσαλονίκη». Η περίπτωση του Μέρτεν, αναφέρει η κατάθεση του Βισλιτσένυ, ήταν σπάνια διότι δεν υπήρχε προηγούμενο να παραμείνει Γερμανός διοικητής σε μία τόσο γεωγραφική θέση επί δύο ολόκληρα χρόνια.

Στη Θεσσαλονίκη ο λοχαγός Δρ. Μέρτεν θέτει σε κίνηση τον καταχθόνιο μηχανισμό του. Τοποθετεί πληρωμένους «Έλληνες» και «Ελληνίδες» πράκτορες σε όλες τις οργανώσεις, ιδρύματα, υπηρεσίες και συνδικάτα. Οργανώνει διωγμούς, μπλόκα, βασανιστήρια, εκτελέσεις και το ανθρωπομάζωμα. Συνδέεται με ορισμένους κοσμικούς κύκλους της Θεσσαλονίκης, καλλιεργεί κοινωνικές σχέσεις, αναπτύσσει γνωρι-

Το κείμενο της από 9 Μαρτίου 1943 διαταγής του Βισλιτσένυ (με την υπογραφή του), που καθόριζε τη διαδικασία παραδόσεως των εβραϊκών καταστημάτων της Θεσσαλονίκης σε μεσεγγυήχους.

γός των Ες-Ες Ντήτερ Βισλιτσένυ, έμπιστος του Χίμλερ και οργανωτής της ομαδικής εξόντωσης των εβραϊκών πληθυσμών σε ευρωπαϊκές χώρες. Ο Βισλιτσένυ είχε προσκληθεί από τον Μέρτεν στη Θεσσαλονίκη ως εμπειρογνώμων για την εφαρμογή του σχεδίου εξολόθρευσης των Ισραηλιτών της Μακεδονικής πρωτεύουσας. Ο χιτλερικός κακούργος καταδικάστηκε το

1959, με σύνολο άνω των εκατό πενήντα ωρών ακρόασης. Τρεις στρατηγοί, ένας λοχαγός, ένας εισαγγελέας και πολλοί ανώτεροι υπάλληλοι κατέθεσαν εναντίον του Μέρτεν μαζί με πολλά από τα ελάχιστα επιζώντα θύματά του. Παρά την αγανάκτηση και το θυμό που προκλήθηκε στο ακροατήριο από τον κυνισμό, τα ασύστολα ψέματα και συχνά από τις γελοιότητες και αντιφατικές επινοήσεις του κατηγορουμένου, η δίκη διεξήχθη σε ατμόσφαιρα γαλήνης και αξιοπρέπειας, χάρις στην ευστροφία του προέδρου.

Οι μάρτυρες υπεράσπισης βεβαίωσαν ομοίωμα πως ο Μέρτεν ενεργούσε βάσει διαταγών, ως πειθήνιος υφιστάμενος, υποχρεωμένος να υπακούει, επί ποινής θανάτου, και ότι οι πραγματικοί ένοχοι όλων των εγκλημάτων που του αποδιδόνταν, ήταν η επιτροπή Ρόζεμπεργκ, τα SS, η Γκεστάπο και οι συνεργάτες τους. Μάρτυς υπεράσπισης, ανώτερος οικονομικός υπάλληλος, κατηγορήθηκε επί ψευδορκία, συνελήφθη κατά τη δίκη, κατόπιν διαταγής του εισαγγελέα.

Ένας πρώην αξιωματικός Ναζί, που ήρθε ειδικά γι' αυτό από τη Γερμανία, αναγκάστηκε να παραδεχθεί πως ο Μέρτεν επέδειξε υπερβολικό ζήλο κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων του.

Ο Βασ. Επίτροπος, συνταγματάρχης της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης Ι. Βασιλάκης με μία υπέροχη αγόρευση σκιαγράφησε την πλέον ευγενή έννοια της αλληλεγγύης

και της δικαιοσύνης. Μαστίγωσε ζωηρότατα το καθεστώς τρόμου του Χίτλερ που οι φρικαλεότητες και οι καταστροφές ξεπερνούν σε φρίκη τις σφαγές και τις ερημώσεις του Αττίλα, του Ταμερλάνου και του Τσέγγις - Χάν. Ανακεφαλαίωσε τα φριχτά εγκλήματα που διέπραξε ο Μέρτεν ή διεπράχθησαν υ-

ντίον των Ελλήνων Εβραίων. Ο καταλογισμός των ποινών της απόφασης άθροιζε 160 έτη φυλάκισης. Κατά συγχώνευση, η απόφαση όριζε 25 χρόνια προσκαίρου κάθειρξης δίχως δικαίωμα προσφυγής και δήμευση της περιουσίας του Μέρτεν. Ο Μέρτεν ξαναμπήκε στην αστυνομική κλούβα υπό τις αποδοκιμασίες του πλήθους και οδηγήθηκε στις φυλάκες Αβέρωφ για να εκτίσει την ποινή του.

Τα μετά την καταδίκη του

Όμως οι φίλοι του, στην Ελλάδα και το εξωτερικό, αγρυπνούσαν. Ήθελαν να τον ελευθερώσουν. Ήταν πανίσχυροι. Ήδη, κατά τη διάρκεια της δίκης, προσπάθησαν να την ματαιώσουν, ψηφίζοντας επειγόντως τον Νόμο υπ' αριθμόν 3933 της 18/19 Φεβρουαρίου 1959 «περί αναστολής διώξεως εγκληματιών πολέμου». Όμως μπροστά στη γενική διαμαρτυρία αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν. Για να σωθούν τα προσχήματα διατήρησαν τον ανωτέρω νόμο αλλά εξαιρούσαν τους κατηγορουμένους

που είχαν ήδη παραπεμφθεί σε δίκη. Και στην κατηγορία αυτή δεν υπήρχε παρά ένας: ο Μέρτεν, που έτσι υποχρεώθηκε να υποστεί τη δοκιμασία της δίκης.

Πέρασαν μερικοί μήνες. Ο Μέρτεν εξέτιε την ποινή του. Η Βουλή είχε διακοπές. Παρεχώρησε τις νομοθετικές εξουσίες της σε κοινοβουλευτική επιτροπή. Εκεί οι προστάτες του Μέρτεν πλειοψηφούσαν. Με τη φροντίδα τους υπεβλή-

Έγγραφο της Γερμανικής Διοικήσεως Θεσσαλονίκης - Αιγαίου, με ημερομηνία 25 Ιουνίου 1943. Με το έγγραφο αυτό το κατάρχημα του Ισραηλίτη Ασάελ Ισραήλ, ευρισκόμενο στη Θεσσαλονίκη στην οδό Βασ. Ηρακλείου 9, χορηγείται σε δύο Ελληνίδες υπηκόους, την Ευαγγελία Σαγογιάννη και την Χριστίνα Γεννή, ως μεσεγγυόχους.

πό την άμεση έμπνευσή του και τόνισε ότι «τον Μέρτεν προσήλκυσε ιδιαίτερος η λάμψη του χρυσού και των τιμαλφών». Την Πέμπτη 5 Μαρτίου 1959, έπειτα από μακρά διάσκεψη, ο πρόεδρος του Στρατοδικείου αντιστρατήγος της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης Δ. Κοκορέτσας ανέγνωσε την απόφαση. Η κατηγορία στηρίχθηκε σε δέκα τρία από τα είκοσι σημεία. Δέκα αφορούσαν εγκλήματα διαπραχθέντα ενα-

θη στην επιτροπή σχέδιο αμνηστίας με το οποίο «έπανε κάθε διώξη εγκληματιών Πολέμου». Μόλις το πληροφορήθηκε το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος και η Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης διαμαρτυρήθηκαν εντονότατα στην Κυβέρνηση, στους αρχηγούς των κομμάτων, στον Πρόεδρο της Βουλής και στους βουλευτές. Παρά τις απεγνωσμένες προσπάθειες της αντιπολίτευσης, παρά την οργισμένη αθροογραφία του Τύπου και τη βιαία αγανάκτηση της κοινής γνώμης, παρά τις διαμαρτυρίες των εκπροσώπων των πόλεων που κατέστρεψαν οι Ναζί και των αντιπροσώπων της Αντίστασης κατά τη διάρκεια του πολέμου, η τότε Ελληνική Κυβέρνηση, αγνοώντας τις έννοιες της δικαιοσύνης και της εθνικής αξιοπρέπειας, ψήφισε μέσω της κοινοβουλευτικής επιτροπής, τον Νόμο 4016/1959. Ο Νόμος τούτος θέσπιζε την αυτοδίκαια άρση οιασδήποτε ποινής ή υπόλοιπου αυτής που αφορούσε τη στέρηση ελευθερίας Γερμανών υπηκόων εγκληματιών πολέμου για τα «εγκλήματα πολέμου τα προβλεπόμε-

να υπό της συνταγματικής πράξεως αρ. 78 του 1945». Η εφαρμογή της αναστολής της ποινής δεν απαιτούσε καμία δικαστική απόφαση, καμία διαδικασία. Είχε άμεση ισχύ. Παρείχεται δικαιωματικά στους καταδικασθέντες. Ήταν αυτόματη και άμεση. Εννοείται ότι από την πράξη αυτή ο μόνος που ωφεληθήκε ήταν ο Μέρτεν. Ο νόμος είχε γίνει ειδικά γι' αυτόν.

Η Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης και ο Οργανισμός Περίθαλψης και Αποκατάστασης Ισραηλιτών Ελλάδος έκαναν μία ύστατη απόπειρα: το στρατοδικείο είχε αναγνωρίσει ότι ο Μέρτεν είχε αποσπάσει με δόλο αλλά και με απάτη χιλιάδες χρυσές λίρες από τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης, με την υπόσχεση να τους απαλλάξει από την εφαρμογή των ρατσιστικών νόμων. Έπρεπε να μείνει στη φυλακή μέχρι να καταβάλει το ποσό αυτό. Ο δικαστής που ανέλαβε να εκδικάσει την απαίτηση, την απέρριψε επικαλούμενος το ότι ο νόμος περί αμνηστίας ψηφίστηκε για την προστασία των ανωτέρων συμφερόντων της χώρας. Κατά συνέπεια,

δεν ήταν δυνατόν ο Μέρτεν να παραμείνει στη φυλακή.

Ο Μέρτεν αποφυλακίστηκε στις 5 Νοεμβρίου 1959. Ένα ειδικό αεροπλάνο της Λουφτγκάνσα τον περιέριε έτοιμο για αναχώρηση στο αεροδρόμιο της Αθήνας. Ανέβηκε βιαστικά και το αεροπλάνο απογειώθηκε αμέσως με κατεύθυνση προς τη Γερμανία. Ξάφνου, επιστρέφει και προσγειώνεται. Ένα ανώνυμο τηλεφώνημα είχε ειδοποιήσει τις αρχές του αεροδρομίου ότι μια ωρολογιακή βόμβα είχε τοποθετηθεί στο αεροπλάνο. Με τον ασύρματο ειδοποιήθηκε ο πιλότος. Λεπτομερώς έρευνα απέδειξε ότι η πληροφορία ήταν ψευδής. Το αεροπλάνο απογειώθηκε πάλι και πέρασε τα ελληνικά σύνορα. Έπειτα από λίγες ώρες είχε προσγειωθεί στο αεροδρόμιο του Μονάχου. Ο Μέρτεν ήταν τώρα πια εν ασφαλεία. Συνελήφθη, τυπικά, από τις Γερμανικές Αρχές. Όμως, ο δικαστής που είχε αναλάβει την υπόθεση δήλωσε ότι δεν διαπίστωσε τίποτα σε βάρος του, τον άφησε ελεύθερο.....

Το έγκλημα είχε πολλαπλώς συνετελεσθεί.....

Απόκομμα ΕΣΤΙΑΣ

Χρονολογία 23. ΦΕΒ. 1959.....

ΤΑ ΑΙΜΟΣΤΑΓΗ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ
Είς την δίκην του «φίλου των Ισραηλιτών» Μέρτεν (έτσι τον απεκάλεσε κάποιος μάρτυς υπερασπίσεως!), ανεγνώσθη προχθές μία λίαν διαφωτιστική επιστολή Γερμανού δικηγόρου, αποκαλύπτουσα ότι ο Μέρτεν είχε δείξει εις την σπιτιονοικουράν του, πενθεράν του επιστολογράφου, μίαν κασσετινάν πλήρη ακριβών κοσμημάτων, προερχομένων προφανώς από τας εν Ελλάδι λεηλασίας του, και προσέειπε ότι ο ίδιος έκτισε πολυτελή βίλλαν εις Κίρχντορφ, προμηθεύσας ταχύτατα τα παρ' τούτου άσφαλα χρήματα! Και αυτά μόν τα έπεριμένον οι μη πιστεύσαντες ποτέ εις την άφιλοκέρειαν του άγριου αύτου θηρίου, που έστελλεν εις τόν έσσαντον χιλιά-

δας Ισραηλιτών, διό να ευνεθῇ με τούς σκυλέσας! άπορεύμεν, όμως, πῶς έλέχθη εις τῶ δικαστήριον, ότι ἡ επιστολή δὲν περιείχε, δὲνεν, ενδιαφέροντα στοιχεία! 'Αντιθέτως, μάλιστα, ἡ καταφατική ερώτη, με τὴν ὁποίαν έρευνῶν τὸ Χιτλερσιανόν τέρας τὰ στοιχεία αὐτά, ἀποδείκνυει ὅτι ἦσαν πολὺ ενδιαφέροντα!

ΑΠΟΚΟΜΜΑ «ΕΣΤΙΑΣ»

Χρονολογία 23 Φεβ. 1959

Τα αιμοσταγή κοσμήματα

Είς την δίκην του «φίλου των Ισραηλιτών» Μέρτεν (έτσι τον απεκάλεσε κάποιος μάρτυς υπερασπίσεως!), ανεγνώσθη προχθές μία λίαν διαφωτιστική επιστολή Γερμανού δικηγόρου, αποκαλύπτουσα ότι ο Μέρτεν είχε δείξει εις την σπιτιονοικουράν του, πενθεράν του επιστολογράφου, μίαν κασσετινάν πλήρη ακριβών κοσμημάτων, προερχομένων προφα-

νώς από τας εν Ελλάδι λεηλασίας του, και προσθέτει ότι ο ίδιος έκτισε πολυτελή βίλλαν εις Κίρχντορφ, προμηθευθείς ταχύτατα τα προς τούτο αναγκαία χρήματα!

Και αυτά μεν τα επερίμεναν οι μη πιστεύσαντες ποτέ εις την αφιλοκέρδειαν του αγρίου αυτού θηρίου, που έστελλεν εις τον θάνατον χιλιάδας Ισραηλιτών, διά να δυνηθή να τους σκυλεύση! απορούμεν, όμως, πως ελέχθη εις το Δικαστήριο, ότι η επιστολή δεν περιείχε, δήθεν, ενδιαφέροντα στοιχεία! Αντιθέτως, μάλιστα, η καταφανής ταραχή, με την οποίαν ήκουσε το Χιτλερσιανόν τέρας τα στοιχεία αυτά, αποδεικνύει ότι ήσαν πολὺ ενδιαφέροντα!

«Μνήμη Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων Ολοκαυτώματος»

ΑΝΤΙΡΑΤΣΙΣΤΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ της ΕΡΑ και του ΚΙΣΕ

Από το 1997, έτος το οποίο
είχε κηρυχθεί από την
Ευρωπαϊκή Ένωση ως
«Έτος κατά του Ρατσισμού,
του Αντισημιτισμού και της
Ξενοφοβίας», η Ελληνική
Ραδιοφωνία (ΕΡΑ) και το
Κεντρικό Ισραηλιτικό
Συμβούλιο Ελλάδος (ΚΙΣΕ)
ανέλαβαν σειρά
πρωτοβουλιών για την
εξάλειψη των ρατσιστικών
προκαταλήψεων που
προκύπτουν από τη
ξενοφοβία και τον
αντισημιτισμό.
Από τη συνεργασία αυτή της
ΕΡΑ και του ΚΙΣΕ έχουν
μέχρι σήμερα προκύψει
τρεις πνευματικοί
διαγωνισμοί αφιερωμένοι
στη «Μνήμη Ελλήνων
Εβραίων Μαρτύρων
Ολοκαυτώματος».

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ & ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΟΥ

Το 1997 προκηρύχθηκαν οι διαγωνισμοί συνθέσεως τραγουδιού και συγγραφής θεατρικού μονόπρακτου με χρηματικά βραβεία που αθροίστηκαν το ΚΙΣΕ. Στους διαγωνισμούς συμμετείχαν 80 έργα.

Το πρώτο βραβείο του διαγωνισμού συνθέσεως απονεμήθηκε στον Δαβίδ Ναχμία για το τραγούδι με τίτλο «Απ' τον κύκλο της φωτιάς» με στίχους Νίνας και Βίκτωρος Ναχμία. Το δεύτερο βραβείο στον Θωμά Σιώμο για το τραγούδι «Ρα-

μόνα», με στίχους Σωτήρη Νικολαΐδη.

Το πρώτο βραβείο συγγραφής μονόπρακτου απονεμήθηκε στον Βασίλη Αργυρόπουλο για το έργο του «Ταξίδι στο Μπράιτγουντ». Το έργο, με επιμέλεια της ΕΡΑ και του ΚΙΣΕ, παίχθηκε σε ειδική παράσταση στο θέατρο «Εμπρός» τον Ιανουάριο του 1999. Το δεύτερο βραβείο απονεμήθηκε στον Χρήστο Σκανδάλη για το έργο του με τίτλο «Χάριν της οδού».

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ

Τον Μάρτιο του 1999 προκηρύχθηκε με το ίδιο θέμα ο τρίτος κατά σειρά διαγωνισμός, της συγγραφής διηγήματος.

Η Επιτροπή αξιολόγησης και κρίσης του διαγωνισμού διηγήματος αποτελούμενη από τους κ.κ. Βαγγέλη Χατζηβασιλείου κριτικό λογοτεχνίας, Αλμπέρτο

Ναρ συγγραφέα και Κώστα Γ. Παπαγεωργίου συγγραφέα, εξέτασε τα 46 υποβληθέντα διηγήματα και αποφάσισε την απονομή των 3 βραβείων – συνοδευόμενων από χρηματικά έπαθλα τα οποία είχαν αθροιστηθεί από το ΚΙΣΕ, καθώς και των 8 επαινών, ως ακολούθως:

ΒΡΑΒΕΙΑ:

Α' Βραβείο, συνοδευόμενο από χρηματικό έπαθλο 300.000 δρχ. στον Γεώργιο Μπριντάκη (Χανιά) για το διήγημά του με θέμα: «Δε θα

ξαναπερνούσε πια».

Β' Βραβείο, συνοδευόμενο από χρηματικό έπαθλο 200.000 δρχ. στην Τζέννυ Σιαμαλέα (Αθήνα)

για το διήγημά της με θέμα: «Μικρές πολιτείες μικρά μυστικά».

Γ' Βραβείο, συνοδευόμενο από χρηματικό έπα-

θλο 100.000 δρχ. στον Ηλία Τουμασάτο (Κεφαλονιά) για το διήγημά του με θέμα: «Ο αυλός του Πανός».

ΕΠΑΙΝΟΙ:

Έπαινος, στη Μπέττυ Μαγροζίου (Λάρισα) για το διήγημα με θέμα: «Μνήμη Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων Ολοκαυτώματος».

Έπαινος, στον Σόλων Σολομών (Θεσσαλονίκη) για το διήγημα με θέμα: «Αφιερωμένο σε αυτούς που δεν έζησαν αν και έζησαν σε αυτούς που ζουν αν και δεν ζουν».

Έπαινος, στον Κωνσταντίνο Πασχάλη (Σέρρες) για το διήγημα με θέμα: «ΡΕΝΕ».

Έπαινος, στη Ντόλυ Ασέρ (Αθήνα) για το διήγημα με θέμα: «Η θεία Σαρίνα και άλλες ιστορίες γεο-

μανικής κατοχής».

Έπαινος, στη Δέσποινα Φράγκου-Γκαϊδατζή (Πειραιάς) για το διήγημα με θέμα: «Μια βαλίτσα γεμάτη μηνύματα».

Έπαινος, στο Χρήστο Σκανδάλη (Ιωάννινα) για το διήγημα με θέμα: «Καλούσεψε».

Έπαινος, στο Δημήτρη Πετσέτιδη (Σπάρτη) για το διήγημα με θέμα: «Με λάδι ελιάς».

Έπαινος, στη Βασιλική Σαμαρά (Αθήνα) για το διήγημα με θέμα: «Για πάντα κοντά τους».

Από την εκδήλωση απονομής των βραβείων του διαγωνισμού διηγήματος. Από αριστερά: ο τότε γεν. διευθυντής της ΕΡΑ κ. Γ. Τζαννετάκος, ο πρόεδρος του ΚΙΣΕ κ. Μ. Κωνσταντίνης και από την Κριτική Επιτροπή οι κ.κ. Αλ. Ναρ συγγραφέας και Κ. Παπαγεωργίου συγγραφέας.

Η εκδήλωση απονομής των Βραβείων του Διαγωνισμού Διηγήματος

Στις 13 Ιουλίου 2000 οργανώθηκε από την ΕΡΑ και το ΚΙΣΕ εκδήλωση για την απονομή των βραβείων και των επαίνων του διαγωνισμού συγγραφής διηγήματος, στο αίθριο της Εταιρείας Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων.

Κατά την εκδήλωση μίλησαν ο τότε γεν. διευθυντής της Ελληνικής Ραδιοφωνίας κ. Γιάννης Τζαννετάκος, ο οποίος αναφέρθηκε στη σημασία της πρωτοβουλίας αυτής η οποία συνεχίζεται εδώ και τρία χρόνια με την άριστη συνεργασία του ΚΙΣΕ. Όπως τόνισε ο κ. Τζαννετάκος, η συνεργασία αυτή έχει μέχρι σήμερα προσφέρει τρεις διαγωνισμούς αφιερωμένους στη Μνήμη των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων Κατοχής, προωθώντας έτσι τη διάδοση του αντιρατσιστικού μηνύματος και την ευαισθητοποίηση γύρω από το μεγαλύτερο έγκλημα της σύγχρονης ιστορίας, με την ελπίδα ότι συμβάλλουμε στη δημιουργία μιας ανεκτικής κοινωνίας.

Ο πρόεδρος του ΚΙΣΕ κ. Μωυσής Κωνσταντίνης, κατά την ομιλία του επεσήμανε, μεταξύ άλλων: «...Η κα-

ταπολέμηση του εχθρικού για τον άνθρωπο και την οργανωμένη κοινωνία μισαλλόδοξου ρατσισμού δεν μπορεί και δεν πρέπει να σταματά ποτέ. Ο αγώνας για την υπεράσπιση της αξιοπρέπειας και της ισότητας του ανθρώπου, πέρα από φυλετικές, εθνικές και θρησκευτικές διακρίσεις, οφείλει να είναι συνεχής. Στην Ελλάδα, στην οποία ποτέ δεν βρήκε έδαφος για να ανθίσει ο οργανωμένος αντισημιτισμός -παρ' όλων ότι μερικές κοινωνικές και περιθωριακές οργανώσεις, πολιτικές και άλλες, το επεδίωξαν, ακόμα και με βανδαλισμούς εναντίον θρησκευτικών καθιδρυμάτων- οι ηγετικοί κοινωνικοί παράγοντες έχουν υποχρέωση να καθοδηγούν τον απλό άνθρωπο στο δρόμο της πραγματικής εσωτερικής ελευθερίας. Για να γίνει αυτό οι κοινωνίες πρέπει να έχουν επίγνωση των σχετικών προβλημάτων ουσίας και να βρίσκονται σε διαρκή μαχητική εγρήγορση».

Εκ μέρους της Κριτικής Επιτροπής μίλησε ο κ. Αλ. Ναρ για τα υποβληθέντα διηγήματα, καθώς και για εκείνα που βραβεύθηκαν.

Δεν θα ξαναπερνούσε πια...

Του κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΠΡΙΝΤΑΚΗ

Α' Βραβείο Διαγωνισμού Δηγήματος ΕΡΑ - ΚΙΣΕ

Ο «πεταλάς» ήταν στημένος έξω από της Βέναινας, Αθηνών και Ηλείου γωνία. Πότε είχε έρθει; Αξημέρωτα: Δεν κοιμήθηκε ούτε αυτός σαν κι εμάς:

Όλη τη νύχτα ακούγαμε περιέργους θορύβους και υλακές: ποιος να ξεμυτίσει να δει, τολμούσε: «Όλα τα 'σκιάζ' η φοβέρα». Και πρωί - πρωί, ο «πεταλάς» είδαμε να 'χει πάρει τη θέση του: εκεί στο σταυροδρόμι, κοντά κι απέναντι στα φαρδιά σκαλάκια, να 'χει εποπτεία και στο μεγάλο κεντρικό δρόμο· εκεί στο πέρασμα των ανθρώπων από την κάτω γειτονιά και το γαλόνι.

- «Μπαμπά, μπαμπά! Τι έχει μπροστά στο στόμα του και στην πλάτη του;». Κι ο πατέρας μου εξήγησε προθύμα για τον αυθόρμητο με το μικρόφωνο που κουβαλούσε ο «πεταλάς» - αστυνομικός.

- «Και το πολυβολάκι, τι το θέλει, μπαμπά; για να μας σκοτώνει;» συνέχισα εγώ περίτρομος.

Πάλι ο πατέρας προσπάθησε να με καθησυχάσει: «Θα δούμε, παιδί μου!».

Και είδαμε: όταν σε λίγο ο κοντός ανθρώπιος - κουστουμαρισμένος όπως πάντα - ξεμύτισε από το στενό να πάει στο μαγαζί του κάτω «στα Χανιά», όπως λέγαμε το κέντρο της πόλης μας εμείς οι Κατωκουμακιανοί, οι κάτοικοι της γειτονιάς των χαμόσπιτων και της φτωχολογιάς.

Καθόταν κάτω προς τη θάλασσα, κάπου εκεί στο σύμπλεγμα των δρόμων με τα ονόματα πόλεων και περιοχών της Ελλάδας (Θράκης, Σπάρτης, Αγίας Λαύρας, Μεσολογγίου, Μακεδονίας...), που οι Γερμανοί δεν άλλαξαν αφού δεν τους ενοχλούσαν. Ή, ίσως, σε κανένα παράδρομο, απ' αυτούς που δεν οδηγούσαν πουθενά και τεματίζαν σε αδιέξοδα ή στη θάλασσα.

Κάπου εκεί, τέλος πάντων· ποτέ δεν το μάθαμε!

Ασφαλώς, θα 'χε κι οικογένεια· κι όλοι μαζί θα μένανε σε κανένα σπιτάκι, από τα φτωχικά της περιοχής. Αλλά, ούτε αυτό το μάθαμε ποτέ!

Εμείς, το μόνο που ξέραμε ήταν η καταγωγή του: Εβραίος. Και πως, κάθε πρωί, έκανε την ίδια βιαστική και απόμερη διαδρομή για τη δουλειά του. Την προτιμούσε, αυτήν τη διαδρομή, από την άλλη που περνούσε από τον κεντρικό δρόμο. Ευνόητος ο λόγος: στο φαρδύ δρόμο πιο εύκολα έχεις ανεπιθύμητα και επικίνδυνα συναπαντήματα. Κι αυτός ήταν Εβραίος... «Καλύτερα να γυρεύεις τη δουλειά σου πηγαίνοντας από τα παράστρατα».

Κι έτσι, περνούσε μπροστά από το σπίτι μας!

«Να χαθεί ο 'Βραίος που περνά», ήταν το «αγαπημένο» ξέσπασμα της Κατίνας, της «υπερησίας» μας, όταν την πειράζαμε, εγώ κι ο μικρότερος αδελφός μου. Κάτι σαν βροσιά, κάτι σαν άκακη κατάρα, κάτι σαν ευχή που δεν θα 'θελε να πραγματοποιηθεί ποτέ· έτσι, για να πει κάτι και να εκδηλώσει την αγανάκτησή της. Αγράμματα τελείως, είχε έρθει από το χωριό της, πριν από τον πόλεμο, σαν υπηρέτρια στο σπίτι, να φάει γλυκόπιζο ψωμί σε ξένα χέρια, να μας προσέχει σαν ήταν οι γονείς μας στις δουλειές τους και να μας υπηρετεί όλους μαζί. Μας αγάπησε και την αγαπήσαμε κι από Αικατερίνη, που ήταν τ' όνομά της, έγινε «η Κατίνα μας» και ισότιμο μέλος της οικογένειας. Αλλά, ζιζάνια εμείς, όλο και την πειράζαμε: τότε της λύναμε ξαφνικά την μπροστοποδιά της εκεί που

περπατούσε αμέριμνα να σωριαστεί χάμω, τότε της ρίχναμε χαμιά κλωσάκι στο καλάμι να πονέσει· κι όταν θέλαμε πολύ να την πειράξουμε, να την κάνουμε να κλαίει, να της αγγίξουμε τα κατάβαθα της ψυχής της, το «είναι» και τα «πιστεύω» της, να πονέσει περισσότερο ψυχικά παρά σωματικά, είχαμε έτοιμα τα «μεγάλα μέσα»: μια σκληρή, απάνθρωπη, ανελέητη βλαστήμια: «Διάλε το' αποθαμένους σου»!

Καλά λένε για τη γλώσσα που σπάει κόκαλα: η δική μας γλώσσα την έκανε κουρέλι, την εξουθένωνε, την έκανε να απορρηγεί σε μια γωνιά και να κλαίει σωτηριάζ, αξιολύπητα· κι η μόνη της αντίδραση, στη φοβερή βροσιά που εκτοξευόταν ήταν: «Γιάντα μωρέ, αιτιώνεις το' αποθαμένους μου;». Κι εμείς, βέβαια, δεν καταλαβαίναμε καλά - καλά τι σημαίνει αυτή η βροσιά, πόση βαρύτητα έχει· ξέραμε μόνο πως την πονούσε τρομερά, αόριστα, γιατί είχε και τους δύο γονείς της πεθαμένους και τον πατέρα της τον υπεραγατούσε μάλιστα.

Υπομονετική και μεγαλόκαρδη η Κατίνα, ποτέ δεν μας μαρτύρησε για τα «μαρτύρια» που της κάναμε. Μόνο κάπου - κάπου ξεσπούσε: «Να χαθεί ο 'Βραίος που περνά».

Την πρώτη φορά που το 'πε δε δώσαμε σημασία. Κι όταν το ξανάπε, τη ρωτήσαμε τι σημαίνει, τι εννοούσε, τι σόι κουβέντα ήταν αυτή.

- «Να! τον βλέπετε; Αυτός είναι Οβραΐος! Γι' αυτόν λέω!» και μας έδειξε τον κουστομαρισμένο άνθρωπο που περνούσε κείνη την ώρα έξω από το σπίτι μας ανεβαίνοντας την ανηφόρα.

- «Τι σου 'χαμε ο κακομοίρης ο άνθρωπος και τον βρίζεις;» εκπλαγήκαμε εμείς.

Κι ήρθε η αναπάντεχη απάντηση που (χρόνια αργότερα - μεγάλοι πια - καταλάβαμε πως) απηχούσε την αγραμματοσύνη, την αντιεβραϊκή διάθεση, τον αντισημιτισμό, τον φανατισμό, τον ρατσισμό... απέναντι σ' ένα λαό που δεν ζητούσε παρά μόνο μια θέση κάτω από τον ήλιο:

- «Τίποτα, ούτε τον ξέρω! Αυτοί σταυρώσανε το Χριστό! Να χαθούν όλοι κι αυτοί μαζί...».

Και, πραγματικά, η «ευχή» της έπιασε.

Ήταν τη μέρα που ο «πεταλάς» την είχε στήσει στις Βέναινας το σπίτι απ' έξω.

Ο Μάης είχε μπει στο τελευταίο δέκαήμερό του, οι ζέστες είχαν αρχίσει και τα μηνύματα, για όλους που ζούσαν κάτω από τη ναζιστική μπότα, ήταν αισιόδοξα: όπου να 'ναι ο πόλεμος τελειώνει, το ναζιστικό τέρας ξεψυχούσε! Μόνο οι Γερμανοί δεν το 'χαν πάρει χαμπάρι, σ' αντίθεση με τους διάφορους συνεργάτες τους, που είχαν αρχίσει να το σκάνε από το νησί...

«Κανένα καίχι να μην πάρει χαφιέ», προειδοποιούσε και προέτρεπε με μεγάλα κεφαλαία γράμματα σε μπλε λουλακί χρώμα, το σύνθημα που 'χαν νύχτα γράψει στον τοίχο απέναντι από τον «πεταλά» οι πατριώτες της γειτονιάς. Κι ένας από τους ατίθασους μικρότερους αδελφούς της μητέρας - δύσκολα θα 'λεγες πως δεν το 'χε γράψει αυτός - το 'χε παραφράσει με επιτυχία, κυριολεκτώντας «επί το ποιητικότερον»: «Κανένα καίχι να μην πάρει καίχι!».

Σε κάποιο από τα περνοδιαβάσματά του, ο συμπολίτης μας Εβραίος κοντοστάθηκε να το χαζέψει κι αμέσως απομακρύνθηκε δρομαίως. Κι όμως, δεν ήταν αυτή η αμαρτία του, για να του την έχει στήσει «ο πεταλάς» και να τον αρπάξει

μόλις φάνηκε· από τότε δεν τον ξαναείδαμε στη γειτονιά.

Στο Πεδίον του Αρεως, όμως, τον ξανάδα την ίδια μέρα, ντάλα μεσημέρι, εγώ και μερικά γειτονάκια. Εκεί, στο περιμαντρωμένο κι ελαφρώς επικλινές γήπεδο - στάδιο της πόλης, είχαν μαζέψει τους Εβραίους απ' όλη την πόλη, μέχρι να τους ξαποστείλουν. Εύκολη δουλειά, γιατί οι περισσότεροι ζούσαν συγκεντρωμένοι στη συνοικία τους - την εβραϊκή - κι ήταν αδύνατη η οποιαδήποτε (έστω και σαν προσπάθεια) διαφυγής τους.

Να σκάει ο ήλιος την πέτρα κι αυτοί ούτε νερό να μην έχουν να πίνουν!

- «Όχι! νερό, τουλάχιστον, να τους στείλουμε», σκέφτηκε φωναχτά ο πατέρας. «Θα πας εσύ με τους φίλους σου», γύρισε και μου 'πε.

- «Πώς θα 'μπω μέσα;» αντέδρασα.

- «Όπως την άλλη φορά», μου θύμισε.

Κατάλαβα...

Το γήπεδο, όταν έβρεχε, πλημμύριζε. Γι' αυτό, στο χαμηλότερο σημείο του είχαν ανοίξει στην πετρόκτιστη μάντρα μεγάλες τρύπες, για να φεύγουν τα νερά. Απ' αυτές μπαινοβγαίναμε εμείς οι πιτσιρικάδες, «περιπτώσεως τυχοῦσης». Και η τελευταία φορά που μπήκαμε, ομαδικά, ήταν στα γενέθλια του Χίτλερ, στο τέλος Απριλίου. Τότε, οι Γερμανοί - μ' αγγαρείες - είχαν κατακρεουργήσει τα κυπαρίσσια όλης της περιοχής κι είχαν κάνει, πλέκοντας τα κομμένα κλαδιά μεταξύ τους, ένα χαλί, κάτι σαν πάπλωμα, τεράστιο σε επιφάνεια·

το χρέμασαν σαν ντεκόρ από τις χειρίδες του σταδίου μέχρι κάτω· στη μέση είχαν βάλει τη σβάστικα τους. Εμείς, οι πιτσιρικάδες της γειτονιάς, είχαμε τρυπώσει μέσα το βράδυ στη γιορτή που κάνανε· και χαζεύαμε...

Κείνη τη μέρα, όμως, δεν θα χαζεύαμε: είχαμε τη συγκεκομμένη αποστολή να μπάσουμε μέσα στο γήπεδο γαζοντενεκές με νερό για να ξεδιψάσουν οι συμπολίτες μας Εβραίοι. Έτσι, ξανάδα τον κοντογείτονά μου. Αλλά, ούτε τότε έμαθα το όνομά του.

Μέρες μετά ήρθαν, ταυτόχρονα, δύο ειδήσεις που μας γέννησαν αντιφατικά αισθήματα: έγινε απόβαση στη Νορμανδία μα, πάει, χάθηκαν οι Εβραίοι. Η «ευχή» της Κατίνας.

Μια Παρασκευή βραδάκι «έπιασα» την Κατίνα να θυμιάζει, με περίσσια προσοχή και ευλάβεια. Απόρησα, γιατί θυμιάζε, βέβαια, τακτικά, αλλά μόνο Σάββατο σπερνό και τις παραμονές μεγάλων εορτών. Έριξα μια κλεφτή ματιά στο ημερολόγιο· δεν ήταν για γιορτή.

- «Είναι 'παθες, Κατίνα, και θυμιάζεις απόψε;» αποτόλμισα.

- «Να μη σε νοιάζει;» κι έβαλε τα κλάματα. «Για κεινονά που περνούσε θυμιάζω».

Δεν πολυκατάλαβα· μα σαν την έβλεπα από τότε να θυμιάζει κάθε Παρασκευή απόγευμα δακρυσμένη, ο νους μου φωτίστηκε: είχε συμπεριλάβει οριστικά «στο» αποθαμένους της» και κείνον που χάθηκε και δε θα ξαναπερνούσε πια! Κι ως μην είχε μάθει ποτέ τ' όνομά του!

Ο αιώνας της ανθρωποθυσίας

Συνέχεια από τη σελ. 2

νου, της ανθρωπίνης διάνοιας, που στην ουσία δεν μπορεί καν να ελέγξει τα ένστικτα, τα αισθήματα και να συνδεθεί με τη βαθιά του μνήμη, τη μνήμη της ψυχής, τη μνήμη της αγάπης.

ΣΚΕΠΤΟΜΟΥΝΑ τα μελαγχολικά μάτια της κυρίας Μπλούμενταλ και ντρεπόμουν για την ανικανότητά μου να εκφράσω την άμεση συμπαράστασή μου για τα πάθη του λαού της, για τον πατέρα της, για τ' αδελφία της που χάθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης στο Άουσβιτς.

ΠΟΣΕΣ ΚΑΙ ΠΟΣΕΣ φορές δεν ειπώθηκαν και δεν συζητήθηκαν όλα αυτά, ποτέ όμως, ποτέ απ' αυτή τη θέση. Μα και βέβαια υπάρχουν οι εκμεταλλευτές κι οι οργανώσεις της εκδίκησης. Γιατί όχι; Και θα συνεχίζεται η διαιώνιση της εκδίκησης, όσο η διανοητική ανθρωπότητα δεν παραδέχεται αυτήν τη φρικιαστική ατίμωση ενός λαού, ενός ανθρωπού κι όσο δε νοιάζεται αυτή η υπεροπτική ανθρωπότητα για τον τρόπο και το μαρτύριο που έζησε το κορίτσι, η Άννα Φρανκ. Όσο δε βγάζει συμπόνια για αυτή τη φυλή που μαρτύρησε για χάρη μας.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ δε λύνεται με τις κυβερνητικές αποφάσεις να αποκατασταθούν τα θύματα με χρηματικές αποζημιώσεις, παρά μόνο όταν ζήσουμε μαζί

το μαρτύριο των Εβραίων. Μόνο αν ανοίξουμε τη μητρική καρδιά μας. Μια ζωή, όλοι οι άνθρωποι του εικοστού αιώνα που επέζησαν του ολοκαυτώματος έχουν αυτή την υποχρέωση του πένθους και της αλληλεγγύης. Ποτέ πια ατίμωση, διωγμό και θάνατο σε κανένα άνθρωπο, καμιάς φυλής, καμιάς θρησκείας. Ποτέ πια υπεροψία σε κανένα άνθρωπο, μόνο και μόνο επειδή η ιεραρχία της υπεροχής αυτοορίζεται απ' το άτομο, το έθνος, την κυβερνητική ηγεσία.

ΑΧ, ΝΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑ να λευτερώσω την Αγιασοφία μας! Κάτω από το μεγάλο τρούλο της, στο κέντρο του ναού, θα έκτιζα ένα ταπεινό κουβούκλιο με τα οστά των Εβραίων μαρτύρων και με τα άμφια των στολών του μαρτυρίου, τα ριγωτά άμφια των στρατοπέδων συγκέντρωσης.

ΠΑΝΤΑ έχανα το παιχνίδι με τη σκέψη μου στους Εβραίους. Δεν έβρισκα πουθενά απάντηση, παρά μόνο στην προσευχή και στην ταπείνωση. Γύριζα, στο τελευταίο καταφύγιο της ελπίδας. Μεγάλε Θεέ κάνε η προσευχή μου ν' ανέβει στον ουρανό. Κάνε να αγαπώ τον κόσμο κι από μένα πιο πολύ. Δείξε μου το ίδιο δρόμο και τη στράτα την καλή.

[Απόσπασμα από το βιβλίο του «Είναι Τούρκος ο Θεός;» (Αθήνα: Παρατηρητής, 2000), σελ. 122 κ.ε.]

Βιβλίο

ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΑΡΝΑΒΟΥ:

΄Ασμα Ασμάτων.

(Αθήνα: Εκδόσεις Θ. Κώστα, 2000).

Το βιβλίο του Χρ. Γαρνάβου, Master Θεολογίας και Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, περιλαμβάνει εισαγωγή στο βιβλικό κείμενο που προβληματίσε πολύ Εβραίους και Χριστιανούς ως προς την ένταξή του στην Αγία Γραφή λόγω του ερωτικού του περιεχομένου και στην οποία αναφέρεται το πρόβλημα του φιλόλογου είδους του βιβλίου, τον συγγραφέα του, της γλώσσας του, τον τόπο συγγραφής του και τη δομή του βιβλίου, παραθέτοντας τα πορίσματα των ερευνών της Βιβλίου. Ακολουθεί παράλληλη παρουσίαση του αρχαιοελληνικού κειμένου, δηλαδή της μετάφρασης των Ο' από την κριτική έκδοση του κειμένου της Παλαιάς Διαθήκης του Rahlf's, του Χαστούτη και του Π. Μπαρτωλώτη και της μετάφρασης στη νεοελληνική γλώσσα, όπου με μεγάλη επιμέλεια και χρησιμότητα των λεξικών δίνεται πολύ γλαφυρά, ζωντανά στην καθομιλουμένη η μετάφραση του κειμένου, που είναι όσο πιο πιστή γίνεται. Ακολουθούν ερμηνευτικά σχόλια σε όλους τους στίχους του

βιβλίου, όπου διασαφηνίζονται οι έννοιες και το νόημα του βιβλίου με χρήση ερμηνευτικών υποσημειώσεων των Πατέρων της Εκκλησίας (Ωριγένης, Γρηγόριον Νύσσης, κ.ά.), αλλά και συγχρόνων βιβλικών επιστημόνων Ελλήνων και ξένων.

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου παρουσιάζεται η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία του συγγραφέα στο Τμήμα Θεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών με θέμα την Κανονικότητα του Άσματος των Ασμάτων, όπου εξετάζεται το πρόβλημα της συμπεριλήψης του κειμένου στην Αγία Γραφή τόσο στην Εβραϊκή Βίβλο (Μασσώρα), όσο και στην Παλαιά Διαθήκη, που έχουν οι Χριστιανοί. Η εργασία αυτή διαίρεται σε δύο μέρη όπου δίδεται στο πρώτο η μαρτυρία των Ραββίνων και των Χριστιανών Πατέρων μέχρι τον 9ο αιώνα για τον κανόνα της Παλαιάς Διαθήκης γενικά και στο δεύτερο η μαρτυρία των Ραββίνων και των εκκλησιαστικών συγγραφέων για την κανονικότητα του Άσματος των Ασμάτων. Και στα δύο μέρη παρατίθενται αυτούσια τα κείμενα μέσα από τις πηγές, τις οποίες γνωρίζει πολύ καλά ο συγγραφέας και χρησιμοποιεί με μεγάλη άνεση. Τους Εκκλησιαστικούς συγγραφείς και Πατέρες τους διαίρει ανά εδαφική περιφέρεια όπου έδρασαν

(Αίγυπτος, Παλαιστίνη, Μ. Ασία, Ρώμη - Λατίνου), ενώ για τα εβραϊκά κείμενα χρησιμοποιεί ως πηγές τον Ιώσηφο, το Φίλωνα, τα απόκρυφα βιβλία, τα κείμενα του Κοιμηράν, τη μετάφραση των Ο', τη σύνθεση της Ιακινθείς και την Παλαιά Διαθήκη. Τελειώνει το βιβλίο με την επίδραση του βιβλίου του Άσματος στα κείμενα της υμνογραφίας της Εκκλησίας και με τα συμπεράσματα της έρευνάς του.

Το βιβλίο αυτό του Χρήστου Γαρνάβου είναι πολύ ενδιαφέρον και σημαντικό τόσο στη μετάφραση του κειμένου, που τη θεωρώ ισοξία με τις μεταφράσεις του Σπ. Φερέη, του Παπαδόπουλου, του Παπακωνσταντίνου και του Ελιγιά, όσο και στην επιστημονική έρευνα, καθώς για πρώτη φορά μας δίνεται η γνώμη χριστιανών και Εβραίων συγγραφέων, που διαμόρφωσαν τον κανόνα της Αγίας Γραφής, για το Άσμα Ασμάτων.

Γ.Γ.

ΕΣΔΡΑ Δ. ΜΩΨΣΗ:

Προσεγγίσεις (Λάρισα 2000)

Κυκλοφόρησε το νέο βιβλίο του επιτίμου προέδρου της Ισραηλιτικής Κοινότητας Λαρίσης κ. Εσδρά Μωΐση. Στο βιβλίο αυτό περιέχονται ομιλίες, προσφωνήσεις, χαιρετισμοί, επιστολές κ.ά.

δημοσιεύματα του συγγραφέα σε διάφορες εποχές και σε ποικίλες ευκαιρίες.

Τα περιεχόμενα του βιβλίου αποδεικνύουν την ευρύτητα των ενδιαφερόντων του κ. Ε. Μωΐση, τα οποία εκτείνονται πέρα από τον Εβραϊσμό. Όσον αφορά τα εβραϊκά θέματα πολλά απ' αυτά είναι διατυπωμένα με ελεύθερο πνεύμα και ευρύτατες γνώσεις ώστε περιέχουν επιχειρήματα και στοιχεία που ασφαλώς θα ενδιαφέρουν και τον μελετητή του μέλλοντος. Επιπλέον η διατύπωση του συγγραφέα είναι γλαφυρή με αποτέλεσμα τα κείμενα να διαβάζονται ευχάριστα από τον κάθε αναγνώστη.

ΙΩΑΝΝΗ ΣΑΛΑΠΑΣΙΔΗ:
Ο εξηλεκτισμός της Θεσσαλονίκης (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη).

Έκδοση με πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία, φωτογραφίες και ντοκουμέντα για την ιστορία της Θεσσαλονίκης σε συσχέτισμό με τον ηλεκτροφωτισμό. Περιέχονται επίσης πληροφορίες για την εβραϊκή παρουσία στην πόλη, καθώς και για Ισραηλίτες υπαλλήλους στην επιχείρηση ηλεκτρισμού (ΚΕΤΗΘ). Τα στοιχεία για τους Εβραίους έχουν δημοσιευθεί από τον κ. Σαλαπασίδη στα τεύχη 88, 97 και 104 του περιοδικού μας.

Επιστολές στα "Χρονικά"

Ο κ. Κ. Καλλίας για το Ολοκαύτωμα της Ισραηλιτικής Κοινότητας Χαλκίδας

Με την ευκαιρία των εκδηλώσεων μνήμης για τους Εβραίους της Χαλκίδας - θύματα του Ολοκαυτώματος, που έγιναν τον περασμένο Ιούνιο, ο πρ. υπουργός - παλαίμαχος βουλευτής και αξιόλογος πνευματικός άνθρωπος κ. Κωνσταντίνος Μ. Καλλίας απέστειλε την παρακάτω επιστολή στην Ισραηλιτική Κοινότητα Χαλκίδας:

«Συμμετέχω ολόψυχα στις εκδηλώσεις μνήμης του «Ολοκαυτώματος

των Εβραίων» της Χαλκίδας και λυπάμαι γιατί δεν είχα εγκαίρως πληροφορηθεί την ημέρα των εκδηλώσεων για να μετέσχω, όπως το έκανα αμέσως μετά τον πόλεμο.

Οι εκδηλώσεις μου έφεραν στη μνήμη τις τραγικές ημέρες της κατοχής, την επικίνδυνη προσπάθειά μου να βοηθήσω τους αγαστητούς Ισραηλίτες συμπολίτες μου. Ανέτρεξα και στο υπ' αρ. 41 της 16 Οκτωβρίου 1945 έγγραφό σας ευγνωμοσύνης και νυχιολεκτικά συγληνήθηκα. Επίσης ανέτρεξα και στο άρθρο μου της 12ης Δεκεμβρίου 1944 στον «Εύριπο», στο οποίο ξεκινά τον κατάλογο θαυμασμού προς τους Χαλκιδείς ήρωες με το όνομα του τιμημένου συνταγμα-

τάρχου Μαρδοχαίου Φριζή».

Το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος απέστειλε στον κ. Καλλία την παρακάτω ευχαριστήρια επιστολή που υπογράφουν οι πρόεδροι και γεν. γραμματέας κ.κ. Μ. Κωνσταντίνης και Αβρ. Ρεϊτάν:

«Λάβαμε γνώση της από 23 Ιουνίου 2000 ευγενικής επιστολής σας προς την Ισραηλιτική Κοινότητα Χαλκίδας.

Κατ' αρχάς επιτρέψτε μας να σας εκφράσουμε τις βαθύτατες ευχές μας για Υγεία με την ευκαιρία της εκατοστής επετείου της γεννήσεώς σας. Διανύσατε μία εκατοστή κατά τη διάρκεια της οποίας δημιουργήσατε έργο το οποίο αποτελεί υπόδειγμα για τους μεταγενέστερους πολιτικούς αλλά και

για κάθε Έλληνα που θέλει να υπηρετήσει με συναισθηση καθήκοντος την πατρίδα.

Είναι γνωστή η συμβολή σας στις τραγικές μέρες της κατοχής για να βοηθήσετε ομοθρήσκους μας της περιοχής σας, συμβολή η οποία έχει αναγνωριστεί κατά τρόπο επίσημο.

Σας εκφράζουμε για μία ακόμη φορά την ευγνωμοσύνη μας μαζί με την έκφραση του σεβασμού μας».

* **Συμπλήρωση δημοσιεύματος:** Σχετικά με το δημοσίευμα για το Ολοκαύτωμα των Εβραίων της Καβάλας, που δημοσιεύτηκε στο προηγούμενο φύλλο μας, διευκρινίζεται ότι ο κ. Σαματερά Τσιμίνιο εκτοπίστηκε σε στρατόπεδο καταναγκαστικής εργασίας στη Βουλγαρία και όχι στην Τρεμπλίν της Πολωνίας.

Summary of the contents of Issue No 169, Vol. 23

September-October 2000

✓ In an article titled "**The century of human sacrifice**", the author Mr. Efthimios Varlamis refers to the Holocaust, which he considers "the worst crime ever committed by man against man in the human race".

✓ In his study, the religion scientist, Mr. Skoulas, refers to the **classification of societies during the Middle Ages** based on the criteria of people's religious faith, their physical and psychological perfection and their sexual preference. Based on this classification, he examines the groups of Jews, pagans, lepers, prostitutes and homosexuals.

✓ Based on Cypriot signposts, University Professor and Academician, S. Menardos (1872-1933), refers to the settlement of **Jews in the region of Golgoi, Cyprus**.

✓ We publish a **poem** by Mr. Ch. Goudis, titled "Misrael".

✓ During the period between the two World Wars **Corfu** (Ionian Islands) had a flourishing Jewish community. Mr. Sp. Gaoutsis examines the function of the local elementary **Jewish school**.

✓ **Max Merten** was a Nazi war criminal who participated in the looting of property and the extermination of Jews from

Thessaloniki. In 1959 he was convicted in a Greek Court of Justice, but was released immediately. The Max Merten case troubled seriously the Greek public opinion as well as the political world of Greece.

✓ The Central Board of Jewish Communities in Greece and the Greek State Radio announced **a series of antiracist contests** for the composition of a song, the writing of a one-act play and a short story, dedicated to "the Memory of Greek Jewish Martyrs of the Holocaust". In this issue we publish the outcome of this contest as well as the story that won the first prize.

✓ The issue concludes with a book presentation and letters to the editor.

(Translated from Greek by: Rebecca S. Camhi).

XPONIKA זכרונות

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ:

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΜΩΥΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ:

Βουλής 36 • 105 57 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 32.44.315-8

E-mail: hhkis@hellasnet.gr

Internet site: <http://www.kis.gr>

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν
τις απόψεις των συγγραφέων τους.

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Πολιτικά Θέματα ΕΠΕ, Υψηλάντου 25 Αθήνα, τηλ.: 72 18 421

Διανέμεται δωρεάν

